

преводи́лац

translator

Часопис Удружења научних
и сѝручних ѝреводи́лаца Србије

1/24

Београд
2024.

ISSN 0351-8892 | UDC 81'25

преводицац

Часопис за традуктологију и сродне области

ГОДИНА XLIII

**јануар–јун
2024**

број 1 (91)

Удружење научних и стручних преводаца Србије

Репрезентативно удружење у култури

Београд

ISSN 0351-8892 | UDC 81'25

translator

Journal for translation studies and related fields

Association of Scientific and Technical Translators of Serbia
Representative association in culture

Belgrade

ISSN 0351-8892 | UDC 81'25

преводица

Часопис за традуктологију и сродне области
Излази двапут годишње

Издавач

Удружење научних и стручних преводаца Србије
Репрезентативно удружење у култури

За издавача

Драгић Вукићевић

Покренут 1982. године

Главни и одговорни уредник

Проф. др Милена Ивановић

Уређивачки одбор

др Милена Ивановић, главни уредник (Филолошки факултет Универзитета у Београду), др Милица
Винавер Ковић (Филолошки факултет Универзитета у Београду), др Милана Додиг (Филолошко-
уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу), др Гордана Ђоковић (Филолошки факултет
Универзитета у Београду), др Јасмина Ђорђевић (Филозофски факултет Универзитета у Нишу),
др Борислава Ераковић (Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду), др Зорица Ковачевић
(Филолошки факултет Универзитета у Београду), др Ана Кузмановић Јовановић (Филолошки
факултет Универзитета у Београду), др Марија Лојаница (Филолошко-уметнички факултет
Универзитета у Крагујевцу), др Ружица Радојчић (Филолошки факултет Универзитета у Београду),
др Славко Станојчић (Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу), др Влатка
Рубињони Стругар, мр Златоје Мартинов

Секрећар уредништва: Марко Јевтић

Међународни уређивачки одбор

др Бранка Дрљача Маргић (Филозофски факултет Свеучилишта у Риједи), др Илинца Илијан
(Катедра за романистику Западног универзитета у Темишвару), др Љубица Кардалеска (Факултет
примењених страних језика Америчког универзитета Европе), др Игор Лакић (Филолошки факултет
Универзитета Црне Горе), др Светлана Митић (Филолошки факултет Универзитета у Бањој Луци),
др Томаж Онич (Филозофски факултет Универзитета у Марибору), др Агнес Писански Петерлин
(Филозофски факултет Универзитета у Љубљани)

Издавачки савет

др Милош Ђурић, др Ана Јовановић, мр Снежана Пешић

Лектура српској шекспира и коректура: др Славко Станојчић

Лектура енглеској шекспира: мр Ана Бојановић

Дизајнер корица и технички уредник

Александар Прибићевић и Јелена Панић

Адреса

ПРЕВОДИЛАЦ, 11000 Београд, Кичевска 9

Тел. 2442-997 и 2441-542

e-mail: casopis@prevodi.rs, casopisprevodilac@gmail.com

Штампа

ЈП Службени гласник, Београд

Тираж

200 примерака

Часопис *Преводац* је лиценциран под условима CC BY-NC-ND 4.0:
Ауторство-Некомерцијално-Без прерада 4.0 Међународна

ISSN 0351-8892 | UDC 81'25

translator

Journal for translation studies and related fields

The Journal is published two times a year

Published by

Association of Scientific and Technical Translators of Serbia

Representative association in culture

For the Publisher

Dragić Vukićević

Launched in 1982

Editor-in-Chief

Prof. Milena Ivanović, PhD

Editorial Board

Milena Ivanović, PhD, Editor-in-Chief (Faculty of Philology, University of Belgrade), Milica Vinaver Ković, PhD (Faculty of Philology, University of Belgrade), Milana Dodig, PhD (Faculty of Philology and Arts, University of Kragujevac), Gordana Đoković, PhD (Faculty of Philology, University of Belgrade), Jasmina Đorđević PhD (Faculty of Philosophy, University of Niš), Borislava Eraković, PhD (Faculty of Philosophy, University of Novi Sad), Zorica Kovačević, PhD (Faculty of Philology, University of Belgrade), Ana Kuzmanović Jovanović, PhD (Faculty of Philology, University of Belgrade), Marija Lojanica, PhD (Faculty of Philology and Arts, University of Kragujevac), Ružica Radojčić, PhD (Faculty of Philology, University of Belgrade), Slavko Stanojčić, PhD (Faculty of Philology and Arts, University of Kragujevac), Vlatka Rubinjoni Strugar, PhD, Zlatoje Martinov, MA

Secretary of the Editorial Office: Marko Jevtić

International Editorial Board

Branka Drljača Margić, PhD (Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Rijeka), Ilinca Ilian, PhD (Department of Romance Languages, Western University of Timișoara), Ljubica Kardaleska, PhD (Faculty of Applied Foreign Languages, American University of Europe), Igor Lakić, PhD (Faculty of Philology, University of Montenegro), Svetlana Mitić, PhD (Faculty of Philology, University of Banja Luka), Tomaž Onič, PhD (Faculty of Arts, University of Maribor), Agnes Pisanski Peterlin, PhD (Faculty of Arts, University of Ljubljana)

Publishing Board

Miloš Đurić, PhD; Ana Jovanović, PhD; Snežana Pešić, MA

Serbian version copyediting and proofreading: Slavko Stanojčić, PhD

English version translation: Aleksandra Perović

English version copyediting: Ana Bojanović, MA

Cover Designer and Technical Editor

Aleksandar Pribičević and Jelena Panić

Address

PREVODILAC, 11000 Belgrade, 9 Kičevska St

Tel. 2442-997 and 2441-542

e-mail: casopis@prevodi.rs, casopisprevodilac@gmail.com

Printed by

PE Službeni glasnik, Belgrade

Circulation

200 copies

Translator is licensed under a CC BY-NC-ND 4.0.

преводица

ГОДИНА XLIII

јануар–јун 2024.

број 1 (91)

UDK 81'25

ISSN 0351-8892

САДРЖАЈ

СТУДИЈЕ И РАСПРАВЕ

- Иван Динић:** Еквиваленција као модел анализе грешака у књижевном преводу на примеру аутобиографске збирке *Берлинско дејинсјво* 7
- Ана Милић:** Разумевање и употреба германизама код ученика средњих школа 24
- Никола Тутек, Невио Реитер, Роберт Седланић, Тибор Фришчић:** Истраживачки семинар из превођења с аглутинативних језика: изазови, искуства, закључци 45

ПРИКАЗИ

- С. Слијепчевић Бјеливук (ур.): *Појмовник српских лингвистичких џермина (Александра А. Томашевић)* 59
- Твртко Прћић, Јасмина Дражић, Мира Милић, Милан Ајџановић, Соња Филиповић Ковачевић, Олга Панић Кавгић, Страхиња Степанов: *Српски речник новијих анилицизама (Весна Савић)* 63

ХРОНИКА

- Adriatic Translation Conference (Загреб, 27. октобар 2023) **(Милица Драгићевић)** 69
- Језици и културе у времену и простору 11: Сесија „Традуктологија 2“ (Нови Сад, Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду, 18–19. новембар 2023) **(Софија Биландија)** 72

БИБЛИОГРАФИЈА

- Српско-енглески (енглеско-српски) речници Бранка Вукичевића (2000–2024) **(Иван Динић)** 77

ГЛОСАР

- Енглеско-српско-есперантски глосар рачунарске терминологије **(Златоје Мартинов)** 81

- УПУТСТВО ЗА ПРИПРЕМУ РУКОПИСА ЗА ШТАМПУ 99

translator

YEAR XLIII

JANUARY/JUNE 2024

ISSUE No. 1 (91)

UDK 81'25

ISSN 0351-8892

CONTENTS

STUDIES AND DISCUSSIONS

- Ivan Dinić:** Equivalence as a Model for Analysing Errors in Literary Translation: The Case of the Book *Berlin Childhood around 1900* 7
- Ana Milić:** Understanding and Use of Germanisms by Secondary School Students 24
- Nikola Tutek, Nevio Reiter, Robert Sedlanić, Tibor Friščić:** Research Seminar in Translating from Agglutinative Languages: Challenges, Experiences, Conclusions 45

REVIEWS

- S. Slijepčević Bjelivuk (Ed.): *Glossary of Serbian Linguistic Terms* (Aleksandra A. Tomašević) 59
- Tvrtko Prčić, Jasmina Dražić, Mira Milić, Milan Ajdžanović, Sonja Filipović Kovačević, Olga Panić Kavgić, Strahinja Stepanov: *A Serbian Dictionary of Recent Anglicisms* (Vesna Savić) 63

CHRONICLE

- Adriatic Translation Conference (Zagreb, October 27, 2023) (Milica Dragičević) 69
- Languages and Cultures in Time and Space 11: Session "Translation Studies" (Novi Sad, Faculty of Philosophy, University of Novi Sad, November 18–19, 2023) (Sofija Bilandžija) 72

BIBLIOGRAPHY

- Serbian-English (English-Serbian) Dictionaries by Branko Vukičević (2000–2024) (Ivan Dinić) 77

GLOSSARY

- English-Serbian-Esperanto Glossary of Computer Terminology (Zlatoje Martinov) 81

INSTRUCTIONS FOR AUTHORS

99

Иван Динић

Универзитет у Нишу

Филозофски факултет

Дејарман за немачки језик

и књижевности

(студент докторских студија)

UDC: 811.112.2'255.4:811.163.41

DOI: <https://doi.org/10.18485/prevod.2024.43.91.1>

Примљен: 03.03.2024.

Прихваћен: 24.06.2024.

Оригинални научни рад

ЕКВИВАЛЕНЦИЈА КАО МОДЕЛ АНАЛИЗЕ ГРЕШАКА У КЊИЖЕВНОМ ПРЕВОДУ НА ПРИМЕРУ АУТОБИОГРАФСKE ЗБИРКЕ БЕРЛИНСКО ДЕТИЊСТВО

У овом раду испитујемо могућност примене модела еквиваленције као методе за анализу грешака у књижевном преводу. Квалитативно истраживање је урађено на преводу књиге Валтера Бењамина *Берлинско детињство*. У раду је продискутовано десет примера грешака у преводу са аспекта успостављености различитих типова еквиваленције према Колеровој класификацији. На основу анализе закључујемо да је применом модела еквиваленције могуће описати грешке у преводу, без обзира на ком нивоу еквиваленције се јављају. Такође, закључујемо да ће изостајање денотативне са собом често повући изостављање и других типова еквиваленције. Развијање модела за евалуацију превода имало би користи како за наставу превођења, тако и за преводилачку праксу.

Кључне речи: транслатологија, грешке у преводу, анализа грешака, еквиваленција, упоређивање изворног и циљног текста, модел анализе превода.

In this paper, we examine the possibility of applying equivalence as a model for analyzing errors in literary translation. Qualitative research was conducted on the translation of Walter Benjamin's *Berlin Childhood*. The paper discusses ten examples of translation errors from the perspective of establishing different types of equivalence according to Koller's classification. Based on the analysis, we conclude that it is possible to describe translation errors using equivalence, regardless of the level on which they appear. Additionally, we conclude that the absence of denotative equivalence will also affect other types of equivalence. Developing a model for translation evaluation would be beneficial for both translation teaching and translation practice.

Keywords: translation studies, translation errors, error analysis, equivalence, comparing source and target texts, translation analysis model

1. Увод

Проблем оцењивања квалитета превода, поготово када је у питању књижевно превођење, представља једно од питања на које наука о превођењу и дан-данас нема коначан одговор. Стога је развој објективне методологије веома актуелан и важан задатак савремене транслатологије. Поред истраживача, превод могу оцењивати различите особе – уредници, лектори, критичари, читаоци, односно учесници међујезичке комуникације, наручиоци, па и сами преводитељи и преводитељке. Превод се може евалуирати и у односу на оригинал и независно од њега. Критеријум оцењивања може бити степен блискости оригиналу, квалитет језичке стране текста, способност превода да пренесе доминантну функцију оригинала итд. Од свих фактора који утичу на квалитет превода, чини нам се да се најобјективније може оценити степен еквиваленције оригиналу, који се утврђује контрастивном анализом садржаја и форме двају текстова. Циљ овог рада јесте испитивање могућности примене модела еквиваленције при анализи грешака у књижевном преводу, чиме би се понудио модел за евалуацију превода којим се смањује субјективност. Анализа је рађена на примеру аутобиографске збирке *Berliner Kindheit um neunzehnhundert* Валтера Бењамина (1950) и њеног превода на српски језик *Берлинско дејинство* Јовице Аћина (1997).

Полазна претпоставка је да се поређењем еквиваленције остварене на лексичком и текстуалном нивоу могу уочити и описати евентуални недостаци у преводу. Основни циљ превода јесте да пренесе значење текста с изворног језика (ИЈ) на циљни језик (ЦЈ), и то на начин како су аутор или ауторка намеравали да текст буде обликован (Newmark 1988: 5). Због тога иницијално усмеравамо пажњу на лексичке јединице као на примарне носиоце семантичког садржаја. Услед разлика између српске и немачке лексики, које могу бити условљене и културним специфичностима, не очекује се да је еквиваленцију могуће увек остварити на нивоу речи. У тим случајевима могу се употребити бројне технике за надомештање лексичких ограничења или премошћивање појмовних лакуна. Успешност примене тих поступака могуће је сагледати тек на вишем језичком нивоу (реченица, односно текст).

Користећи контрастивну и квалитативну анализу, у раду издвајамо поједина места на којима еквиваленција на нивоу текста није успостављена. Типологију еквиваленције коју примењујемо у овом раду дао је В. Колер (Koller 2004: 214–266) разликујући денотативну, конотативну, текстуално-нормативну, прагматичку и формално-естетску еквиваленцију. Корпус је обрађен у оквиру ширег истраживања успостављања еквиваленције и за ту анализу је издвојено 100 реченица које су дале 278 појединачних потврда. За потребе овог рада издвајамо десет реченица које ћемо продискутовати.

Рад не треба читати као критику конкретног превода, већ искључиво као тестирање модела еквиваленције као методе евалуације превода. Из тог разлога не нудимо другачија могућа решења, што је уобичајена пракса у критици. Наглашавамо да је као корпус могла бити одабрана било која друга књига преведена са немачког на српски језик. Такође, желимо да искористимо прилику да изразимо захвалност преводиоцу, Јовици Аћину, за напоран и вредан рад којим Валтера Бењамина, и немачку књижевност уопште, чини доступним на српском језику.

Главни допринос рада видимо у томе што наша анализа показује да је могуће успешно применити релативно једноставан модел анализе грешака у преводу на основу концепта еквиваленције који је, иако критикован у теорији, веома близак преводиоцима и преводитељкама у практичном раду (Baker 1992: 5–6). Узимајући у обзир различите типове еквиваленције коју треба постићи, преводилац или преводитељка могу и самостално евалуирати књижевни превод, што би допринело побољшању квалитета превода као финалног производа и, последично, допринело бољој перцепцији страног аутора или ауторке у циљној култури.

2. Појам еквиваленције

Еквиваленција и еквивалент су термини које се јављају у научној и стручној литератури за означавање различитих појмова, од лексичког пара са истим (или сличним) значењем (Koller 2004: 219), преко технике превођења (Vinay – Darbelnet 1995: 38) до циља, односно жељеног резултата превођења (Newmark 1988: 48). Премда се ради о сродним и повезаним појмовима, оваква термилошка неусаглашеност између аутора и ауторки отежава дефинисање појма еквиваленције.

Упоредо са различитим схватањем еквиваленције аутори и ауторке заузимају и различите вредносне ставове према том концепту, од тога да је она „језгро сваке теорије превођења“¹ (Albrecht 1987 према Koller 2004: 189) до тога да се ради о „илузији еквиваленције“ и о субјективном и застарелом појму који нема научну релевантност (Snell-Hornby 2006: 32, 38, 156). За Џ. Катфорда еквиваленција је „емпиријски феномен који се открива упоређивањем текстова на ИЈ и ЦЈ“ (Catford 1967: 27). За Колера је она „однос између циљног текста и изворног текста, који је конституишући за превод“ (Koller 2004: 189). У функционалној теорији (*Funktionale Übersetzungstheorie*) еквиваленција је потиснута у други план и место је уступила циљу, сврси, функцији, *skopos*-у, што су све термини које се користе синонимно (Reiß – Vermeer 1984: 96). Упоредо се развија још једна теорија оријентисана на циљ, дескриптивна преводилачка теорија (енгл. *Descriptive Translation Studies*), чији зачетник и главни представник

1 Преводите у чланку је сачинио аутор, осим када је другачије назначено.

Г. Тури (Toury 1995, 2012) поново уводи појам еквиваленције, али она код њега има искључиво дескриптивну улогу. За њега је еквиваленција „сет односа на основу којих се разликују прикладни од неприкладних начина преводјења за конкретну културу“ (Toury 2012: 112).

Готово истовремено А. Нојберт (Neubert 1994: 413–414) упозорава на горепоменуту терминолошку конфузију и критикује свођење еквиваленције на „лингвистичку еквиваленцију“: „Оно што се с правом оцењује да је лингвистички еквивалентно може веома често да се квалификује као 'преводачки' нееквивалентно“ (Neubert 1994: 414). Међутим, он не одбацује еквиваленцију, већ је редефинише као „функционални концепт који се може приписати одређеној преводилачкој ситуацији“ (Neubert 1994: 414 – курзив у оригиналу). Аутор ће такође критиковати схватање еквиваленције као денотативне једнакости између оригинала и превода: „она често не само да се тешко постиже, већ може бити и у потпуности непожељан циљ“ (Neubert 1994: 415). А. Пим тврди да „еквиваленција дефинише превод“ (Pym 1995: 166). Бејкер посвећује целу књигу питању како се еквиваленција постиже (или не постиже) на нивоу речи, фразе, граматике, текста и слично, али напомиње да ту реч прихвата „просто зато што су преводиоци навикли на њу, а не зато што има неки теоријски статус“ (Baker 1992: 5–6).

Еквиваленцијом на пољу фразеологизама немачког и српског језика бавила се Марија Станојевић Веселиновић и то најпре у докторској дисертацији (2018), а затим и у појединачним чланцима, као, на пример, еквиваленцијом између компаративних фразеологизама у концептуалном пољу очигледност (2020) и у лексичком пољу богатство (2022). Критику превода и поређење превода можемо наћи и у радовима Катарине Пантовић (2021), Николине Зобенице (2013) и Ане Митевске (2020). Међутим, нисмо пронашли радове који су се бавили еквиваленцијом као моделом за анализу превода, као ни преводом дела Валтера Бењамина уопште.

У овом раду еквиваленцију схватамо на два начина: и као однос између појединих лексичких јединица у тексту на ИЈ и ЦЈ и као „жељени резултат превода“ (Newmark, 1988, стр. 48 – курзив у оригиналу). У том смислу, еквиваленцију на лексичком нивоу не схватамо као критеријум ваљаности превода, већ као полазну тачку у односу на коју пратимо промене (примену преводилачких техника) зарад постизања еквиваленције на нивоу реченице, односно текста.

2.1. Колерова шийолоџија еквиваленције

С обзиром на комплексност питања, јавља се више различитих подела еквиваленције. Неке од тих подела су комплементарне јер узимају различите принципе класификације, рефлектујући различите

карактеристике еквиваленције (према врсти значења, према степену, према нивоу језика, према употреби и слично). Друге поделе су конкурентне, јер имају различита теоријска полазишта, те доводе до другачијих закључака. Овде ћемо укратко приказати типологију еквиваленције која је операционализована у нашем раду.

Разрађујући претходно постојеће моделе, Колер (Koller 2004: 214–266) дели еквиваленцију на пет типова: денотативна, конотативна, текстуално-нормативна, прагматичка и формално-естетска.

Денотативна еквиваленција

Денотативна еквиваленција² се односи на „екстралингвистичке околности које су садржане у тексту“ (Koller 1995: 197). Једноставније речено, денотативна еквиваленција између две речи језичког пара постоји онда кад обе речи означавају исту или сличну ствар, појаву, процес, стање и сл. у својим језичким системима. Примарно подручје уочавања денотативне еквиваленције је лексика.

Конотативна еквиваленција

Конотативна еквиваленција³ се односи на различите начине вербализације истог денотативног садржаја, нпр. јести, обедовати, ждрати, узимати храну и сл. „Конотативне вредности“ (Koller 2004: 241) произилазе из постојања различитих слојева унутар једног језика. Проблем који конотативна еквиваленција представља током превода лежи у томе што се системи конотативних вредности између различитих језика не подударају, а улога преводиоца је да у ЦЈ што је могуће ближе реализује конотацију одређене речи из ИЈ.

Текстуално-нормативна еквиваленција

Различите врсте текстова користе различита језичка средства за успостављање комуникације, како у смислу избора лексике, тако и у смислу примене различитих синтаксичких одлика.

Прагматичка еквиваленција

Прагматичка еквиваленција узима у обзир читалачку публику и ефекат који се код ње производи. Практично питање при превођењу јесте у којој мери сме и треба да се измени текст како би се прилагодио циљној публици.

2 Користи се и термин „референцијална еквиваленција“ (Baker – Saldanha 2009: 77).

3 У употреби је и термин „асоцијативна еквиваленција“ (Ђорђевић 2017: 31).

Формално-естетска еквиваленција

Формално-естетска еквиваленција представља „аналогију обликовања“ текста (Koller 2004: 252), и то у погледу лексике, синтаксе, стила и структуре, које овде треба посматрати као специфични експресивни карактер изворног текста. То значи да се при превођењу мора анализирати рима, врста стиха, ритам, стилске фигуре, игре речи, метафора и сл. Премда формално-естетска компонента није искључиво везана за књижевни текст, она је за њега конститутивни елемент јер „ако литерарни текст изгуби ове квалитете, губи и своју литерарност“ (Koller 2004: 253).

3. Истраживање

3.1. Корпус

Корпус чине оригинални текст на немачком дела Валтера Бењамина *Berliner Kindheit um neunzehnhundert*, објављен на страници *Projekt Gutenberg-DE*, и превод тог текста на српски који је сачинио Јовица Аћин и 1997. објавила издавачка кућа „Рад“, Београд, у оквиру издања *Једно-смерна улица – Берлинско дејинсџиво*.

Књига *Берлинско дејинсџиво* представља колекцију кратких ауто-биографских записа, које критичари називају „алегоријским минијатурама“ (Richter 2006: 226), „вињетама“ (*vignettes*) (Eiland 2006: vii), „минијатурним портретима“ (Szondi 2006: 3), док сам Бењамин говори о „Denkbilder“ (Steiner 2004: 148). Спис је настао у периоду од 1932. до 1938. године, али у целости је објављен тек постхумно, у верзији коју је 1950. припремио Теодор Адорно. Године 1981. у Националној библиотеци у Паризу пронађени су рукописи које је Бењамин оставио пре него што је побегао из Француске, а међу њима и верзија Берлинског детињства из 1938. која се сматра финалном (објављена 1989). Текст је значајно скраћен у односу на Адорново и Рексротово издање. Још једна верзија је пронађена 2000. године, позната као *Gießen Version* за коју се верује да је настала 1932/33. године (Eiland 2006: x).

Превод на српски урађен је на основу Рексротовог издања из 1972. године. Сам преводилац у напомени не прецизира која је верзија коришћена као изворни текст, већ тврди: „Пронађене су многе верзије рукописа, а преводилац је о свим доступним [...] водио неопходног рачуна“ (Аћин 1997: 149). Међутим, на основу броја прича, њиховог редоследа, садржаја и назива⁴, могуће је поуздано утврдити о ком издању се ради.

4 Прича *Schränke* која је овде преведена као „Ормари“ у финалном издању се зове *Der Strumpf* и скраћена је са пет на једну страницу текста. Такође, „Књижурде“ (*Schmöker*) имају назив *Knabenbücher* у верзији пронађеној 1981.

Одговарајући текст на немачком зарад упоређивања превода пронашли смо на страници *Projekt Gutenberg-DE*.

3.2. Методологија

Корпус је обрађен у оквиру ширег истраживања успостављања еквиваленције између текстова на ИЈ и ЦЈ, и то најпре упоредним читањем оригинала и превода, при чему су означавана места у тексту (речи или реченице) где не постоји потпуна еквиваленција или где она није евидентна. Током наредног читања направљена је ужа селекција од 284 реченице одакле смо свесно изоставили оне реченице које садрже учестале и типолошки сличне потврде. Такође смо занемарили примере атипичне употребе језика која не утиче значајно на семантику, као што су: дијатопијска маркираност, атипичан ред речи, правописне, граматичке и штампарске грешке и употреба речи са ниском фреквентношћу.

Након грубе класификације 284 примера, издвојено је 100 реченица које боље илуструју сложеност концепта еквиваленције и поступака којима се она остварује у преводу, односно разлога због којих се не остварује. С обзиром на то да циљ истраживања није критика нити квантитативна анализа конкретног превода, већ испитивање еквиваленције, сматрамо да је овакав селективан начин одабира примера оправдан.

У оквиру ових 100 реченица посебно су анотиране лексичке јединице које представљају места на којима се испитивала успостављеност еквиваленције. Са изузетком 24 реченице, све остале садрже већи број лексичких јединица које су засебно обрађиване, тако да је за коначну обраду добијено 278 примера.

Примарно коришћени речници при анотацији јесу онлајн издање Дудена (*Duden online*) и Речник српског језика (РСЈ 2011). Додатно смо консултовали Речник српскохрватског књижевног језика (РСКЈ 1973), онлајн издање *Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache* (DWDS), *Deutsch-Kroatisches Wörterbuch*, *Njemačko-hrvatski rječnik* (Uroić – Hurm 2004) и Правопис српског језика (ПСЈ 2011).

3.3. Резултати и дискусија

У наредном делу рада приказаћемо неке од уочених грешака у преводу и прокоментарисаћемо их са аспекта типова еквиваленције. Примери су грубо груписани према врсти грешака само зарад организације текста, а не са намером представљања одређене типологије.

3.3.1. Дословни превод као узрок изостанка текстуалне еквиваленције

На одређеним местима могуће је приметити да се преводилац решио за речнички еквивалент одређених речи не обазирајући се на контекст. Тако, на пример, већ у стиховима који су узети као епиграф збирке можемо приметити да упркос постојању денотативне еквиваленције на нивоу лексеме, конотативна, прагматичка и формално-естетска изостају:

(1) О <u>braungebackne</u> Siegessäule mit
Winterzucker aus den Kindertagen.
(епиграф) | О, <u>лепо печени</u> стубу победе
посут зимским шећером из
дечјих дана. (БД: 70) ⁵ |
|--|--|

Јасно је да се атрибутом *braungebacken* у овим стиховима не мисли на квалитет печености Стуба победе. Бењамин је овом сликом желео да постигне други ефекат: да укаже на његову боју, вероватно и да асоцира на угодност домаће атмосфере, евоцира пријатна сећања повезана са мирисима детињства. Знатно бољи превод ових стихова налазимо на крају књиге у коментару преводиоца: „О, стубу победе позлаћени као колач [...]“ (Аџић 1997: 150).

Метафорични језик захтева веће ангажовање при преводу, међутим, сличне примере је могуће наћи и у преводу конкретније употребе језика. Рецимо, говорећи о свом кретању кроз Тиргартен, Бењамин као оријентир помиње Бендлеров мост чији лук пореди са падином, а онда наста-вља:

(2) Unweit von <u>ihrem Fuße</u> lag das Ziel:
der Friedrich Wilhelm und die Königin
Luise. (BK/Tiergarten) | Циљ је лежао недалеко
од <u>његовог стопала</u> :
Фридрих-Вилхелм и
краљица Лујза. (БД: 71) |
|---|--|

Док реч *Fuß* у немачком може да означава како доњи или носећи део предмета или објекта (Duden: Fuß 2a, 2b; DWDS: Fuß 3c), тако и подножје брда или планине (DWDS: Fuß 3b), у српском значење стопала је везано само за доњи део ноге човека (PCJ 2011: 1249), те дослован превод уноси забуну при читању јер се поставља питање о чијем стопалу је реч. Еквиваленција изостаје већ на денотативном нивоу.

5 Код навода на српском наведен је број странице *Берлинској дејингсџива* (БД) у издању Рада, 1997. Како је за немачки извор коришћено издање на интернету без пагинације, наведен је наслов слике.

3.3.2. Погрешан превод фразеологизама

Прва потврда садржи једноставан пример промене значења фразеологизма:

(3) Nicht möglich, <u>ihnen übern Weg zu trauen</u> . (BK/Das Fieber)	Немогућно је <u>бити поносан на њих</u> . (БД, стр. 112)

Израз *jemandem nicht übern Weg trauen* има значење 'не веровати некоме' или 'немати поверења у некога'. Денотативна еквиваленција очигледно није успостављена, али превод уноси промену и у конотацији реченице, уводећи етичку димензију 'поноса' наместо ефекта изненађења.

Наредна потврда показује фразу која није добро пренета, односно у потпуности је занемарена, тако да реченица постаје нејасна:

(4) Daß Affen auf der Bühne ungewöhnlich sein mußten, <u>kam im Rahmen dieses Ungewöhnlichsten</u> : der Bühne <u>nicht zur Geltung</u> . (BK/Affentheater)	Да су мајмуни на позорници морали бити необичан приказ спадало је у оквир оног најнеобичнијег: позорница сама. (БД: 109)

У преводу је у потпуности испуштен део израза *zur Geltung (nicht) kommen*, тако да добијамо утисак да су мајмуни били необични због позорнице. Аутор, међутим, поручује нешто друго – да мајмуни на позорници чак нису долазили до изражаја управо због његове фасцинације позорницом.

У оба ова примера денотативна еквиваленција је неостварена. У првом случају (3) то са собом повлачи и изостајање прагматичке еквиваленције – пажња при читању фокусирана је на необичну констатацију каква не постоји у изворном тексту (ИТ). У другом (4) значење реченице је у потпуности промењено.

3.3.3. Описни превод

Премда је стратегија описног превода на многим местима оправдано и успешно примењена, наилазимо и на следеће примере који нису довели до жељеног резултата:

(5) Sie [Die Siegessäule] stand auf dem weiten Platz wie das rote Datum auf dem <u>Abreißkalender</u> . (BK/Die Siegessäule)	Истицао се на пространом шеталишту као црвени датум на <u>календару с листовима на кидање</u> . (БД: 77)

Код Ека се јавља појам „Суштинског Садржаја“ [sic!] (Еко 2011: 101), односно у енглеском преводу *Nuclear Content* (Еко 2000: 137), који подразумева минимум информација потребних за разумевање. Код описног превођења или превођења дефиницијом, препознавање „Суштинског Садржаја“ омогућава да се текст не оптерећује сувишним информацијама, које не само да не доприносе бољем разумевању, већ и нарушавају ток, ритам, динамику реченице, и то не само као њену естетску компоненту, него и као одлику која усмерава фокус пажње при читању. У овом случају јавља се појам *Abreißkalender*, за који у српском не постоји одговарајући превод. Преводилац прибегава опису тог појма, дајући му једну од карактеристика – ону која проистиче директно из значења првог конституента сложенице: *abreißen* (откинути, отргнути). То за последицу има синтагму која није толико уобичајена у српском језику „календар с листовима на кидање“. Пажња је преусмерена са Стуба победе, о коме је реч, на питање о каквом календару се ради. Поврх тога, читалац или читатељка ће вероватно доћи до погрешног закључка о изгледу календара и пронаћи ће у свом искуству предмет који је најближи датом опису: календар са целим месецом на једној страници која се може откинути. Реч је, међутим, о календару на коме је сваки датум написан на посебном листу. Датум на таквом календару, овде још и црвен, стоји усамљено, истакнуто и значајно као Стуб победе на широком тргу. На календару са целим месецом на листу, црвени датум се не би једнако истицао у „друштву“ осталих црвених датума (чак и да нема других празника, недеље су обележене црвеном бојом). Читаоци и читатељке не само да су преусмерили пажњу са поенте реченице, већ су је и усмерили на, вероватно, погрешну представу о изгледу календара. Стога можемо закључити да овде није успостављена ни денотативна (не знамо, на крају, о каквом календару је реч), ни конотативна (нисмо стекли утисак о истакнутости Стуба победе путем овог поређења), ни прагматичка еквиваленција (ефекат реченице је да се запитамо о календару).

Следећи пример односи се на превод једног културно-лексичког униката⁶ везаног за алпски предео Немачке и Аустрије:

6 Термин „културно-лексички уникат“ користи Јелена Костић-Томовић у монографији *Савремена немачка лексикографија* и прави разлику између „културно-лексичких униката“ и „културно означених речи“ (77). Културно означена је „реч неког језика чије разумевање нужно претпоставља познавање одређених социо-културних специфичности одговарајуће заједнице“ (Томовић 2009: 200–201 према Костић-Томовић 2017: 74). При чему „културно означене лексеме [sic] не морају бити везане само за једну културу, већ за шири културни круг“ (77).

- (6) Am Ende brachte man mich einem roh gepinselten Prospekt der Alpen dar, und meine Rechte, die ein Gemsbarthütlein erheben mußte, legte auf die Wolken und Firnen der Bespannung ihren Schatten.
(BK/Die Mummerehlen)

Коначно сам био жртвован једном грубо осликаном проспекту Алпа, а моја десна рука, која је морала да подигне шеширић од камиље длаке, бацала је сенку на облаке и глечаре распростраћог платна.
(БД: 101)

Реч *Gemsbarthütlein*, односно *Gemsbarthut* означава традиционални шешир са подручја Алпа са украсом од длаке алпске дивокозе, а не, као што превод овде тврди, шешир направљен од камиље длаке. Овде не само да је у преводу изгубљено значење на референцијалном нивоу, већ је изгубљена и цела слика која показује да је Бењамин усликан испред постера Алпа у народној ношњи из алпског региона.

Премда се не ради о истом типу грешке, ове бисмо прокоментарисали и реч „жртвовати“. Понуђен је један од превода речи *darbringen* који се може наћи у речнику. Оправдање за такав избор постоји у претходној реченици: „Das war beim Photographen. Wohin ich blickte, sah ich mich umstellt von Leinwandschirmen, Polstern, Sockeln, die nach meinem Bilde gierten wie die Schatten des Hades nach dem Blut des Opfertieres.“ Међутим, „жртвовати“ има конотацију која подразумева одрицање, остајање без нечега (нпр. „жртвовати краљицу у шаху“ или „жртвовати каријеру“). Посебно језиву слику ствара „жртвовање некога“. У овом случају много прихватљивији (и директнији) превод би био „принети“, који би очувао алузију на жртвовање („принети жртву“) без једнако непријатне конотације, али и јасније приказао да је он стављен (принет) пред постер.

3.3.4. Погрешно преношење реченице у целини

На неколико места могуће је приметити да је смисао реченице због занемаривања само једног елемента у целини погрешно пренет на српски. Тако, у првом случају (7) имамо непрепознавање промене значења које долази из рекције глагола:

- (7) Denn sie verstanden sich aufs Warten.
(BK/Tiergarten)

Јер оне су себе разумевале
на основу чекања. (БК: 74)

Говорећи о каријатидама на улазу у кућу, Бењамин даје ову реченицу која није херметична персонификација – њихово „разумевање чекања“ долази од њихове окамењености на улазним вратима где дочекују и испраћају „у живот или у кућу“ (БД: 74). Глагол са регираним префиксом

sich verstehen auf etwas има директан еквивалент у српском „разумети се у нешто“. Преводилац, међутим, целу слику преноси као дубљи садржај којим се казује да оне своју егзистенцију разумеју на основу чекања.

У другом примеру (8) имамо изостављено поређење, тако да је добијена нејасна реченица која, поред тога, нетачно преноси намеру аутора:

(8) Wie eine Mutter, die das Neugeborene an ihre Brust legt, ohne es zu wecken, verfährt das Leben lange Zeit mit der noch zarten Erinnerung an die Kindheit. (BK/Loggien)	Дуго времена чува живот за још крхко сећање на детињство нежност мајке која новорођеном даје да сиса а да га не буди. (БД: 137)

Док у оригиналној реченици имамо слику како живот пажљиво чува сећање на детињство, у преводу добијамо слику у којој живот за потребе сећања чува нежност мајке која доји новорођенче. Осим денотативног неподударана, јавља се и проблем са ефектом (прагматиком) нејасне реченице.

3.3.5. Погрешан превод појединачне речи

У наредном примеру можемо приметити две промене значења које се не могу оправдати контекстом или жељеним ефектом:

(9) Das Rad, obwohl es keinen <u>Freilauf</u> hatte und der Weg noch <u>eben</u> war, <u>ging wie von selbst</u>. (BK/Pfaueninsel und Glienicke)	Бицикл, премда се <u>није</u> <u>могло куд се хоће</u> и пут се <u>још пењао, ишао је као сам ол себе</u>. (БД, 143)

Реч *Freilauf* у контексту зоологије заиста означава слободно кретање животиња у дивљини, али то не може бити карактеристика бицикла. Овде се, заправо, мисли на зупчаник који омогућава окретање точка без истовременог окретања педала.

Други део ове реченице још јасније показује денотативно непоклапање: придев *eben* који значи раван овде је транспониран глаголом „пењати се“.

Последњи део реченице бисмо такође могли да прокоментаришемо с обзиром на прагматичку употребу израза. Рећи да нешто „иде као само од себе“ у српском углавном означава лакоћу и повољан ток радње. Бењамин овде, међутим, говори да нема контролу над бициклом, који иде као да има своју вољу, упркос томе што га он контролише педалама које су повратно повезане са точком и упркос томе што је пут раван. То значење из превода није недвосмислено јасно, посебно ако се сагледа у

новоствореном контексту реченице, где, премда се пут пење, што представља отежавајуће прилике за вожњу, бицикл иде као сам од себе.

Наредни пример довољно је само кратко прокоментарисати:

- (10) Beim Lesen hielt ich mir die Ohren zu. Приликом читања држао
(BK/Schmöker) сам се за уши. (БД, 116)

Глагол *zuhalten* значи затворити, држати затвореним, а у овом контексту могао би се превести и као запушити уши, покрити уши рукама. Преводом „држати се за уши“ ствара се готово комична слика, чиме је промењена конотација реченице.

4. Закључак

У књижевном преводу, као и при евалуацији превода, тешко је, ако је уопште могуће, избећи субјективност. Један од циљева транслатологије био би да понуди моделе чијом применом би се субјективност критике превода свела на најмању меру. У овом раду смо као предложени модел тестирали примену еквиваленције и то на примерима грешака. На свим примерима где денотативна еквиваленција није успостављена примећујемо проблем и са успостављањем и неког другог типа еквиваленције. Да ли ће то увек бити случај, потребно је проверити на већем броју примера. Насупрот томе, имали смо случајеве где денотативна еквиваленција јесте реализована (нпр. 1, 6), али неуспостављање неког другог типа еквиваленције представља грешку, односно, у нашем случају, јасно указује на њу и омогућује да се она опише.

Критике које су упућене концепту еквиваленције можемо да разумемо, и то посебно у светлу књижевног преводу, где је нагласак управо на преношењу смисла, а не на веродостојном репродуковању текста на другом језику. Међутим, чини се да се те критике понекад свode на терминолошку расправу. Уско схваћена еквиваленција као тражење одговарајућег превода реч по реч свакако неће бити остварива ни у некњижевном преводу, нити је она као таква циљ. Осим тога, Колерова типологија еквиваленције укључује различите врсте значења које узимају у обзир много шири контекст него што је то непосредно окружење речи. Управо захваљујући примени ове типологије можемо да опишемо зашто буквални превод „лепо печени стубу победе“ није добар у датом контексту, имајући у виду све аспекте еквиваленције. Уводећи типологију еквиваленције могуће је детектовати недостатке тамо где она није остварена.

У овом раду фокусирали смо се на анализу грешака. Наредни корак био би тестирање овог модела анализе превода на комплекснијим случајевима, где одустајање од еквиваленције на нивоу лексеме заправо

доводи до успостављања еквиваленције на нивоу текста. Тиме би се понудио систематичан приступ за евалуацију превода који би могао да се користи како у настави превођења, тако и у преводилачкој пракси.

Литература

- Пантовић Катарина. „Изазов превођења Франца Кафке (оглед о два превода приповетке Преображај)“. *Филолошки ђоџеги* 48:1 (2021): 153–169.
- [Pantović Katarina. „Izazov prevođenja Franca Kafke (ogled o dva prevoda pripovetke Preobražaj)“. *Filološki pogledi* 48:1 (2021): 153–169]
- РСКЈ: *Речник српскохрватскога књижевног језика* (ур. Стевановић Михаило и др.). Нови Сад : Матица српска, Загреб: Матица хрватска, 1973.
- [RSKJ: *Rečnik srpskohrvatskog književnog jezika* (ur. Stevanović Mihailo i dr.). Novi Sad: Matica srpska, Zagreb: Matica hrvatska 1973]
- РСЈ: *Речник српскога језика (измењено и ђођрављено издање)* (ред. и ур. Мирослав Николић). Нови Сад: Матица српска, 2011.
- [RSJ: *Rečnik srpskog jezika (izmenjeno i popravljeno izdanje)* (ur. Vujanić Milica i dr.). Novi Sad: Matica srpska, 2011]
- Стојановић Веселиновић Марија. *Компаративни фразеологизми за језички ђар српско-немачки* [Неођјављена докторска дисертација]. Крагујевац, 2018. <https://phaidrakg.kg.ac.rs/view/o:1013>. 19.6.2024.
- [Stojanović Veselinović Marija. *Komparativni frazeologizmi za jezički par srpski-nemački* [Neobjavljena doktorska disertacija]. Kragujevac, 2018. <https://phaidrakg.kg.ac.rs/view/o:1013>]
- Стојановић Веселиновић Марија. „Придевски компаративни фразеологизми у српском језику за концептуално поље очигледности и њихови еквиваленти у немачком језику“. *Наслеђе* 17:47 (2020): 167–81.
- [Stojanović Veselinović Marija. „Pridevski komparativni frazeologizmi u srpskom jeziku za konceptualno polje očiglednost i njihovi ekvivalenti u nemačkom jeziku“. *Nasleđe* 17:47 (2020): 167–81]
- Стојановић Веселиновић Марија. „Контрастивна анализа компаративних фразеологизама у српском и немачком језику за лексичко поље богатство“. *Узданица* 19:2 (2022): 21–37.
- [Stojanović Veselinović Marija. „Kontrastivna analiza komparativnih frazeologizama u srpskom i nemačkom jeziku za leksičko polje bogatstvo“. *Uzdаница* 19:2 (2022): 21–37]
- Вучковић Драгана. „Начин исказивања монолога у преводу драмске поеме Петра Хандкеа Кроз села“. Милош Коваћевић, Јелена Петковић (ур.). *Савремена ђроучавања језика и књижевности: зборник радова*. Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, 207: 251–259.
- [Vučković Dragana. „Način iskazivanja monologa u prevodu dramske poeme Petera Handkea Kroz sela“. Miloš Kovačević, Jelena Petković (ur.). *Savremena proučavanja jezika i književnosti : zbornik radova*. Kragujevac: Filološko-umetnički fakultet, 207: 251–259]
- Зобеница Николина. „Критика превода два поглавља Грасовог романа Лимени добош с немачког на српски језик“. *Мостови* 41:157/158 (2013): 145–157.
- [Zobenica Nikolina. „Kritika prevoda dva poglavlja Grasovog romana Limeni doboš s nemačkog na srpski jezik“. *Mostovi* 41:157/158 (2013): 145–157]

- Aćin Jovica. „Napomena prevodioca“. Valter Benjamin. *Jednosmerna ulica; Berlinsko detinjstvo*. Beograd: Rad, 1997: 149–150.
- Baker Mona. *In other words. A coursebook on translation*. London, New York: Routledge, 1992.
- Baker Mona, Gabriela Saldanha (ed.). *Routledge encyclopedia of translation studies* (2. ed.). London: Routledge, 2009.
- Catford John Cunnison. *A linguistic theory of translation*. Oxford: Oxford University Press, 1965.
- Colina Sonia. „Evaluation/assessment“. Yves Gambier, Luc van Doorslaer (ed.). *Handbook of translation studies*. Vol. 2 (str. 43–48). Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins, 2011.
- Dorđević Jasmina P. *Neknjiževni tekst u savremenom prevodilaštvu*. Niš: Filozofski fakultet u Nišu, 2017.
- DUDEN: *Duden online*. <https://www.duden.de/>
- DWDS: Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache. Das Wortauskunftssystem zur deutschen Sprache in Geschichte und Gegenwart. <https://www.dwds.de/>
- Eco Umberto. *Kant and the platypus: Essays on language and cognition*. Boston: Houghton Mifflin Harcourt, 2000.
- Eiland Howard. „Translator’s foreword“. Walter Benjamin. *Berlin childhood around 1900 - final version*. Cambridge, London: The Belknap Press of Harvard University Press, 2006: vii–xvi.
- Eko Umberto. *Kazati gotovo istu stvar: iskustvo prevođenja*. Beograd: Paideia, 2011.
- Koller Werner. „The concept of equivalence and the object of translation studies“. *Target* 7:2 (1995): 191–222.
- Koller Werner. *Einführung in die Übersetzungswissenschaft*. 7. Abg. Wiebelsheim: Quelle & Meyer, 2004.
- Kostić-Tomović Jelena. *Savremena nemačka leksikografija*. Beograd: FOKUS – Forum za interkulturnu komunikaciju, 2017.
- Mitrevski Ana. „Brehtova drama *Krug kredom* u prevodu Tatjane Šenk i Jovana Ćirilova“. *Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu* 45:1, 2020: 33–50.
- Neubert Albrecht. „Competence in translation. A complex skill, how to study and how to teach it“. Mary Snell-Hornby, Franz Pöchhacker, Klaus Kaindl (ed.). *Translation studies. An interdisciplinary*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins, 1994: 411–420.
- Newmark Peter. *A textbook of translation*. New York: Prentice Hall, 1988.
- Newmark Peter. „Non-literary in the light of literary translation“. *The Journal of Specialised Translation* 1 (2004): 8–13.
- Pym Anthony. „European translation studies, une science qui dérange, and why equivalence needn’t be a dirty word“. *Traduction, Terminologie, Rédaction* 8:1 (1995): 153–176.
- Reiß Katharina, Hans J. Vermeer. *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 1984.
- Richter Gerhard. „Acts of self-portraiture: Benjamin’s confessional and literary writings“. David S. Ferris. *The Cambridge companion to Walter Benjamin*. Cambridge: Cambridge University Press, 2006: 221–237.
- Simurdić Iva. „Prevodilačke tehnike u srpskom prevodu pesme ‘Želja nad željama’ Mihaela Endea“. Jelena Kostić Tomović i dr. (ur). *Prevođenje kao veština i kao umetnost: Zbornik u čast Branimiru Živojinoviću povodom devedesetogodišnjice rođenja*. Beograd: Fokus, 2020: 149–161.

- Snell-Hornby Mary. *The turns of translation studies: New paradigms or shifting view-points?* Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2006.
- Steiner Uwe. *Walter Benjamin*. Stuttgart: J.B. Metzler Verlag, 2004.
- Szondi Peter. „Hope in the past: On Walter Benjamin“. *Walter Benjamin. Berlin childhood around 1900*. Cambridge, London: The Belknap Press of Harvard University Press, 2006: 1–33.
- Toury Gideon. *Descriptive translation studies – and beyond* (Revised edition). Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins, 2012.
- Uroić Marija, Hurm Antun. *Deutsch-kroatisches Wörterbuch – Njemačko-hrvatski rječnik* (4. izdanje). Zagreb: Školska knjiga, 2004.
- Vinay Jean-Paul, Darbelnet Jean. *Comparative Stylistics of French and English: A methodology for translation*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins, 1995 [1958].

Извору:

- Benjamin Valter. *Jednosmerna ulica; Berlinsko detinjstvo*. Beograd: Rad, 1997.
- Benjamin Walter. *Berliner Kindheit um Neunzehnhundert*. <https://www.projekt-gutenberg.org/benjamin/berlkind/berlkind.html> 01.03.2024.

Ivan Dinić

EQUIVALENCE AS A MODEL FOR ANALYZING ERRORS IN LITERARY TRANSLATION: THE CASE OF THE BOOK *BERLIN CHILDHOOD AROUND 1900*

Summary

The study examines the possibilities of applying equivalence as a model for analyzing errors in literary translation, thereby testing whether the concept of equivalence can be utilized for the evaluation of translations to reduce subjectivity. The analysis is conducted on the case of Walter Benjamin's book, *Berlin Childhood around 1900*, translated from German to Serbian. Using comparative and qualitative analysis, the paper highlights specific instances where textual equivalence is not established. These instances are examined by determining the achievement of equivalence according to the types provided by Koller (1995, 2004 [1979]): denotative, connotative, normative-textual, pragmatic, and formal equivalence. The analysis shows that equivalence, applied in this way, can be a sufficiently sensitive tool for describing errors. This provides a relatively simple model, familiar to translators (Baker 1992), which can be applied in translation teaching and translation practice to improve translation quality. The discussed instances have shown that the lack of denotative equivalence results in a lack of other types of equivalence.

Furthermore, in some instances, it is possible to determine the established denotative equivalence, but the absence of other types constitutes and explains an error.

Keywords: translation studies, translation errors, error analysis, equivalence, comparing source and target texts, translation analysis model

Иван Динић је германиста са мастером из превођења и докторанд страних филологија на Филозофском факултету у Нишу. Поља његовог интересовања укључују средњовековну и савремену немачку књижевност, студије културе, теорију превођења, семантику и анализу дискурса.

Ivan Dinić is a Germanist with a master's degree in translation and a doctoral candidate in foreign philology at the Faculty of Philosophy in Niš. His fields of interest include medieval and modern German literature, cultural studies, translation theory, semantics and discourse analysis.

Ана Милић
самостални истраживач
(Ниш)
a.milic-15828@filfak.ni.ac.rs

UDC: 811.163.41'373.45:811.112.2
DOI: <https://doi.org/10.18485/prevod.2024.43.91.2>
Примљен: 25.02.2024.
Прихваћен: 19.06.2024.
Оригинални научни рад

РАЗУМЕВАЊЕ И УПОТРЕБА ГЕРМАНИЗАМА КОД УЧЕНИКА СРЕДЊИХ ШКОЛА*

У раду су с тачке гледишта њихове употребе и разумевања од стране ученика средњих школа анализирани германизми који су се адаптирали у српском језику. Циљ истраживања јесте да утврдимо у којој мери ученици средњих школа чији је матерњи језик српски разумеју дате германизме (као корпус послужио је *Велики речник сѝраних речи и израза*, као и *Речник жарѝонизама јужне ѝрује*), као и да ли их и колико фреквентно употребљавају. Након што смо се у теоријском смислу осврнули на досадашња истраживања у овој области, емпиријским истраживањем дошли смо до одређених резултата релевантних како за идиолект сваког од испитаника, тако и за групе испитаника. Инструмент коришћен у истраживању је анкета, а узорак обухвата 35 ученика гимназије и 35 ученика средње стручне школе. Резултати истраживања оповргнули су полазну хипотезу да ученици гимназије боље разумеју и чешће користе германизме који припадају општем језичком регистру, док је доказана хипотеза да ученици средње стручне школе показују боље познавање и разумевање, као и чешћу употребу германизама из језика струке без обзира на то што више у школи не уче немачки језик. Овакви резултати могу се објаснити чињеницом да велики број лексичких јединица у области разних делатности и заната припада германизмима, да су ти називи усвојени заједно се стручним знањем и да су утемељени у српском језику као такви, те за многе чак и немамо еквиваленте у нашем језику или их не користимо (нпр. *кифла*, *шѝорей*, *динсѝаши*).

Кључне речи: германизми, еквиваленти у српском језику, говор ученика, општи језик, језик струке

* Рад је у виду усменог саопштења изложен на научном скупу „Савремена филолошка проучавања младих истраживача III“ у организацији Центра за савремена филолошка проучавања младих истраживача Филозофског факултета у Нишу.

The paper analyses Germanisms adapted to the Serbian language in the speech of two types of secondary education school students. The research aimed to determine to what extent secondary school students, whose mother tongue is Serbian, understand given Germanisms (*Veliki rečnik stranih reči i izraza* and *Rečnik žargonizama južne pruge* served as a corpus), as well as whether and how frequently they use them. Following a theoretical overview of previous research in this field, we employed an empirical approach to collect results relevant both to the idiolect of each respondent and to the groups of respondents. The instrument used in the research was a survey, and the convenience sample included 35 general education secondary school students and 35 students at a professional secondary education school for hospitality and tourism. The results of the research did not confirm the initial hypothesis that general secondary education school students better understand and often use Germanisms belonging to the general language register, while we proved the hypothesis that students at the hospitality-tourism school show better knowledge and understanding, as well as more frequent use of Germanisms from the language of the profession, although they no longer learn German at school. Such results can be explained by the fact that a large number of lexical items in the field of various trades belong to Germanisms, that these words “came” together with the trades and that they are established in the Serbian language as such, and for many, we do not even have equivalents in the Serbian language or we do not use them (e.g. *kifla*, *šporet*, *dinstati*).

Keywords: Germanisms, equivalents in the Serbian language, students’ speech, general language, professional language

1. Увод

Чињеница је да је употреба германизама у српском језику од друге половине двадесетог века па до данас значајно смањена, чак и у оним областима које су биле директно изложене утицају немачког језика и културе. Из тог разлога, као и с обзиром на бројна објављена истраживања која су установила да лексику немачког порекла најмање познају и користе најмлађи испитаници, овај рад бави се управо тренутним статусом германизма код ученика средњих школа. Покушали смо да утврдимо да ли се речи немачког порекла и у којој мери још увек разумеју и користе, као и да ли дужина учења немачког језика и струка за коју се ученици школују утичу на њихово боље разумевање и чешћу употребу.

Предмет овог рада су германизми који су се адаптирали у српском језику, а испитује се њихова употреба у говору ученика гимназија и средњих стручних школа. Они су преузети из *Великог речника страних речи и израза* (Клајн – Шипка 2007), као и *Речника жаргонизама јужне пруге* (Марковић – Трајковић 2018) у издању Филозофског факултета у Нишу. Поред тога, обухваћени су и германизми које смо пронашли

у разним куварима, како оним старијег, тако и нешто новијег датума. Опис значења свих германизама такође је преузет из *Великог речника страних речи и израза*.

Наш циљ је да утврдимо у којој мери ученици разумеју одабране германизме и да ли их и употребљавају, да ли их ученици гимназије, с обзиром на дужи период учења језика, боље разумеју и фреквентније користе у односу на ученике средње стручне школе, као и да ли постоји разлика између разумевања и употребе општих и стручних појмова.

Задаци истраживања су:

31: Утврдити да ли постоје разлике у разумевању и употреби германизама између ученика гимназија који у школи уче немачки као други страни језик и ученика средњих стручних школа који тај предмет немају.

32: Направити паралелу између разумевања и употребе општих и стручних појмова код обе групе ученика.

У раду су постављене и две хипотезе које ћемо анализирати у нашем истраживању:

X1: Ученици гимназија боље разумеју германизме с обзиром на дужину и обухватност учења немачког језика.

X2: Ученици гимназија боље разумеју и више користе опште изразе, док ученици средњих стручних школа показују боље познавање и чешћу употребу германизама који припадају језику струке.

Закључке смо донели на основу емпиријског истраживања које је спроведено на узорку од 35 ученика гимназије и 35 ученика средње стручне (угоститељско-туристичке) школе, а за његове потребе је састављен писани упитник са 20 задатака.

2. Појам „германизам“ и осврт на досадашња истраживања

Што се самог термина *германизам* тиче, он се може односити на елементе преузете из немачког језика и/или германских језика уопште. У *Речнику српскога језика Машице* српске *германизам* се дефинише као „немачка реч, језички израз или реченични обрт употребљен у неком другом језику, језички израз у духу немачког језика“ (Вујанић и др. 2007: 191). Са широм дефиницијом германизма сусрећемо се у Клајновом и Шипкином *Великом речнику страних речи и израза*: „1. реч или израз позајмљени из немачког језика. 2. реч или израз пореклом из неког од германских језика“ (2007: 298).

Докторска дисертација Х. Штритер-Темплс *Deutsche Lehnwörter im Serbokroatischen* (1958) је пионирска у проучавању германизама у српском, односно српскохрватском језику. Њено тежиште је на фонетици и фонологији – како се немачки гласови прилагођавају српскохрватском

гласовном систему, а крај сваке речи је назначено у ком периоду је презета из немачког: ahd (althochdeutsch), mhd (mittelhochdeutsch), или nhd (neuhochdeutsch), и са којег језичког простора потиче, нпр. bair-öster. (аустријанизам). Дисертација садржи око 2000 позајмљеница из немачког са назначеним њиховим статусом у језику примаоцу и представља опширну студију о начинима прилагођавања немачких гласова, затим историјски преглед са информацијама о времену уласка у српскохрватски језик, као и класификацију германизама према њиховом пореклу.

Истраживања представљена у докторској дисертацији Шневајса (1960) ослањају се на претходну дисертацију, као и на дело *Немачки уџицаји у нашем језику* Милоша Тривунца из 1936. Шневајс наводи скоро 3000 германизама у српскохрватском језику, међу њима неке опште-словенске, као и неке лексеме које су чак и у то време биле нестале из лексичког система, које исто дели по областима (нпр. кућа и покућство, ношња и накит, јело и пиће, пољопривреда и узгој домаћих животиња, послови, право, црква, уметност, поздрави, псовке и слично). Аутор притом покушава да пружи прецизне етимолошке податке за сваку реч и скрене пажњу на то ком слоју језика, односно функционалном стилу, та реч припада. Код одређених лексема аутор је свестан тога да су оне пореклом из других језика, тј. да код њиховог уласка у српскохрватски језик – немачки има само посредничку улогу. У другом делу рада можемо наћи студију о периодизацији преузимања речи из немачког, односно контактима немачког и српскохрватског по историјским раздобљима (како би се отприлике установила старост сваког германизма), а на крају и краћи део о гласовној адаптацији ових позајмљеница, при чему Шневајс сам наводи да се при томе ослања на налазе Штритег-Темплс (1958).

Рад који из социолингвистичке перспективе приступа проблему германизама и који је од изузетно великог значаја за компаративно сагледавање социолошких фактора који су утицали на (не)преживљавање германизама је студија Томаса Џорџа *The Role of German Loanwords in Serbo-Croatian: A sociolinguistic Perspective* (2000). На почетку овог рада скреће се пажња на чињеницу да је, осим дијалекатске комплексности и плурицентричне кодификације, на различите односе између писаног и говорног језика српскохрватског језичког система веома утицала и културолошка разноликост говорника овог језика, што представља изазов за социолингвистички приступ. Корпус истраживања чине 143 лексичке јединице ексцерпирани из релевантних речника (стандардних и специјалних) српског и хрватског језика. Циљ рада јесте да истражи стандардну и нестандардну класификацију ових речи у речницима и да је упоређи са оном у свакодневном говору Загреба, Београда и Новог Сада, користећи се притом методом интервјуа. Само 11 лексема од укупног броја ексцерпираних речи није потврђено ни у једном од испитиваних говора; у хрватском их је присутно 124 (87%), а у српском 99 (69%).

Аутор рада ово објашњава различитим интензитетом изложености српског и хрватског језика немачком кроз историју, због чега би утицај германизама требало да буде јачи у хрватском. У српском стандарду прихваћено је 40 речи из корпуса, а у хрватском 27, чему је разлог то што у хрватском влада јача пуристичка струја (Стојић 2006, 2008). У стандардима оба језика присутно је 25 истих јединица, а 24 колоквијалне јединице заједничке су свим трима испитиваним градским говорима. Тринаест речи регистрованих у српском стандарду нису присутне у хрватском, али их има у говору Загреба. Занимљив је налаз да једна петина ових лексема носи радикално различите стилске и социокомуникативне функције у урбаном миљеу Хрватске од оних у два града у Србији. Загреб и Нови Сад имају највећи број заједничких речи (више него Нови Сад и Београд), што аутор рада објашњава чињеницом да су оба града била део Хабзбуршке монархије (Хрватска и Војводина више су биле изложене немачком него остатак Србије). Употреба германизама у сва три града опада међу млађом генерацијом, а чува се у оквиру струке, и повезана је више са јавним него са приватним животом и више са градом него са селом, што је последица јачег контакта немачког са српскохрватским у јавној сфери.

Један од два рада која можемо означити као инспирацију и базу за наше истраживање и пример прегледности и савременог приступа јесте студија А. Жерајић *Германизми у шерминологији ћасћрономије и кулинарствa и њихови ћреводни еквиваленти у језику сћруке* (2017). У овом раду представљени су германизми у терминологији куварства, посластичарства, пекарства и месарства, при чему је ауторка покушала да покаже колико су се ови германизми одомаћили у свакодневном језику гастрономске струке. Затим су у прегледној табели побројани примери германизама (гласовно, формално и граматички прилагођени), иза њих наведена је реч на немачком (са напоменом о променама које је претрпела кроз историју немачког језика) и значење, а неки од примера које ауторка представља су *кифла* (нем. *Kipferl*), *ћереца* (нем. *Brezel*), *кнегла* (нем. *Knödel*), *шнии* (нем. *Schnitte*), *филоваћи* (нем. *füllen*). Из рада сазнајемо и за неке мање познате глаголе који означавају радње које се често обављају у свакој кухињи: *ћарнираћи* (нем. *garnieren*) – украсити торту шлагом, *шћпраћховаћи* (нем. *streichen*) – премазати налупаним јајетом или именице које означавају предмете, нпр. *рагла* (нем. *radeln, Radler*) – округли секач. На крају овог савременог, вишеструко корисног и прегледно написаног рада ауторка (иначе је била запослена на Високој хотелијерској школи док је писала овај рад) скреће пажњу на значај едукације професора и употребе стручне литературе како би се страни језик струке у стручним школама успешно подучавао.

Други је рад М. Шнел Живановић *Немачке ћозајмљенице у кулинарској шерминологији* (2011), који се бави уделом и статусом лексике немачког

порекла у кулинарској терминологији новосадских говорних представника српског језика. Ауторка рада комбинује корпусну методу (као изворе за примере користи речнике, куваре и секундарне изворе), технику анкетирања (примере прикупља и у разговору са испитаницима), а као инструмент користи упитник (36 испитаника различитог пола, узраста и образовања који писмено оцењују 343 лексеме бирањем једног од одговора: *I разуме и ујошребљава*, *II разуме, али више не ујошребљава*, *III не разуме и не користи*). Теоријски део рада посвећен је расветљавању разлике између термина *сѣрана реч* и *јозајмљеница*, као и описивању начина адаптације позајмљеница из немачког језика у српском. У средишњем делу рада представљени су резултати упитника, који показују да германизме у кулинарству најмање познају и користе најмлађи испитаници (8,30%), а највише најстарији (36,85%). Млади не разумеју и не користе чак 47,52% речи из корпуса, док је код старијих тај проценат знатно нижи – 8,74%. Овакви резултати наводе на закључак да је познавање и коришћење германизама у кулинарству повезано са старосном доби, али и професијом и познавањем страног језика.

3. Истраживање, опис и анализа добијених одговора

Инструмент који смо користили за потребе нашег истраживања има форму писаног упитника са 20 задатака истог карактера по узору на упитник ауторке О. Панић Кавгић (2006).

Питања су затвореног (када испитаници треба да се одлуче у којој мери разумеју и употребљавају германизме – *разуме и употребљава*; *разуме, али не употребљава*; *не разуме и не употребљава*) и отвореног типа (када испитаници треба да дају преводни еквивалент). Попуњавање упитника било је анонимно, а сваком испитанику постављена је иста структурирана анкета.

Што се изгледа упитника тиче, у првом одељку затражени су детаљнији подаци о испитанику (пол, узраст, матерњи језик, дужина учења немачког језика, самопроцена нивоа знања немачког језика по категоријама: *слабо*, *осредње*, *добро* и *одлично*, тип школе коју похађа и слично¹). Други одељак представља главни део упитника, у коме се налазе задаци и потпитања (германизми су дати у контексту, а задаци садрже питања о томе да ли испитаник разуме германизам и да ли га употребљава и, на крају, задатак – да напише, уколико зна, преводни еквивалент на српском језику).

Корелације су успостављене према демографским подацима испитаника, што је први параметар – школа (гимназија или средња стручна

1 Ови подаци могу бити употребљени за анализе друге врсте које нису предмет овог истраживања, за које је релевантан само тип школе.

школа), док је други параметар регистар коме припада лексика (општи или стручни).

Упитник је обухватио узорак од 70 испитаника. Њих 35 су ученици Прве нишке гимназије „Стеван Сремац“, они након учења немачког као другог страног језика у основној школи настављају да уче немачки, такође као други страни језик, све четири године са истим фондом часова (два пута недељно). Другу групу испитаника чини 35 ученика који похађају средњу Угоститељско-туристичку школу и немају немачки језик као предмет, учили су га само у основној школи.

Корпус чине следећи германизми:

1. *ајмокац* – врста густе чорбе са месом и другим додацима
2. *шне* – бела пена за колаче од улупаног беланцета
3. *гинсџаји* – кувати на пари, кувати на мало воде, на ниској ватри, у поклопљеном лонцу
4. *кнегла* – обло уваљан омањи комад куваног или прженог теста, ваљушак
5. *шнии* – кришка, одрезак, комад; крој, модел од папира
6. *милхброј* – врста хлебног колача од киселог теста са млеком, сувим грождем и екстрактом лимуна или рума
7. *шницла* – танак комад меса спремљен на одређени начин, одрезак
8. *јрезла* – мрвица од осушеног и самлевеног хлеба које се користе при справљању хране
9. *ћушјајз* (*цушјајз*) – јело од скуваног поврћа, служи као прилог главном јелу, вариво
10. *шйиковаји* – надевати месо сланином, убацивати у месо комадиће сланине да би било сочније
11. *рикверц* – унатраг (о кретању возила)
12. *кидицоваји* – заинтересовано посматрати, пратити играње карата, шаха и слично; уопште посматрати, гледати са интересовањем, меркати
13. *фалџа* – набор на одећи
14. *шйекер* – утикач за струју
15. *шйаніла* – метална полуга, шипка, мотка; гимнастичка справа, вратило; дугуљаст комадић хране, ребро (чоколаде), колачић у облику штапића, прутућ од сланог теста
16. *кнай* – уско, тесно, једва
17. *луфџираји* – ветрити, проветравати
18. *хохшјајлер* – онај који спретним наступима и манирима обезбеђује место у друштву; варалица, преварант углађеног понашања; онај који живи раскошније него што има средстава, који се представља за нешто више него што јесте
19. *іланцаји* – чинити сјајним, глачати; чинити лепшим, улепшавати
20. *шйимоваји* – удесити, удешавати тонове на инструменту; удешавати, прилагођавати, мењати

У наредним табелама приказаћемо резултате везане за разумевање и употребу германизама код ученика Прве нишке гимназије, а затим код ученика Угоститељско-туристичке школе, као и преводне еквиваленте које су ученици навели.

Табела 1: Разумевање германизама код ученика гимназије

Германизам	ДА	НЕ	ДЕЛИМИЧНО
ајмокац	5,71% (22) ²	80 % (28)	14,29% (5)
шне	17,14% (6)	71,43% (25)	11,43 (4)
динстати	91,43% (32)	5,71% (2)	2,86% (1)
кнедле	97,14% (34)	2,86 (1)	0% (0)
шнит	60% (21)	31,43% (11)	8,57% (3)
милхброт	25,71% (9)	62,86 (22)	11,43 (4)
шницла	100% (35)	0% (0)	0% (0)
презла	88,57% (31)	8,57% (3)	2,86 (1)
ћуспајз	14,29% (5)	71,42% (25)	14,29% (5)
шпиковати	5,71% (2)	77,15% (27)	14,14% (6)
рикверц	100% (35)	0% (0)	0% (0)
кибицовати	5,71% (2)	88,58% (31)	5,71% (2)
фалта	8,57% (3)	82,86 (29)	8,57% (3)
штекер	100% (35)	0% (0)	0% (0)

2 Број ученика гимназије који су се определили за наведену опцију.

Германизам	ДА	НЕ	ДЕЛИМИЧНО
штангла	71,42% (25)	25,72% (9)	2,86% (1)
кнап	97,14% (34)	2,86% (1)	0% (0)
луфтирати	94,29% (33)	5,71% (2)	0% (0)
хохштаплер	68,57% (24)	20% (7)	11,43% (4)
гланцати	100% (35)	0% (0)	0% (0)
штимовати	97,14% (34)	0% (0)	2,86% (1)

Потпуно разумевање германизама ученици гимназије су показали код речи *шницла*, *рикверц*, *шћекер* и *јланцаји*, значајан проценат њих, око 90%, је исказао да разуме речи *динсћаји*, *кнегла*, *јрезле*, *кнај*, *луф-тирати* и *шћимовати*, затим следе *шћаніла* 71.42%, *хохшћайлер* 68.57% и *шћић* 60%, а најмање су разумели речи: *милхброј* 25.71%, *шне* 17.41%, *ћушћајз* 14.29%, *фалћа* 8.57%, *ајмокац* 5.71%, *шћиковати* 5.71% и *киди-цоваћи* 5.71%.

Табела 2: Употреба германизама код ученика гимназије

Германизам	ДА	НЕ	ДЕЛИМИЧНО
ајмокац	0% (0)	97,14% (34)	2,86% (1)
шне	0% (0)	97,14% (34)	2,86% (1)
динстати	57,14% (20)	11,43% (4)	31,43% (11)
кнегле	65,71% (23)	2,86% (1)	31,43% (11)
шнит	22,86% (8)	68,57% (24)	8,57% (3)
милхброт	2,86% (1)	94,28% (33)	2,86% (1)

Германизам	ДА	НЕ	ДЕЛИМИЧНО
шницла	94,28% (33)	0% (0)	5,72% (2)
презла	68,57% (24)	17,14% (6)	14,29% (5)
ћушпајз	0% (0)	97,14% (34)	2,86% (1)
шпиковати	2,86% (1)	94,28% (33)	2,86% (1)
рикверц	94,28% (33)	0% (0)	5,72% (2)
кибицовати	2,86% (1)	91,42% (32)	5,72% (2)
фалта	2,86% (1)	91,42% (32)	5,72% (2)
штекер	85,71% (30)	8,57% (3)	5,72% (2)
штангла	42,86% (15)	40% (14)	17,14% (6)
кнап	97,14% (34)	2,86% (1)	0% (0)
луфтирати	94,28% (33)	5,72% (2)	0% (0)
хохштаплер	34,29% (12)	45,71% (16)	20% (7)
гланцати	80% (28)	17,14% (6)	2,86% (1)
штимовати	54,29% (19)	25,71% (9)	20% (7)

За разлику од навода о разумевању понуђених примера речи немачког порекла, упитник показује да је њихова употреба заступљена у значајно мањем проценту. Свега 45,14% ученика који похађају гимназију је рекло да дате германизме не само разуме, већ и употребљава, за нијансу више је рекло да их не користи иако их разуме – 45,43%, док је 9,43% њих рекло да само делимично користи понуђене речи немачког порекла у свом говору.

Највећи проценат ученика се изјаснио да у говору употребљава германизме: *кнај* 97,14%, *шницла* 94,28%, *рикверц* 94,28%, *луфтирати*

94,28%, као и *іланцайш* 80%, затим у значајном проценту ученици су се изјаснили да користе германизме *динсџајш* 57,14%, *кнегле* 65,71%, *џрезла* 68,57%, *шџаніла* 42,86%, *шџимовајш* 54,29% и *хохшџајлер* 34,29%, а најмањи број ученика написао је да користи *ајмокац*, *шне* и *ћушџајз*, за које се ниједан ученик није изјаснио да их икада користи у говору, као и *милхброј*, *шџиковајш*, *фалџа* и *кибицовајш* за које је само по један испитаник рекао да их у свом говору и употребљава. Висок проценат употребе неких гастрономских термина попут *шницле*, *кнегле*, *џрезле* можемо преписати чињеници да се ради о речима које су временом из језика струке ушле у ширу употребу.

Преводни еквиваленти ученика гимназије

1. *ајмокац*: врста јела (1), пилећа чорба (1), ништа (33)³
2. *шне*: снег од беланаца (2), пена (1), шлаг (1), умућена пена беланаца (1), фил (1), ништа (29)
3. *динсџајш*: пржење у води (2), крчкати (3), кувати (9), пржити (11), кувати са мало воде на ниској температури (1), кувати кад проври вода (1), пећи дуго и лагано (1), пржити на тихој ватри (1), пећи (1), кувати на пари на тихој ватри (1), ништа (4)
4. *кнегле*: јело од презли слатко или слано (1), лоптице од кромпира (1), пуњено тесто лоптастог облика (1), нудле (1), тестенина, производ од теста (3), лоптица од гриза (1), куглица од гриза (3), резанце (2), ништа (22)
5. *шниџ*: парче (14), комадић (1), делови торте/колача (1), дугуљасте део/штапић (1), парче теста (1), издужени комад, део (2), кад сечемо по ширини (1), ништа (14)
6. *милхброј*: млечни хлеб (9), хлеб са млеком (1), колач налик на хлеб (1), ништа (24)
7. *шницла*: одрезак меса (3), врста меса (2), тање исечено месо (1), комад меса (5), месо (6), парче меса (7), ништа (11)
8. *џрезла*: мрвице од хлеба (12), ситан хлеб (1), смеша која се ставља на месо, па се пржи (1), пох (1), мрвице (1), измрвљен хлеб (5), млевен хлеб (1), ништа (13)
9. *ћушџајз*: ништа (35)
10. *шџиковајш*: спаковати (1), ништа (34)
11. *рикверц*: ићи уназад (3), вожња уназад (14), уназад (12), позади (1), ништа (5)
12. *кибицовајш*: загледати (1), псовати (1), посматрати (1), ништа (32)

3 Број у загради приказује колико је ученика одређену реч навело као преводни еквивалент, на крају се наводи и број оних који уопште нису навели еквивалент датом германизму.

13. *фалїа*: набор на хаљини (1), детаљ на хаљини (1), вез (1), карнер/чипка (1), ништа (31)
14. *шїекер*: утикач (11), утичница (17), место на зиду где се укључују уређаји у струју (1), за напајање уређаја (1), ништа (5)
15. *шїанїла*: шипка (2), метална шипка (1), полука (2), коцка/табла чоколаде, табла (2), ништа (28)
16. *кнай*: таман (11), тесно (3), уско (5), једва таман (4), тесно, али не мало (1), таман стоји, носиће се само ове сезоне (1), ништа (10)
17. *шїимоваїи*: подешавати (7), подесити (4), наместити (16), прилагодити (1), затезати жице (1), ништа (6)
18. *хохшїайлер*: преварант (8), лош човек (4), олош (3), ситничав човек (1), човек који обмањује (1), клошар (1), онај што се граби за све (1), дегенерик (1), ништа (15)
19. *їланцаїи*: чистити детаљно (3), трљати до потпуне чистоће (1), очистити док се не усија (4), полирати (3), усијавати, чистити (17), брисати (2), бити глатко (1), ништа (4)
20. *луфїираїи*: пустити ваздух у просторију (2), освежити (1), проветравати (23), отворити прозор да уђе свеж ваздух (1), прочистити простор (1), отворити врата и прозоре (1), ништа (6)

Анализа преводних еквивалената, међу којима доминира описни превод, односно опис значења лексеме, показује непостојање потпуне корелације између самопроцењивања разумевања и стварног разумевања лексема. Тако је, рецимо, за лексему *гинсїаїи* двоје испитаника навело да је не разуме, а један да је делимично разуме. С друге стране, четворо испитаника није навело ниједан еквивалент, њих деветоро је навело хипероним *куваїи*, једанаесторо кохипоним *їржїи* (уз описне еквиваленте у којима су одражене поједине семе *їржїи* на *їихој вайри* – један испитаник, *їржење на води* – два испитаника), један – кохипоним *їећи* (уз један описни еквивалент *їећи гуїо* и *лаїано*), што показује да већина испитаника разуме значење наведене речи само делимично, односно има само више или мање тачну представу о њему. За лексему *ћушїајз* није понуђен ниједан еквивалент, чак ни најопштији хипероним *јело* или *врсїа јела*, док је петоро испитаника одговорило да ову реч разуме или делимично разуме. Наведимо и примере међу општеупотребном лексиком: за лексему *шїанїла* двадесет пет испитаника проценило је да је разуме, један да је делимично разуме, а само седам је навело еквиваленте, од којих се пет односе на значење „метална полука, шипка, мотка“, а два приближно покривају значење „дугуласт комадић хране, ребро (чоколаде)“. За лексему *кнай* чак тридесет четири испитаника сматрало је да је разуме, међутим, њих десеторо није навело еквивалент, а међу наведеним еквивалентима налазе се и они (*шаман*) који показују да разумевање значења ове лексеме није потпуно.

Табела 3: Разумевање германизама код ученика
средње стручне школе

Германизам	ДА	НЕ	ДЕЛИМИЧНО
ајмокац	71,43% (25)	11,43% (4)	17,14% (6)
шне	80% (28)	17,14% (6)	2,86% (1)
динстати	97,14% (34)	0% (0)	2,86% (1)
кнедле	100% (35)	0% (0)	0% (0)
шнит	100% (35)	0% (0)	0% (0)
милхброт	65,71% (23)	28,57% (10)	5,72% (2)
шницла	100% (35)	0% (0)	0% (0)
презла	100% (35)	0% (0)	0% (0)
ћушпајз	45,72% (16)	37,14% (13)	17,14% (6)
шпиковати	77,14% (27)	8,57% (3)	14,29% (5)
рикверц	97,14% (34)	2,86% (1)	0% (0)
кибицовати	25,71% (9)	62,86% (22)	11,43% (4)
фалта	20% (7)	74,28% (26)	5,72% (2)
штекер	97,14% (34)	2,86% (1)	0% (0)
штангла	68,57% (24)	20% (7)	11,43% (4)
кнап	97,14% (34)	0% (0)	2,86% (1)

Германизам	ДА	НЕ	ДЕЛИМИЧНО
луфтирати	94,29% (33)	5,71% (2)	0% (0)
хохштаплер	77,15% (27)	17,14% (6)	5,71% (2)
гланцати	88,58% (31)	5,71% (2)	5,71% (2)
штимовати	71,43% (25)	20% (7)	8,57% (3)

Што се просечног разумевања тиче, чак 78,71% њих се изјаснило да разуме дат германизам, док је само 15,72% рекло да не разуме понуђену реч, а 5,57% одговорило да само делимично разуме германизам у упитнику.

Потпуно разумевање германизама наши испитаници показали су код речи *кнегла* и *шнии*, изнад 90% њих разуме речи *динстатаи*, *рикверц*, *шћекер* и *луфтираи*, затим следе: *ланцаи* 88,58%, *шне* 80%, *шћиковаи* 77,14%, *хохштаплер* 77,15%, *шћимоваи* 71,43%, *ајмокац* 71,43%, *шћаніла* 68,57% и *милхброт* 65,71%, док су најмање разумели речи: *ћушјајз* 45,27%, *фаліа* 20% и *кидицоваи* 25,71%.

Табела 4: Употреба германизама код ученика
средње стручне школе

Германизми	ДА	НЕ	ДЕЛИМИЧНО
ајмокац	11,43% (4)	62,86% (22)	25,71% (9)
шне	11,43% (4)	65,71% (23)	22,86% (8)
динстати	74,29% (26)	8,57% (3)	17,14% (6)
кнегле	60% (21)	17,14% (6)	22,86% (8)
шнит	14,29% (5)	57,14% (20)	28,57% (10)
милхброт	8,57% (3)	88,57% (31)	2,86% (1)
шницла	71,43% (25)	2,86% (1)	8,57% (3)

Германизми	ДА	НЕ	ДЕЛИМИЧНО
презла	62,86% (22)	11,43% (4)	25,71% (9)
ћушпајз	11,43% (4)	74,29% (26)	14,28% (5)
шпиковати	17,14% (6)	34,29% (12)	48,57% (17)
рикверц	82,85% (29)	2,86% (1)	14,29% (5)
кибицовати	8,57% (3)	77,14% (27)	14,29% (5)
фалта	8,57% (3)	82,86% (29)	8,57% (3)
штекер	80% (28)	14,29% (5)	5,71% (2)
штангла	25,71% (9)	60% (21)	14,29% (5)
кнап	71,43% (25)	8,57% (3)	20% (7)
луфтирати	80% (28)	8,57% (3)	11,43% (4)
хохштаплер	31,42% (11)	42,86% (15)	25,71% (9)
гланцати	48,57% (17)	22,86% (8)	28,57% (10)
штимовати	40% (14)	37,14% (13)	22,86% (8)

Потврдан одговор дало је 41% испитаника, док се за опцију да не употребљава германизам, иако га разуме, определило 39% испитаника, а за делимичну употребу свега 20%.

Реч немачког порекла из нашег упитника која је по њиховим одговорима највише у примени је *рикверц* 82,85%, затим следи *штекер* и *луфтирати* са 80%, *динсџаји* са 74,29%, *шницла* и *кнај* са 71,43%, *презла* са 62,86%, *кнегле* са 60%, *јланцаји* са 48,57%, *штимоваји* са 40%, а на зачељу су *хохштајлер* 31,42%, *штаніла* 25,71%, *шйиковаји* 17,14%, *шниј* 14,29%, *ајмокац* 11,43%, *шне* 11,43%, *ћушпајз* 11,43%, *милхброј* 8,57%, *кибицоваји* 8,57% и *фалта* 8,57%.

Преводни еквиваленти ученика средње стручне школе

1. *ајмокац*: готово јело од пилећег меса (4), чорба (8), чорба од пилећег меса (2), чорба од меса (6), чорбасто јело (3), врста супе са месом (2), кремасти сос (1), супица (1), густе сос од меса (1), ништа (7)
2. *шне*: снег (од беланца) (20), снег/пена (1), умућени беланац (2), шам (1), шлаг од беланца (3), шлаг (1), ништа (7)
3. *гинсџаи*: кувати на пари (9), термичка обрада (под утицајем уља и водене паре) (3), кувати (7), кувати у сопственој пари (2), пржити (4), крчкати (1), кување уз мало воде (3), кувати у плиткој масноћи и сосу који пушта намирница (1), краткотрајно пржење у плитком уљу (1), кувати на тихој ватри (1), ништа (3)
4. *кнегле*: додаци за супу (од гриза, јаја) (13), то се ставља у супу (1), ваљущици (3), кугле/лоптице (3), обле кугле (1), куглице од неке масе (1), теста (2), кугле од гриза и јаја (3), облаци у супи (1), округлог облика у супи (1), тесто пуњено нпр. шљивама (1), скувано обликовано брашно или тестенина за супу (1), ништа (4)
5. *шнии*: тракице (3), парче (15), траке, ред торте (2), танко парче (4), штанглице (1), танке пругице (1), парче правоугаоног облика (1), комад (1), каиш (1), парче танко изрезано (1), ништа (5)
6. *милхброј*: млечни хлеб (22), хлеб од млека са додатком воћа (1), ништа (12)
7. *шницла*: комад меса (19), одрезак меса (1), парче меса (5), исечено месо (1), танко сечено парче меса (2), парче меса исечено од бута (1), храна од меса (1), бут (1), део меса (1), пржено месо (1), одрезак (1), ништа (1)
8. *јрезла*: хлебне мрвице (15), мрвице од хлеба (11), сув хлеб у који ваљамо колаче, месо (1), зачин (1), ситни комад сушеног хлеба (2), мрвљен хлеб (2), мрвице од хлеба за поховање (1), суве мрвице од хлеба (1), ништа (1)
9. *ђушјајз*: остава (5), јело од поврћа (8), прилог јелу од поврћа (2), јело од поврћа (1), може и као прилог месу, додаток главном јелу који се прави од поврћа (4), неко прженије (2)
10. *шйиковаи*: расецање меса и убацивање комадића сланине (6), поврћа (8), убацивати сланину у парче меса (6), надевати сланином (6), убацивање додатне масноће у месо (1), засећи (1), улепшавање меса (1), облагање сланином (1), набоцкати и ставити сланину (1), набости сланином (1), ништа (3)
11. *рикверц*: уназад (27), опција аутомобила за кретање уназад (1), возити уназад (5), ништа (2)
12. *кибциоваи*: навијати, флертовати/гледати, ошачовати (2), погледати (4), гледање (2), радознано посматрати (2), ништа (25)
13. *фалша*: наборана тканина (2), набор (3), нешто за сукњу (1), пресавијено платно (2), набрчкана сукња, хаљина (1)

14. *шїекер*: утикач (11), утичница (14), да се пуни телефон (1), струја (1), за струју, на зиду стоји (1), место где се спроводи струја (1), ништа (6)
15. *шїанїла*: каиш (3), мотка (4), шипка (2), даска (1), комад метала (1), конопац (2), наpolitанка-ред (1), ред (1), ништа (20)
16. *кнай*: тесно (5), таман (15), тачно по мери (2), уско (3), мало (1), једва таман (3), малецко, уз тело (1), ништа (5)
17. *шїимовашїи*: подешавати (17), поправљати (1), наместити (6), подесити тон инструменту углавном на 440 Hz (1), одржавати (1), ништа (9)
18. *хохшїайлер*: преварант (14), лош човек (9), лопов (1), олош (5), ђубре (1), подмукао човек (1), битанга (1), кретен (1), ништа (2)
19. *їланцаїи*: полирати (5), сјајити (1), брисати (5), чистити (7), да се сија (3), усијати (7), темељно очистити (1), перфектно очистити (1), брисати (1), ништа (4)
20. *луфїираїи*: освежити (1), проветрити (24), мењати ваздух (2), ући свеж ваздух (1), допустити ваздуху да улази у просторију (1), освежити просторију (1), ништа (5)

Очекивано, ученици средње стручне школе понудили су знатно више прецизнијих еквивалената за лексеме које улазе у гастрономску терминологију од ученика гимназије, мада ни овде нема потпуне корелације са проценом разумевања: на пример, за лексему *гїнсїашїи* само један испитаник навео је да делимично разуме, сви остали – да је разумеју, али троје њих чак није ни навело еквивалент. Код разумевања општеупотребне лексике имамо неочекивано већи број позитивних одговора код речи *кидицовашїи* и *фалїа* у односу на ученике гимназије, што је и доказано кроз дате коректне преводне еквиваленте.

3. Закључак

На основу анализе одговора испитаника на наш упитник можемо закључити да наша прва хипотеза да ученици гимназија боље разумеју германизме с обзиром на дужину и обухватност учења немачког језика није доказана: ученици средње стручне школе показали су виши ниво разумевања германизама (78,71% наспрам 62,43% код ученика гимназије) и нешто нижи ниво њихове употребе (41% наспрам 45,14% код ученика гимназије). Интересантна је и чињеница да су ученици Угоститељско-туристичке школе понудили више тачних еквивалената код неких германизама општег језичког регистра, као што су *кидицовашїи* и *фалїа*.

Што се тиче друге хипотезе да ученици гимназија боље разумеју и више користе опште, док ученици средњих стручних школа показују боље познавање и чешћу употребу германизама који припадају језику струке, можемо рећи да је она доказана уз наглашавање да је разлика у разумевању и употреби германизама из кулинарске терминологије далеко већа у корист ученика средње стручне школе него разлика код германизама из општег језичког регистра у корист ученика гимназије, где је она незнатна, шта више у појединим, већ наведеним случајевима ученици Угоститељско-туристичке школе бележе њихову већу употребу и разумевање. Овакви резултати могу се објаснити чињеницом да велики број лексичких јединица у области разних заната и делатности, па и угоститељске, припада германизмима, ти називи углавном су усвојени заједно се стицањем стручних знања, утемељени су у српском језику као такви, а за многе од њих чак и немамо еквиваленте у нашем језику или их не користимо (нпр. *кифла*, *шјорей*, *гинсџаи*).

Резултати овог истраживања наводе нас на закључак да речи страног, у овом случају немачког, порекла могу бити од великог значаја за развијање језичких компетенција. Позајмљенице које представљају значајан део лексичког подсистема могу омогућити већу аутономију у учењу језика, дидактичку сарадњу и разноликост у погледу техника рада, а које би изучавање страних језика на, рецимо, струковним студијама, уз располагање адекватним уџбеницима, глосарима, приручницима и материјалима, учиниле привлачнијим и успешнијим.

Литература

- Тривунац Милош. *Немачки уџицај у нашем језику*. Београд: Штампарија М. Сибинковића, 1936.
- [Trivunac Miloš. *Nemački uticaj u našem jeziku*. Beograd: Štamparija M. Sibinkovića, 1936]
- Шнел Живановић Маргита. „Немачке позајмљенице у кулинарској терминологији“. Вера Васић и Гордана Штрбац (ур.). *Говор Новог Сада. Свеска 2: Морфосинтаксичке, лексичке и прајмајичке особине*. Нови Сад: Филозофски факултет, Одсек за српски језик и лингвистику, 2011: 278–295.
- [Šnel Živanović Margita. „Nemačke pozajmljenice u kulinarskoj terminologiji“. Vera Vasić i Gordana Štrbac (ur.). *Govor Novog Sada. Sveska 2: Morfosintaksičke, leksičke i pragmatičke osobine*. Novi Sad: Filozofski fakultet, Odsek za srpski jezik i lingvistiku, 2011: 278–295]
- Bošnjak Svetlana. *Razumevanje anglicizama učenika osnovne škole: komparativna analiza – izvorni i neizvorni govornici srpskog jezika*. [Završni rad, Filozofski fakultet Novi Sad, 2018]
- Kostić-Tomović Jelena. „Germanizmi u savremenom srpskom jeziku, u germanoslaviističkoj literaturi i u romanu *Semper idem* Đorđa Lebovića“. *Komunikacija i kultura*

- online VIII: 8 (2017): 48–87. <https://www.komunikacijaikultura.org/index.php/kk/article/view/292/252> 15.06.2024.
- Panić Kavgić Olga. *Koliko razumemo nove anglicizme*. Novi Sad: Zmaj, 2006.
- Schneeweis Edmund. *Die deutschen Lehnwörter im Serbokroatischen in kulturgeschichtlicher Sicht*. Berlin: De Gruyter, 1960.
- Striedter-Temps Hildegard. *Deutsche Lehnwörter im Serbokroatischen*. Doktorarbeit. Berlin: Osteuropa Institut an der freien Universität Berlin, 1958.
- Stojić Aneta. „Njemačke posuđenice i hrvatski ekvivalenti“. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 34 (2008): 357–369.
- Stojić Aneta. „Status deutscher Lehnwörter im Kroatischen“. *Zagreber germanistischer Beiträge* 9 (2006): 37–49.
- Thomas George. „The Role of German Loanwords in Serbo-Croatian: A Sociolinguistic Perspective“. *Јужнословенски филолоџ* 56:3/4 (2000): 1215–1228.
- Žerajić Andrea. „Germanizmi u terminologiji gastronomije i kulinartstva i njihovi prevodni ekvivalenti na jeziku struke“. *Hotellink* 18:29–30 (2017): 255–269.

Извори

Речници:

- Марковић Јордана, Трајковић Татјана. *Речник жаргонизама јужне ђрује*. Ниш: Филозофски факултет, 2018. <https://sites.google.com/filfak.ni.ac.rs/recnik-zargonizama-juzne-pruge> 15.06.2024.
- [Marković Jordana, Trajković Tatjana. *Rečnik žargonizama južne pruge*. Niš: Filozofski fakultet, 2018. <https://sites.google.com/filfak.ni.ac.rs/recnik-zargonizama-juzne-pruge> 15.06.2024]
- РСЈ: *Речник српскога језика* (ред. и уред. Николић Мирослав). Нови Сад: Матица српска, 2007.
- [RSJ: *Rečnik srpskoga jezika* (red. i ured. Nikolić Miroslav). Novi Sad: Matica srpska, 2007]
- Čolović Valentina i dr. *Univerzalni nemačko-srpski rečnik*. (ur. Nikolić Vojislav). Beograd: Klett, 2010.
- DUDEN *Deutsches Universalwörterbuch* (Red. Mathias Wermke). 3. bearbeitete Auflage. Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich: Dudenverlag, 1996.
- DUDEN ONLINE <https://www.duden.de/woerterbuch> 15.06.2024.
- Klajn Ivan, Šipka Milan. *Veliki rečnik stranih reči i izraza*. Novi Sad: Prometej, 2007.
- Momirović Toma. *Srpsko-nemački rečnik: reči koje se lako uče: germanizmi, internacionalizmi: memotehnika u službi učenja nemačkog jezika: oko 6.500 reči-odrednica*. Beograd: Kolibri, 1996.

Остало:

- Марковић Спасенија-Пата. *Велики народни кувар*. Београд: Народна књига, 1956.
- [Marković Spasenija-Pata. *Veliki narodni kuvar*. Beograd: Narodna knjiga, 1956]
- Марковић Спасенија-Пата. *Мој кувар*. Београд: Политика, 1939.
- [Marković Spasenija-Pata. *Moј kuvar*. Beograd: Politika, 1939]
- Стојанић Милијан. *Српски народни кувар*. Београд: Политика, 2004.
- [Stojanić Milijan. *Srpski narodni kuvar*. Beograd: Politika, 2004]

- Knežević Sandra. *Pelaprat veliki kuvar*. Beograd: Vulkan izdavaštvo, 2015.
- Marković Spasenija-Pata, Katičić Jelena, Krstić Predrag. *Veliki narodni kuhar* (26. dopunjeno i prerađeno izdanje). Beograd: Narodna knjiga, Ljubljana: Mladinska knjiga, 1987.
- Stojanović Radmila. *Veliki srpski kuvar*. Beograd: BIGZ, 2021.

Ana Milić

VERSTEHEN UND VERWENDUNG VON GERMANISMEN BEI GYMNASIASTEN UND BERUFSSCHÜLERN

Das Ziel der Forschung dieser Arbeit ist es festzustellen, inwieweit Sekundarschüler, deren Muttersprache Serbisch ist, bestimmte an die serbische Sprache angepasste Germanismen verstehen, sowie ob und wie häufig sie diese nutzen. In der Arbeit wurde eine empirische Methode verwendet. Die geeignete Stichprobe umfasst 35 Gymnasiasten und 35 Schüler einer Berufsschule für Gastgewerbe und Tourismus. Ihre Antworten wurden durch eine Umfrage gesammelt, die offene und geschlossene Fragen enthielt. Nachdem wir die bisherige Forschung in diesem Bereich im theoretischen Sinne betrachtet hatten, kamen wir durch empirische Forschung zu bestimmten Ergebnissen, die die ursprüngliche Hypothese, dass Gymnasiasten Germanismen, die zum allgemeinen Sprachregister gehören, besser verstehen und häufig verwenden, widerlegten, während die Hypothese, die lautet, dass Schüler der Berufsschule für Gastgewerbe und Tourismus bessere Kenntnisse und ein besseres Verständnis zeigen und darüber hinaus häufige Verwendung von Germanismen aus der Berufssprache, unabhängig davon, dass sie in der Schule kein Deutsch mehr lernen, nachgewiesen wurde. Solche Ergebnisse können dadurch erklärt werden, dass eine große Anzahl lexikalischer Elemente im Bereich verschiedener Gewerbe zu Germanismen gehören, dass diese Namen mit den Gewerben „zusammenkamen“ und dass sie als solche etabliert sind und für viele haben wir keine Entsprechungen in der serbischen Sprache oder verwenden sie nicht.

Schlüsselwörter: Germanismen, Äquivalente in der serbischen Sprache, Studentensprache, Allgemeinsprache, Fachsprache

Ана Милић завршила је студије економије на Економском факултету у Нишу, а затим и студије германистике на Департману за немачки језик и књижевност Филозофског факултета у Нишу, где 2022. године завршава мастер академске студије превођења. Интересују је проблеми наставе страних језика, нарочито примене вештачке интелигенције у настави, проблеми превођења, адаптације позајмљеница и фразеологије.

Ana Milić completed economics studies at the Faculty of Economics in Niš, and thereafter German studies at the Department of German Language and Literature of the Faculty of Philosophy in Niš, where in 2022 she completed the master's program in translation. She is interested in foreign language teaching, application of artificial intelligence in teaching, translation, adaptation of loanwords and phraseology.

Nikola Tutek

University of Rijeka

Faculty of Humanities and Social Sciences

Department of English Language

and Literature

Division of Translation Studies

ntutek@uniri.hr

UDC: 81'255.4

DOI: <https://doi.org/10.18485/prevod.2024.43.91.3>

Примљен: 01.03.2024.

Прихваћен: 19.06.2024.

Сйручни раг

Nevio Reiter

Robert Sedlanić

Tibor Friščić

University of Rijeka

Division of Translation Studies

(students)

RESEARCH SEMINAR IN TRANSLATING FROM AGGLUTINATIVE LANGUAGES: CHALLENGES, EXPERIENCES, CONCLUSIONS

The paper deals with the process of forming teaching, and self-assessing an experimental Research Seminar that provided the students with the experience of translating from the non-Indo-European languages (Hungarian, Turkish, Finnish, and Basque) into the Indo-European languages (English and Croatian). The paper presents examples of the translation process using the analytic and comparative methods.

Keywords: teaching translation, non-Indo-European languages, agglutinative languages, translation process, translation analysis, equivalence

Članak opisuje proces stvaranja, predavanja i samoevaluacije eksperimentalnog istraživačkog seminara koji studentima pruža iskustvo prevodenja s neindoeuropskih jezika (mađarski, turski, finski i baskijski) na indoeuropske jezike (engleski i hrvatski). Članak nudi primjere prevoditeljskog procesa kroz analitičku i komparativnu metodu.

Ključne riječi: nastava prevodenja, neindoeuropski jezici, aglutinativni jezici, proces prevodenja, analiza prijevoda, ekvivalentnost

1. Introduction

Last academic year, a task was bestowed upon me by the Division of Translation Studies of the University of Humanities and Social Studies in Rijeka, Croatia: to create an additional elective course on translation for the graduate students of the second year. Considering that the aforementioned division have already offered a large scope of theoretical, practical, and research subjects and seminars to the students, this task proved to be quite challenging. Therefore, I decided to step into the zone of what might be considered less usual: I contrived a 'Research Seminar on Translation of Agglutinative Languages to English and Croatian'. The following article is an account on the creation of the Research Seminar, the teaching process (with translation examples), and its immediate results.

1.1. Aims and goals

The premise behind the idea was quite simple – during the period of years I spent teaching at the Division of Translation Studies, I noticed that the students often struggled with transposing English syntax into Croatian, and vice versa, not to mention the problems with semantics, punctuation, and most significantly, culture-specific issues. Students often complained about these difficulties of the translation trade, and wrote lengthy seminar papers and theses on the matter. Sometimes I would suggest, semi-seriously, that the translation outside of the Indo-European linguistic family would be painfully eye-opening for them. Considering that the translation equivalence, still regarded one of the key terms in translation theory (Xiabin 2005), between the languages from different linguistic families is significantly lower, such translation practice would inevitably widen the students' perception of translation as such. This was the premise that guided me in the creation of the research seminar, and the aim of the seminar was to convey to the students how really challenging it is to translate between the languages from different linguistic families. By reaching that aim, hopefully, the students would significantly widen their idea of the translation process in general. In other words, once faced with the difficulty of translation between different linguistic families (arguably being the most complex translation process), the students were supposed to gain wider knowledge and higher confidence in translation between languages from the same linguistic family.

1.2. The choice of languages and texts

Once the goals of the seminar had been determined, the next logical step was to choose the linguistic families other than the Indo-European one, and

to choose which languages from these families would be considered. Luckily enough, I am a speaker of the Hungarian language, and I am acquainted with the translation from and to Hungarian language. In the Finno-Ugric language family, together with the Hungarian, there is also the Finnish language, and that is why I decided to consider texts in Finnish as well. Hungarian and Finnish languages are both agglutinative, and that was the reason why I decided to consider the Turkish language as well, Turkish being the main representative of the Turkic language family. Finally, I decided to consider texts in European linguistic isolate, the Basque language. The fact that Hungarian, Finnish, Turkish, and Basque all happen to be agglutinative languages (Škiljan 1980: 160), although to a slightly different degree, determined the name of the research seminar.

After determining the languages, it was necessary to consider the possible sources of translation source texts. Naturally, these texts had to be grammatically and syntactically approachable, while still providing a needed insight into the inner structure of agglutinative languages. In the case of the Hungarian language, I opted for the Hungarian weekly women's magazine *Nők Lapja* (*Women's Magazine*), which offered an abundance of easily consumable texts in basic Hungarian, but also contained all the Hungarian agglutinative forms and often culture-specific syntactic and semantic features. Later during the course, I was joined by the lector for the Hungarian language at the University of Rijeka, Eszter Tamaskó, who provided us with a set of Hungarian source texts, most significantly aphorisms and short literary texts, which proved extremely useful for analyzing the translation process. As far as the Finnish, Turkish, and Basque languages are concerned, I used online language course pages, such as [Lingua.com](https://lingua.com)¹, which provide simple texts for beginner learners. These texts were semantically the same but available in different languages, which made the comparative approach of our translation analyses easier. Finally, we were joined by a Turkish ERASMUS student, Başak Altın of the Hacettepe University in Ankara, who was kind enough to provide us with her own samples of simple texts in Turkish, and their translations.

1.3. Problems and approaches

The main problem of the planned course was, quite obviously, language proficiency. I can only speak the Hungarian language, while the students either studied two semesters of basic Hungarian with professor Tamaskó, or they had no knowledge of Hungarian whatsoever. The students and I also had no knowledge of the Finnish, Basque and Turkish languages (except for colleague Altın, whose mother tongue is Turkish). This fact led to a significant structural problem: How to explain agglutinative systems of any language, let alone four

1 <https://lingua.com>

languages, in one teaching semester? And that, of course, cast some doubt on whether this Research Seminar would manage to reach its aims and goal at all.

A carefully constructed approach was needed. During the first class, I informed the students that this semester 'we would be translating from languages we do not speak'. I then pledged the students to actively contribute to this experimental seminar so that we would mutually construct a teaching process that could be used by and improved upon with and by future students.

Furthermore, taking into consideration that a few students had some basic insight into the Hungarian language, that I could speak and translate that language, and that we could be helped in the process by professor Tamaskó, I decided to put emphasis on the Hungarian language, while other languages were used mostly for reference.

I emphasised to the students that we would not be in position to explore and learn the entire agglutinative systems of the languages considered, but we would rather focus on the most important grammatical suffixes and adjacent syntactic issues, and cultural-specific features of both agglutinative semantics and grammar, while other, perhaps less prominent agglutinative suffixes we would resolve on the go. In other words, the focus of the research would not at all be on learning the languages but rather on analyzing agglutinative sentence structures and the ways of transposing them into sentences in the Indo-European languages while more-or-less retaining the original semantics.

In the introductory classes, we determined the meanings of the principal terms, such as agglutination, agglutinative languages, agglutinative suffixes, etc. We then proceeded with basic Hungarian suffixes denoting, what we could describe in the Indo-European linguistics as plural forms, accusative case forms, spatial and temporal interrelations (with the direction determined and without), possessive forms, instrumental case forms, locative case forms, forms determining the lack of some feature, forms determining causality, etc. Note that all these forms are explained by different nomenclatures in the Hungarian linguistics (and generally linguistics of agglutinative languages), but since that was not in the focus of the subject, it was omitted from our considerations². We also omitted deeper research into the twofold or 'double' (Marcantonio 1985: 267) conjugation of Hungarian verbs (different suffixation with the verbs with and without a sentence object³) because that complex grammatical system would be time consuming and impossible to deal with within one teaching semester. We, hence, put our entire focus on basic

2 For instance, the Hungarian language makes the difference between the Illative (case determining a position with the direction of movement suggested; -ba/-be) and Inessive (case determining a position without the direction of movement; -ban/-ben), and it also consists of grammatical cases such as Elative, Allative, Adessive, Ablative, Sublative, Suppressive, Delative, Terminative, and so on.

3 In Hungarian known as *alanyi* (indefinite; objectless) and *tárgyas* (definite; with object) conjugation.

grammatical, syntactical and cultural analyses of simple Hungarian sentences and their translation into Croatian and English.

After the first sample text we had translated from Hungarian, the students were startled. One of the illustrative comments in the classrooms was: ‘this is not translation; this is war’. And indeed, the students right away noticed that the translation from an agglutinative language requires an extremely deep engagement of the translator in order to correctly interpret the meaning of agglutinative sentences, to resolve the syntactic jigsaw of word radices and agglutinative suffixes, and to deal with cultural frames of/for agglutinative grammar⁴. The last can again be brought into relation with what Newmark calls situational equivalence: “synonymy, paraphrase and grammatical variation all of which might do the job in a given situation, but would be inaccurate” (Newmark 1988: 198). In translating from, for example, the Hungarian language into English or Croatian, the situational equivalence or the lack of it is often of crucial importance.

We then proceeded with translating the same and similar texts into and from Turkish and Finnish, and, finally, Basque. Our approach to the translation was threefold: analytic (we analyzed all the grammatical/syntactic/semantic features of the source texts), problematic/practical (we considered all the possible ways of transposing the meanings from source texts by means of the English and Croatian grammars), and comparative (we compared the semantics of source and the adjacent target texts between the agglutinative languages and Indo-European languages but also between different agglutinative languages as well).

During our research, we translated a corpus of short texts from agglutinative languages to the English and Croatian languages, but also other agglutinative languages (especially from Hungarian to Turkish). During the process, we made analytic notes which helped us understand this type of translation and the challenges that it poses upon translators.

2. Samples of research work

In the following passage, I will provide several examples of research work that are illustrative of the work the students executed, and the translation

4 By ‘cultural frame’ of and for the agglutinative grammar, I am referring to the fact that, much more often than in the Indo-European languages, sentences in agglutinative languages can often be grammatically entirely correct but culturally unacceptable. That means that, depending on a cultural situation, grammatical structures can slightly or significantly differ from their situationally neutral forms. This poses quite a challenge for translation, especially from an Indo-European to an agglutinative language. If translated situationally incorrectly (word-to-word, or rather, meaning-to-meaning) but with correct grammatical devices, such sentences are perceived by the native speakers of the agglutinative languages as ‘peculiarly correct but somehow unacceptable’.

experience they gained. The following English and Croatian sentences are from one of the initial translations we did in class:

I see five hamsters in front of the school. The hamsters are in the cage.

Vidim pet hrčaka ispred škole. Hrčci su u kavezu.

We translated that into Hungarian as follows:

Látom öt hörcsögöt iskolánál. A hörcsögök ketrecben vannak.

In a word-to-word translation, this Hungarian sentence would read like this:

* I see five hamster+Accusative school+'next too'. The hamsters cage+'in something' are.

We here noted the variations of basic Hungarian agglutinative suffixes: 1. – (ö)t for the accusative, which is added to the singular form of the word, unlike in Indo-European languages. This is important because in the Hungarian language, if the number referring to a noun is denoted in the sentence, the noun 'semantically excludes referents of any numerosity' (Yatsushiro 2023), 2. - nál denoting 'next to something', where the final vowel -a in iskola (school) is prolonged into -á-; all this leads to conclusion that the translation of the word *iskolánál* is 'in front of/next to the school'. While 'next to the school' sounds somehow unusual in English when referring to a small object like a cage, 'in front of the school' is perhaps more acceptable (although the Hungarian language has a separate agglutinative suffix denoting 'in front of'), 3. -ben for a position which does not imply movement (to be in a cage is *ketrecben*, while to go into the cage would be *menni ketrecbe*). Furthermore, the Hungarian verb declension suffix for the first person singular in present -om is observable in *látom* (I see), and –(ö)k for the plural of nouns (*hörcsögök* – hamsters; here plural is needed because there is no determining number in the sentence). Finally, in the second sentence, we can observe the tendency in the Hungarian language to place auxiliary and other verbs at the end of the sentence, which is a syntactic issue (Kiss 2021: 252).

We also translated these two sentences into Turkish in the following way:

Okulun önünde beş hamster görüyorum. Hamsterlar kafesin içinde.

In a word-to-word translation, this Turkish sentence would read:

*School+'determines that the next word refers to school' in front five hamster I see. Hamsters cage+'determines that the next word refers to cage' inside.

Here we can note striking differences but also some similarities between the Turkish and Hungarian grammatical agglutination. Firstly, the Turkish language often features 'double markers' in expressing spatial relationships; the

two examples being 'okul + UN' and then 'önünde' (*in front*; a full preposition, rather than just suffix), and kafes + IN (-un and -in being different versions of the same suffix due to vowel harmony that, in a very similar way, exists in Hungarian as well) and then içinde (preposition *inside*). There is also the Turkish verb declension suffix for the first person singular in present -(üyor) um is observable in *görüyorum*, and -lar for the plural of nouns (hamsterlar – hamsters). Just as numerous Non-Indo-European languages, but also some Indo-European languages, the Turkish language does not require the verb 'to be' in the second sentence, where the existence of the object (hamsters) is clearly denoted by the nouns and the preposition.

While translating these simple sentences from Hungarian and Turkish, the students had to connect all the semantic markers in the sentences and radically rearrange them syntactically to produce sentences valid in the English and Croatian languages. This prepared them for much more complex sentences we dealt with later during the course.

In a more comparative approach, we translated from Finnish (via English) into Hungarian and Turkish. Here I will provide only the first two sentences of the source texts. The Finnish source text was as follows:

Minun nimeni on Ella ja olen kahdeksantoista vuotias. Käyn lukion toista vuotta Turussa, mutta olen kotoisin Oulusta.

In a word-to-word translation, this Finnish sentence would read (with semantic clusters grouped in parentheses):

*My [name+'mine'] is Ella and I eighteen [year+'reference to age']. I am going high [school +'of'] [repeated + 'in' year + 'refers to school'] [Turku + 'in'], but am [native + 'of'] [Oulu + 'from'].

From this we can, after significant translating effort, deduct the following:

My name is Ella and I am eighteen years old. I am attending (instead of 'going') the second year in high school in Turku, but I am originally from Oulu.

In the Finnish sentence, we can observe the following agglutinative suffixes: 1. -ni, depicting the meaning of 'belonging to me' (interestingly, here the possessivity is double-marked: by the pronoun 'my' and by the suffix), 2. -ias, depicting 'belonging to a certain category', here it is the category of age (interestingly, this suffix partially coincides with a similar suffix in Hungarian -as/-os/-es), 3. -n, determines that the next word refers to school (quite similar to Turkish suffixation in the previous example), 4. -ta, basically determining that something comes from somewhere (in the meaning 'from') 5. -sa, positioning something or someone (in the meaning 'in'). In this sentence, we can also observe an interesting cultural feature of the Finnish semantics: the word 'second' is derived from the root word meaning 'repeated'. Furthermore,

suffixation can alternate the root of a word, as in the example of the city name Turku – in Turku: Turussa (something that can pose a challenge to translators). Verbs in Finnish do not tend to appear at the end of the sentence, as a matter of fact, the syntactic positioning of verbs is quite similar to the Croatian language.

We translated this Finnish sentence into Hungarian in this manner:

A nevem Ella és tizennyolc éves vagyok. Másodikos vagyok a közép iskolában Turkúban de Oului vagyok.

In a word-to-word translation, this Hungarian sentence would read (with semantic clusters grouped in parentheses):

*[Name + ‘mine’] Ella and eighteen [year+‘reference to age’] I am. [Second+ ‘category of being in the second year’] I am [high school + ‘in’] [Turku + ‘in’] but [Oului + ‘belonging there’] I am.

In this sentence we can observe the following forms of the Hungarian suffixes: 1. -em, depicting possessive, 2. -es/os, a suffix in declension of numbers very typical of Hungarian; this suffix basically means ‘someone or something belonging to that age or numeration’ (as already mentioned, it is similar to Finnish -ias), 3. -ban, depicting positioning without direction (‘to be in’), and 4. -i, depicting ‘origin and belonging’. It is interesting to note here that the word ‘másodikos’ represents a culture-specific way of expressing belonging to a certain temporal category (year in the school, generation, etc.). Words ‘to be’ are consistently placed at the end of the sentences.

Finally, we translated the Finnish sentence into Turkish as follows:

Adım Ella ve on sekiz yaşımdayım. Turku’da lise ikinci sınıftayım ama Oulu’luyum.

In a word-to-word translation, this Turkish sentence would read (with semantic clusters grouped in parentheses):

*[Name + ‘mine’] Ella and ten eight [age + ‘years + mine’]. [Turku + ‘in’] high school second [year + generation + mine’] but [Oulu + ‘origin mine’].

In this sentence we can observe the following forms of the Turkish suffixes: 1. -ım, depicting possessive agreement (quite similar to the Hungarian suffix with the same meaning), 2. -yim, depicting something belonging to or describing someone (which echoes the agglutinative structure both in Hungarian and Finnish), and, 3. -da, depicting position; ‘in’. It is interesting that the semantic marker for origin seems to be culturally specific, as it does not use a suffix referring to the meaning ‘from’, but rather uses a suffix referring to ‘my belonging’ (somewhat similar to Hungarian suffix -i).

These exemplary sentences illustrate that even simple sentences in agglutinative languages can pose quite a challenge to translators. Such translation requires close focus on the meanings of all the suffixes, and constant rearranging

of the syntax. It is interesting to note that all three agglutinative languages display certain structural and logical similarities, meaning that experience in translation of one of these languages can help in translation of others.

In order to inspect a translation of an entirely unrelated agglutinative language, we used a short Basque text. Bellow are the first two sentences from the source text:

Iberiar Penintsulan bizirik dirauen erromatarren aurreko hizkuntza bakarra da euskara. Gutxitze prozesu gogorra jasan du, etenik gabe lurraldeak eta hiztunak galduz.

In a word-to-word translation, this Basque sentence would read (with semantic clusters grouped in parentheses):

*Iberian [Peninsula-on] alive it lasts [of the Romans before] language only is Basque. Decrease [process + accusative] strong endured (it) has, constantly [without the territories and speakers losing].

It is clear that, just as in the Hungarian/Turkish/Finnish examples, the translation from the Basque language requires a similar approach: close focus on the meanings of all the suffixes, and constant rearranging of the syntax. After the translation, which is actually an intense rewriting process, this is an acceptable English translation of the Basque sentences:

Basque is the unique pre-Roman language that survives in the Iberian Peninsula. It has suffered a dire retreat and loss regarding its speakers and territory.

In conclusion, I would like to consider an example of an interesting challenge posed to translators by the lack of grammatical gender in the Hungarian language. The source text originates from the literary genre of aphorisms, and from the collection *Magyarmesék* by Aliz Mosonyi. The first sentence in one of the short texts reads:

Volt egyszer egy gazdag özvegy. Özvegyasszony vagy özvegyember? kérdezték a magyarok.

It is important to note that in Hungarian the word *özvegy* means 'any person who has lost their life partner', which leads to the conclusion that it can mean both a *widow* and a *widower*. While the Hungarian language does not recognize grammatical gender, information on gender can be provided by additional words, just like in these examples: *özvegy + asszony* (widowed person + lady) and *özvegy + ember* (widowed person + man). Hence, the word-to-word translation of the Hungarian sentence would sound like this (with semantic clusters grouped in parentheses):

*There was once one rich widowed. [Widowed + lady] or [widowed + man]? asked the Hungarians.

A possible English translation of the sentence would be:

Once upon a time, a rich person lost their pair. Was it a widow or a widower? asked the Hungarians.

Here we can observe that the phraseology (fixed forms like Hungarian *volt egyszer* that translates as *once upon a time*) in the translation to English had to be changed, as well as the rest of the grammatical structure of the first language. However, it is even more problematic to translate this sentence into Croatian. If we translate it a word-to-word, it will read like this:

Bio jednom netko bogat kome je umro par. Je li udovica ili udovac? – pitaše Mađari.

The translation is semantically ambiguous (because the word *bio* strongly suggests a male person), and the stylistics of the sentence does not express in full a possible quality of the Croatian literary genre. Thus, interventions into the translation were needed to improve the sentence semantically and stylistically. In the end, we came up with the following translation:

Izgubi netko bogat životonoga para. Udovac ili udovica? – pitaše Mađari.

The sheer scale of the needed intervention into the source text translation shows that even the basic grammatical differences in simple sentences can pose serious challenges in translation between different linguistic families, and that such translation often requires what Lyons refers to as linguistic virtuosity (Lyons 1995: 332).

3. Results and observations

The students involved in the project were unanimous in their observation that the agglutinative suffixes, especially the ones combined from more semantic elements, often posed almost unsolvable tasks in understanding the semantic relations between words in a sentence. Translation of agglutinative languages compelled them to redefine the way how they see grammar. Furthermore, they realized that such translation did not presume just a semantic definition of words in the source language and the identification of their semantic pairs in the target language, followed by the often typified redistribution of syntactic units in the target language, and, finally, resolving culturally specific and phraseological issue between languages, but it also preconditioned a significant shift in translation practice in order to bridge the gaps between radically different ways of grammatical thinking. In that sense, translation between different linguistic families can be seen as the most challenging form of translation.

At the end of the semester, I asked the students to explain in their own words what they, as future translators, learned and gained from this Research Seminar, and here are some of their answers:

I was surprised that Hungarian, unlike the languages it is surrounded by, is really context depended; the meaning of words and the formation of the words depends heavily on the situation the speaker/writer finds themselves in. This is not only a difference in language but also in culture, as well as in the way of thinking and perceiving the world. The way this course was implemented helped me to better my understanding of the various languages and their structures, which in turn helped me to evolve as a translator in quite an unexpected direction.

(Nevio Reiter)

My expectations from the new course were fairly high. I was hoping to get acquainted with the language structure of agglutinative languages and get a feel for how difficult it is to translate them into Croatian or English. I believe that the course has not only managed to fulfill my expectations, but also to go above and beyond when it comes to the introduction of these languages to people that have not had the opportunity to learn them, let alone translate them. Native language speakers of the Hungarian and Turkish language gave us an opportunity to ask questions and to get their opinions and thoughts on how certain language structures vary between our languages. I am glad about my decision to attend this course because it made me realize just how difficult it is to translate outside the Indo-European language family and it provided me with a new appreciation for the translation process.

(Robert Sedlanić)

The Indo-European languages use prepositions, for example, to describe the notion of movement in one direction or the other, but the Finno-Ugric language group uses suffixes, and combining different suffixes with a different root vowel can be particularly difficult. Now that we have analyzed texts and translations from the Finno-Ugric and Turkic language families, we should never complain about the difficulties in translating the Indo-European languages.

(Tibor Friščić)

4. Conclusion

While translating sample texts of agglutinative languages, Hungarian, Turkish, Finnish, and Basque, students achieved two important goals: 1. They widened their overview of the translation process in general. The students got an insight into translation issues that they would otherwise never encounter translating just within one linguistic family, 2. They developed awareness that a 'more complex' form of translation exists, and in that way enhanced their self-assurance as translators.

Equally importantly, the students got a chance to significantly contribute to a creation of a new Research Seminar. Their work was crucial in making this in many ways risky endeavour work. Taking all this in account, I believe that the aims and goal of the research Seminar were achieved, hence providing the students with an important translation experience.

References

- Kiss Katalin É. "Chapter 4: Predicative PP". Kiss Katalin É., Hegedűs Veronika (eds.). *Syntax of Hungarian: Postpositions and Postpositional Phrases*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2021: 252–283.
- Laczik Mária et al. *Melléknévi vonzatok és melléknéves szó szerkezetek öt nyelven (magyar, angol, francia, német, orosz)*. Budapest: Tankönyvkiadó, 1989.
- Lyons John. *Language and Linguistics – An introduction*. Cambridge: Cambridge University Press, 1995.
- Marcantonio Angela. "On The Definite Vs. Indefinite Conjugation in Hungarian: A Typological and Diachronic Analysis". *Acta Linguistica Academiae Scientiarum Hungaricae* 35:3/4 (1985): 267–297.
- Newmark Peter. *Approaches to Translation*. Oxford: Pergamon, 1981.
- Škiljan Dubravko. *Pogled u lingvistiku*. Zagreb: Školska knjiga, 1980.
- Xiabin He. "Can we throw 'equivalence' out of the window?". *Translating Today Magazine* 4 (2005): 18–19.
- Yatsushiro Kazuko et al. "The Plural is Unmarked: Evidence from Turkish, Hungarian and German". *Glossa: a journal of general linguistics* 8 (2023): 1–43.

Никола Туџек
Невио Реиџер
Роберт Седланић
Тибор Фришчић

ИСТРАЖИВАЧКИ СЕМИНАР ИЗ ПРЕВОЂЕЊА С АГЛУТИНАТИВНИХ ЈЕЗИКА: ИЗАЗОВИ, ИСКУСТВА, ЗАКЉУЧЦИ

Резиме

Овај чланак представља приказ експерименталног истраживачког семинара који је спроведен током зимског семестра академске 2023/2024. године на Катедри за транслатологију Филозофског факултета Свеучилишта у Ријеци, Хрватска. Истраживачки семинар се бавио превођењем примера из изворних текстова са неиндоевропских

и аглутинаивних језика (мађарског, турског, финског и баскијског) како би студентима пружио додатни увид у процес превођења. Такво преводачко искуство, које би иначе остало непознато студентима, помогло им је да боље разумеју сложеност преводачког рада у пракси и повећало њихову самоувереност као преводаца.

Никола Тутек рођен је 1978. у Карловцу, Хрватска. Године 2003. дипломирао је хрватски и енглески језик и књижевност при Филозофском факултету Свеучилишта у у Ријеци, а 2005. положио државни испит за мађарски језик при институту „Балаши Балинт“ у Будимпешти. Године 2018. докторирао је на Свеучилишту у Грацу (Karl Franzens-Universität Graz) с дисертацијом о мултимодалности у канадским кратким причама. Од 2012. запослен на Филозофском факултету у Ријеци.

Nikola Tutek was born in 1978 in Croatia. In 2003, graduated with excellence at the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Studies, and obtained a MA diploma in English and Croatian Language and Literature. In 2005, obtained the State Exam for Hungarian language at the Balassi Bálint Institute in Budapest. Defended PhD Thesis on multimodality in Canadian Short Fiction at the Karl-Franzens University of Graz in 2018. From 2012 teaching at the University of Rijeka.

Александра А. Томашевић
Институ́т за српски језик САНУ
alekstomash@gmail.com

UDC: 811.163.41'374(049.32)
Приказ

ПОЈМОВНИК СРПСКИХ ЛИНГВИСТИЧКИХ ТЕРМИНА

С. Слијепчевић Бјеливук (ур.). *Појмовник српских лингвистичких термина*. Нови Сад: Прометеј
(Ваљево: Топаловић), 737 стр. (Лингвистичке едиције.
Едиција *Речници*, књ. 11)*

Појмовник српских лингвистичких термина објавила је 2023. године Издавачка кућа Прометеј као једанаесту књигу у оквиру Едиције Речници, а израдила га је група аутора, под уредништвом др Светлане Слијепчевић Бјеливук, вишег научног сарадника са Института за српски језик САНУ. На списку аутора ове публикације нашло се дванаест сарадника Института, који су запослени на различитим одсецима: Марина Николић, Весна Ђорђевић, Јована Јовановић, Слободан Новокмет, Јелена Јанковић, Ивана Безрукова, Бојана Томић, Анета Спасојевић, Миљана Чопа, Јанко Ивановић, Милица Рабреновић и Јована Иваниш. Издање (737 стр.) садржи Предговор уредника С. Слијепчевић Бјеливук, основни текст Појмовника, који се простире на око 660 страна, затим Изворе, Литературу, биографије уредника и аутора, као и изводе из рецензија.

Израда *Појмовника* започета је у оквиру једног од пројеката на Институту за српски језик, са циљем да се формира савремени специјални академски речник (речник специјалне лексике) који би пописивао и дефинисао термине који се користе у оквиру српске лингвистичке науке. У недостатку оваквог свеобухватног издања, аутори су се одлучили да свој пројекат заснују на сакупљању термина који су у употреби у оквиру српистичке науке, затим на прегледу досадашње литературе и избору релевантних извора на којима би засновали дефиниције и описе термина. *Појмовник* је испрва, као резултат пилот-пројекта, објављен у

* Рад је финансирао Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије, према Уговору број 451-03-1271/2022-14/3130, који је склопљен са Институтом за српски језик САНУ.

електронској верзији. Ова верзија је доступна на сајту *lingvistickitermini.rs* и није у потпуности истоветна штампаном издању, које је дошло касније, као коначан резултат пројекта. Одреднице које су ушле у штампано издање биране су првенствено с обзиром на њихову актуелност у систему образовања. Овај податак говори о намери аутора у вези са публиком којој је приручник намењен – обликовати га тако да буде користан не само онима који се баве научним истраживањем српског језика, већ и ученицима и студентима, новинарима, преводиоцима, као и широј заинтересованој публици. Електронска верзија *Појмовника* лако је претражива према двама критеријумима: азбучно и тематски, те се термини једноставно умрежавају и корисник се са лакоћом може информисати о одредницама из различитих области. Два важна критеријума, узбученост термина и тематска распоређеност, примењена су и на штампано издање. Иако је у изради *Појмовника* учествовао већи број аутора, обрађујући одреднице из области за које су у истраживачком смислу заинтересовани, у издању се не примећују стилске разлике и неусаглашености. Униформност у погледу садржаја и стила одредница упућује на објективност у изради, као и на то да је улога уредника кључна када је у питању уједначавање текста различитих аутора.

У оквиру основног текста *Појмовника* налази се око 500 лингвистичких термина: од **абецеде** до **шума**. Сваком термину посвећена је по једна одредница. У оквиру сваке одреднице налазе се: етимолошки део (податак о пореклу), дескриптивни део (опште одређење појма засновано на критеријуму типичности), синонимски део (мање фреквентне или архаичне синонимске варијанте), код неких, факултативно, типологија, класификација и однос према сродним терминима, и, обавезно, испоређења и тематска област којој (тематске области којима) термин припада. Тематске области обухватају: акцентологију, граматику, дериватологију, дијалектологију, дијахронију, етимологију, етнолингвистику, историју језика, когнитивну лингвистику, лексикографију, лексикологију, лексичку семантику, лингвистику, лингвокултурологију, морфологију, неологију, нормативистику, општу лингвистику, правопис, прагматику, психоллингвистику, семантику, синтаксу, славистику, социоллингвистику, стилистику, фонетику и фразеологију. Разнородност области говори о свеобухватности приручника.

У оквиру области *акценџологија* обрађују се, рецимо, одреднице **акценат**, **акцентологија**, **акцентуација**, **експираторни акценат**, **енклитика**, **интонација**, **интонациона фраза** итд. Неке од одредница из области *морфологија* су **адјектив**, **апелатив**, **број**, **бројивост**, **бројна именица**, **бројни придев**, **везник**, **глагол** итд. У оквиру области *правопис* неке од обрађених одредница су **абецеда**, **адаптација**, **азбука**, **аколада**, **акроним**, **алфабет**, **амперсанд**, **апостроф**, **верзална скраћеница**, **генитивни знак** итд. Интересантан је податак који се наводи у Предговору,

да термин амперсанд (&) није био предмет обраде у претходним терминологичким лексиконима и енциклопедијама. *Појмовник* доноси његову дефиницију и чини корак даље ка његовој стандардизацији унутар домаћег терминосистема (47–48):

амперсанд (&) (енгл. ampersand) интернационални логограм који означава везник „и”. Познат је још и под називом амперсанд (у енглеском језику), „and” знак (знак за „и”) или међународни знак за „и”. У српском језику би најприкладнији назив за овај знак био комерцијално „и” (што је решење којем прибегавају и неки други језици). Знак је графички настао као лигатура латинског везника *et* („и”), док назив који има у енглеском, амперсанд, води порекло од израза „and per se and”, у значењу „и суштински реч и” (онако како су га ђаци у енглеским школама читали у алфабету када је пракса била да се знак & стави на крај алфабета као 27. слово). Његова употреба се често везује за комерцијалну сферу, користи се у називима фирми, агенција, компанија, производа, као ознака тесне колаборације међу партнерима у различитим писаним документима, филмским сценаријима и сл., као и да означи комерцијална партнерства у брендовима, нпр. *Johnson & Johnson*, *Dolce & Gabbana*, *Marks & Spencer* итд. Користи се и у компјутерским наукама (као симбол у програмским језицима), као и у описним језицима за израду веб-сајтова као што је *HTML*.
Област: правопис.

Када су у питању појединачне одреднице, њихова дужина варира. Тако, на пример, у приручнику налазимо одредницу **дијалекат**, која се простире на 12 страница (197–208) и у оквиру које је детаљно приказан теоријски поглед на овај термин у србистици, док је, на пример, одредница **сливеница** обрађена на следећи начин (597):

сливеница резултат процеса сливања; бленд(а).
Област: дериватологија.

У Предговору је ова разноликост у погледу дужине одредница и образложена: уредник наводи да је сваком термину посвећено онолико простора колико његова комплексност захтева. Када су у питању, дакле, термини око којих у науци не постоје неусаглашености или који представљају јасно ограничен појам, било је потребно формирати одговарајућу дефиницију како би одредница *Појмовника* била заокружена. Са друге стране, многи термини су из различитих углова проблематични, те су аутори тежили томе да све актуелне и релевантне тачке гледишта укључе у одредницу како би корисник читаву проблематику питања могао сагледати на једном месту.

На крају издања приложени су изводи из рецензија. Одабране рецензије квалификују *Појмовник* као подухват вредан хвале (737), целовит

речник савремених српских лингвистичких термина (738), каже се да информације које се наводе у *Појмовнику* могу задовољити потребе корисника различитог профила, од ученика до истраживача (739), као и да су аутори дали значајан допринос тумачењу термина (739). На основу размотрених особина овог издања, са рецензентима се морамо сложити. *Појмовник српских лингвистичких термина* представља важну полазну основу када је у питању стандардизација терминосистема српске лингвистичке науке. Електронска верзија овог издања нуди могућност непрестаног унапређивања и проширивања грађе, а наредна штампана издања се лако могу прилагођавати и ревидирати с обзиром на актуелне потребе. Тако би се, на пример, ради још боље прегледности, наредно издање могло допунити списком узбучених одредница са напоменом о областима којима одреднице припадају, како би се олакшао процес пре-траге и повећала ефикасност при употреби издања.

Александра Томашевић основне и мастер студије завршила је на Филолошком факултету у Београду, на Групи за српски језик и књижевност. Студент је докторских студија на Филолошком факултету и стипендиста Министарства науке, технолошког развоја и иновација. Од 2022. ангажована је на Институту за српски језик САНУ, на Одсеку за стандардни језик. Добитник је награде „Доситеја” 2019. године, као и стипендије за изузетно надарене студенте 2020. године. Учествовала на више конференција за младе филологе. Њена научна интересовања обухватају савремени српски језик (морфологија, синтакса, семантика и прагматика), нормативистику и методику наставе српског језика.

Aleksandra Tomašević completed the bachelor's and master's programs in Serbian Language and Literature at the Faculty of Philology in Belgrade. She is currently a doctoral student at the Faculty of Philology and a scholarship recipient from the Ministry of Science, Technological Development and Innovation. Since 2022, she has been engaged at the Institute for the Serbian Language, SANU, in the Standard Language Department. She won the Dositeja award in 2019, and received a scholarship for exceptionally gifted students in 2020. She has participated in several conferences for young philologists. Her research interests include contemporary Serbian (morphology, syntax, semantics and pragmatics), normative linguistics and teaching methodology.

Весна Савић

Самостална истраживачица (Нови Сад)

ansev.civas@gmail.com

UDC: 811.163.41'373.45(038)(049.32)

Приказ

**ТВРТКО ПРЋИЋ, ЈАСМИНА ДРАЖИЋ, МИРА МИЛИЋ,
МИЛАН АЈЦАНОВИЋ, СОЊА ФИЛИПОВИЋ КОВАЧЕВИЋ,
ОЛГА ПАНИЋ КАВГИЋ, СТРАХИЊА СТЕПАНОВ:
СРПСКИ РЕЧНИК НОВИЈИХ АНГЛИЦИЗАМА**

Нови Сад: Филозофски факултет, 2021, 641 стр.

У време када се вокабулар говорника савременог српског језика састоји из бројних англицизама који су у језик ушли, једним делом највећма ради потребе и описа нових појмова, а другим делом наизглед без разлога, систематизација и опис тих посебних појмова и речи природан су одговор на ту појаву. Свима који се језиком баве док преводе, лекторишу или га истражују приметно је да се речи из енглеског језика великом брзином угнежђују у већину савремених језика, па тако и српски.

Почетком две хиљадитих година јавља се и први покушај систематизовања и побројавања англицизама – речи и њихових потенцијалних делова који су из енглеског језика преузети у српски, те су интегрисани у његов систем и спадају у општи, свакодневни, нетерминолошки и неспецијализовани вокабулар (Prčić i dr. 2021: 11–12). Тај покушај је оличен у речнику *Du yu speak anglosrpski? Rečnik novijih anglicizama* (РНА) (Vasić i dr. 2001), штампаном у боји, који је 2011. године доживео друго издање (премда црно-бело), а дигитално 2018. године. Речник се састојао од готово 950 одредница чија је грађа преузета из штампаних извора у периоду од 1998. до 1999. године, а процењује се да су у језик ови англицизми улазили од 1970-их година. Двадесет година касније настаје његов наследник – *Српски речник новијих англицизама* (СРНА), предмет овог приказа, чији су аутори: уредник Твртко Прћић, коуреднице Јасмина Дражић и Мира Милић и сарадници: Милан Ајцановић, Соња Филиповић Ковачевић, Олга Панић Кавгић и Страхиња Степанов, професори Филозофског факултета Универзитета у Новом Саду. СРНА садржи 4500 одредница (укључујући и одреднице из РНА које су обрађене на нов начин) из електронских извора обрађиваних од 2018. до 2020. године.

Српски речник новијих анџицизама је једнотомни речник објављен 2021. године у издању Филозофског факултета Универзитета у Новом Саду у тиражу од 250 штампаних примерака и у дигитално читљивом облику доступан на сајту Дигиталне библиотеке Филозофског факултета у виду PDF-а. То што је поред штампаног издања, понајпре због колекционарске вредности, доступан и бесплатно у дигиталном облику, драгоцени је показатељ значаја који аутори придају писаној речи, нарочито у данашње време ради олакшавања претраживања и дељења путем интернета јер се лако може преузети на рачунар или телефон.

Речник је исписан латиничним писмом и садржи 4500 одредница (готово пет пута више него претходно издање) на 641 страници устројених по абецедном редоследу са правописним и изговорним (акцентованим) облицима, граматичким информацијама, неприхватљивим и изворним енглеским обликом, те дефиницијама на српском језику и преводима на српски језик. Ово капитално дело српске лексикографије, најављено 2017. године у књизи *Ka savremenim srpskim rečnicima* (Prčić 2017), намењено је ширем кругу корисника различитих узраста и образовања, почевши од краја основне школе па надаље (Prčić i dr. 2021: 10). Аутори су наменили *Речник* свима који желе да унапреде своје познавање српског као матерњег или страног језика, како би се дао допринос побољшавању знања ваљаног српског језика, тачније оног које се тиче осмишљене употребе новијих англицизама у свакодневной језичкој пракси. Међутим, премда нису побројани у оквиру циљне групе, речник је основно средство за рад преводиоцима, као и свим другим делатницима у области писања сваке врсте. Аутори свој речник описују као јединствен пример хибридног типа у савременој српској лексикографији (Прђић – Дражић 2023: 19), намењен врсним познаваоцима српског језика, јер може послужити и као материјал за додатну научну анализу ове специфичне групе речи у савременом српском језику.

Садржина *Српског речника новијих анџицизама* логички је организована у две целине: првих 40 страница чини уводни део који се састоји од одељака „Уводна реч“, „Водич кроз *Речник*“, „Тематске области у *Речнику*“, „Консултовани речници и други приручници“, „Додатна литература“, и сâм *Речник* на 600 страница.

У уводном делу аутори објашњавају мотивацију за друго издање речника англицизама, уз тврдњу да се стање са англицизмима у српском језику готово није променило, осим чињенице да све више продиру у језик, као и да је њихова употреба произвољна и да недостаје системски приступ. Дат је и користан осврт на сам појам англицизма, његову дефиницију, опис етимологије и критеријума за разликовање англицизама од других енглеских речи и израза који су данас у употреби.

У оквиру одељка „Водич кроз *Речник*“ графички је приказан и описан типичан изглед одредница. На слици 1. дат је пример одреднице *фриленсер*,

којом се илуструје графички приказ (одредница је исписана плавом бојом, чиме се постиже прегледност и олакшава проналажење), правописни облик, граматичка обележја, изговор са акцентовањем, затим неприхватљиви начин писања и изговор (обележени тужићем). Информација о значењу допуњена је синонимима у различитим областима, примерима употребе и изведеним облицима. Уз то се у пододредници дају повезани облици и опет примери употребе.

objavljeno i dostupno u

frilenser, a m /frilenser/; ⓘ FREELANCER
[engl. *freelancer*]

1 INTERNET osoba koja svoje stručne usluge, naročito one vezane za primenu kompjuterske tehnologije, pruža putem interneta, često stranom naručiocu (K);
= radnik na internetu

Ministar finansija je rekao da je oko plaćanja poreza spreman za dogovor sa frilenserima i svima onima koji zarađuju novac u inostranstvu.

published and available in the Digital Library of the F

SKRAĆENICE I SIMBOLI			
a b . . .	posebne odrednice s istim pisanim oblikom	ⓘ	neprihvatljiv oblik
—	druga funkcija iste odrednice	> <	neprihvatljiv pisani oblik primera
(O)	oblik ili značenje ne postoji u engleskom	=	srpski prevod i približni sinonim
Ⓜ	videti glavnu odrednicu	= .	videti sinonimnu odrednicu
odrednica	napisana po engleskom pravopisu	Ⓜ	ustaljeni spoj reči
odrednica	napisana po srpskom pravopisu	=	odrednica u ustaljenom spoju reči
/a e i o u/	kratak naglašen samoglasnik	/A E I O U/	dug naglašen samoglasnik
/a e i o u/	kratak nenaglašen samoglasnik	/A E I O U/	dug nenaglašen samoglasnik

frindž

frilenserka, -e (Dsg. -ki) ž /frilensErka/
= radnica na internetu

Želiš da budeš frilenserka? Evo nekoliko saveta iskusne osobe koja se time bavi.

2 HONORARAC novinar, fotograf i sl. koji se izdržava od honorarnih ili povremenih poslova; = honorarac, = slobodnjak, = slobodni strelac

Kao frilenser radim onda kada me pozovu i ponude mi da napravim reportažu.

frilenserka, -e (Dsg. -ki) ž /frilensErka/
Proteklih godinu i po dana razmišljam o tome kako bi mi bilo idealno da putujem i snimam i radim kao frilenserka.

frilens, a m /frilens/
[engl. *freelance*]
posao, obično honorarni i povremeni, koji se obavlja i plaća po ugovoru za firmu u kojoj osoba nije stalno zaposlena; = honorarni posao

Sa pojavom frilensa na našem području krilatica "posla ima ko hoće da radi" dobila je novi smisao.

— det
Optimizacija sajtova je jedna od usluga koju možete ponuditi na frilens platformama.

frilensing, a m /frilensing/
[engl. *freelancing*]
Vest koja najviše začuđuje jeste da se Srbija našla na prvom mestu po popularnosti internet frilensinga.

— det
Posao možete da pronađete u nevladinim organizacijama, javnom sektoru i frilensing vodama.

220

Слика 1. Пример одреднице *фриленсер*
(Prčić i dr. 2021: 219–220)

У трећем одељку који носи наслов „Тематске области у Речнику” набројано је осам области са 50 подобласти из којих су одреднице прикупљене, а то су: друштво, култура, наука, информационе технологије (ИТ), популарна култура, начин живота, слободно време и спорт, са подбројаним различитим врстама текстова.

У четвртном одељку „Консултовани речници и други приручници” набројано је 25 штампаних речника и 20 онлајн издања речника и

приручника, док је у „Додатној литератури” излистано 45 различитих издања из домена лексикографије, прагматике, граматике и друге стручне литературе.

Након тога следи *Речник* са одредницама на 600 страница и периферном компонентом на свакој страници, коју су аутори назвали. „Практични подсетник” са табеларним скраћеницама и симболима приказаним у сивом слогу како не би одвлачили пажњу с главног текста (слика 1).

СРНА је преводиоцима корисна из великог броја разлога. Узимајући у обзир обим грађе, обухват англицизама који су у српски језик улазили у периоду од 50 година, врсту и бројност информација о одредницама које садржи, те број сарадника који су учествовали у изради, евидентно је да овај опсежан речник може да послужи као модел за израду других савремених речника који садрже речи које су адаптиране на српском говорном подручју из језика попут француског, немачког, шпанског и сл. У складу са савременим стремљењима постоји и потреба за израдом онлајн базе, односно веб-апликације, као и апликације за мобилне уређаје која би преводиоцима била доступна у џепу и олакшала претраживање у тренутку превођења.

С обзиром на то да се писаном речју баве свакодневно, преводиоцима са енглеског, али и сваког другог савременог живог језика, *Речник* је користан у свакодневном раду ради разјашњења језичких, правописних и граматичких недоумица, укључујући изговорне за усмене преводиоце, с обзиром на то да одражава идеализовани четвороакценатски систем савременог српског језика, као и разрешавања бројних других нејасноћа – попут писања цртице у сложеницама – које нису довољно појашњене у важећем *Правопису српског језика* (Пижурица и др. 2010), а несумњиво се могу јавити приликом превођења.

Литература

- Пижурица Мато и др. *Правопис српског језика*. Нови Сад: Матица српска, 2010. [Pižurica Mato i dr. *Pravopis srpskoga jezika*. Novi Sad: Matica srpska, 2010]
- Прћић Твртко и Дражић Јасмина (ур.). *Српски речник новијих англицизама од идеје до реализације. Практични лексикографски водич*. Нови Сад: Филозофски факултет, 2023. <https://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2023/978-86-6065-802-1>. 04. 03 2024.
- [Prčić Tvrтко i Dražić Jasmina (ur.). *Srpski rečnik novijih anglicizama od ideje do realizacije. Praktični leksikografski vodič*. Novi Sad: Filozofski fakultet, 2023. <https://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2023/978-86-6065-802-1>. 04. 03 2024]
- Prčić Tvrтко. *Ka savremenim srpskim rečnicima*. Novi Sad: Filozofski fakultet, 2017. <https://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2018/978-86-6065-454-2>. 04. 03 2024.

- Prčić Tvrtko i dr. *Srpski rečnik novijih anglicizama*. Novi Sad: Filozofski fakultet, 2021.
<https://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2021/978-86-6065-636-2>. 04. 03 2024.
- Vasić Vera i dr. *Du yu speak anglosrpski? Rečnik novijih anglicizama*. Novi Sad: Zmaj, 2001.

Весна Савић је преводитељка за енглески језик са више од десет година искуства у превођењу, лектури, контроли квалитета превода и стручном превођењу у областима права, правних тековина Европске уније, информационих технологија и дигиталног маркетинга, књижевног превођења и превођења поезије. Самостално се бави и научноистраживачким радом. Завршила је основне (2013) и мастер (2015) студије енглеског језика и књижевности на Филозофском факултету Универзитета у Новом Саду. Секретарка је Удружења сталних судских преводилаца и тумача Србије од 2018. године и стална сарадница часописа Златна греда Друштва књижевника Војводине од 2020. године. Чланица је Удружења књижевних преводилаца Србије.

Vesna Savić is a translator for English with more than ten years of experience in translation, proofreading, translation quality assessment and professional translation in the fields of law, the EU acquis, information technology and digital marketing, as well as literary and poetry translation, also engages in independent scholarly research. She completed her bachelor's (2013) and master's (2015) programs in English Language and Literature at the Faculty of Philosophy, University of Novi Sad. She has been the secretary of the Association of Sworn Court Translators and Interpreters of Serbia since 2018 and a regular contributor to the Zlatna greda journal of the Association of Writers of Vojvodina since 2020. She is a member of the Association of Literary Translators of Serbia.

Милица Драјићевић

Самостални истраживач

(Нови Сад)

milica.translations@gmail.com

UDC: 81'255.2/.4(049.32)

Приказ

ADRIATIC TRANSLATION CONFERENCE

(Загреб, 27. октобар 2023)

Конференција Adriatic Translation Conference, одржана 27. октобра 2023. године у Загребу у организацији преводилачке фирме „Treger Team“, била је изврсна прилика за разговор о важним питањима струке, размену искустава са изазовима преводилаштва и добијање одговора на актуелна питања с којима се преводиоци сусрећу.

Након поздравног говора Ане Трегер, директорке преводилачке фирме „Treger Team“, представник ревизорске куће „Kreston Croatia d.o.o.“ Домагој Бакран говорио је о финансијском аспектима рада преводилаца и тумача у Хрватској. Утисак је да је систем опорезивања сличан систему у Србији, с тим што студенти у Хрватској, за разлику од својих колега из Србије, имају пореске олакшице, што је добар подстицај за све преводиоце почетнике.

Уследио је панел „Како се брендирати?“, на којем су учествовали професор Ватрослав Шкаре с Економског факултета у Загребу, Хана Бартоловић, оснивачица портала After5.hr, Рената Поточник из агенције „Prime time комуникације“ и директорка преводилачке фирме „Treger Team“ и организаторка конференције Ана Трегер. Закључак панела могао би се сажети у констатацију да су за преводиоце кључни континуирани маркетинг и јавни наступ. „Умрежавање је најважније за ову дјелатност и морамо помало 'искакати из паштете' како бисмо били видљиви и како би нас се људи сјетили баш у тренутку када затребају пријевод. Управо нам контакт с колегама често недостаје, због чега смо жељели конференцијом истовремено ставити у фокус наше занимање, удружити се, упознати, повезати и нашу дјелатност учинити бољом и јачом“, истакла је Ана Трегер.

Наредни панел је био на тему удруживања, а излагали су Мирела Доротић из Друштва судских тумача и преводитеља, Анда Буквић Пажин

из Друштва хрватских књижевних преводилаца, Тамара Левак Потребница из Хрватског друштва конференцијских преводитеља и Бранка Шегвић из Удруге судских тумача и преводитеља Сплит. На панелу је истакнута важност удруживања, коју ефектно осликава Мирелина порука преводиоцима: „Не смијемо увијек размишљати о томе што мени нетко може понудити, него и што ја могу понудити другима јер подржавањем колега, удруга и струке помажемо и себи и промичемо свој рад“.

Панел „Судско тумачење и стресне ситуације“ био је веома користан јер су у оквиру својих излагања судски преводиоци наводили примере из праксе. Закључено је да је потребно радити како на заштити физичког интегритета преводилаца, тако и на заштити њихових података о личности. Поред Томислава Којунџића, судског преводиоца за немачки и руски језик, и модераторке Петре Новачић, судске преводитељке за украјински језик, панелу су присуствовали Сандра Кантолић, судија Жупанијског суда у Великој Горици, и Бошка Поткоњак из Жупанијског суда у Загребу. Представници суда изнели су похвале за сарадњу са судским преводиоцима у Хрватској, те добили корисне увиде у њихов рад.

На панелу „Теглећа марва књижевности“ учествовали су Мишо Грундлер, преводилац са шведског, данског, норвешког и енглеског језика и судски преводилац за шведски и енглески језик, Леа Ковач, књижевна и судска преводитељка за енглески, француски, мађарски и српски језик и Татјана Радмило, књижевна и судска преводитељка за енглески и руски језик. „Књижевни преводитељи су као мали атласи који на својим леђима носе посао у којему почињена погрешка може утјецати на цијелу једну културу, због чега је књижевно превођење посебно осјетљиво. Колико год понекад били невидљиви, глобализацијски свијет какав знамо без преводитеља не би функционирао. А хоће ли нас замијенити умјетна интелигенција једнога дана? То ће бити онда када строј замијени и књижевнике“, чули смо од Мише Грундлера.

Након панела с књижевним преводиоцима имали смо прилику да се упознамо с фондовима ЕУ и да се информишемо о томе како фондови ЕУ могу унапредити пословање.

Последњи панел је био посвећен употреби вештачке интелигенције и на њему су учествовали Ања Лорданић Мустаћ, преводитељка за енглески и италијански језик, Стефан Мартинић из адвокатске канцеларије „Крамарић и партнери“ и Наташа Павловић, професор Филозофског факултета у Загребу. Модераторка је била Мартина Силов, директорка компаније „CroAI“, која је истакла: „Сматрам да Google и умјетна интелигенција никада неће замијенити стручног преводитеља, јер мисли и идеје морају доћи од човјека који је стручан и у потпуности познаје језик на који и с којег преводи. Дјелатност неће нестати, већ ће се прилагодити новом времену и новим навикама. Притом нам умјетна интелигенција може олакшати и убрзати рад, али се не смијемо потпуно ослањати на њу“.

Конференцији је присуствовало скоро двеста преводаца. Заиста импресивна бројка, која нам показује да су конференције уживо незамењиве кад је у питању струковно повезивање и размена искустава. Надамо се да ће оваква окупљања постати традиционална и да ћемо се и следеће године видети у Загребу, као и да ће слични скупови бити организовани и у другим градовима и земљама региона.

Милица Драгићевић, преводац за енглески језик, основне и мастер студије завршила је на Филозофском факултету у Новом Саду. Превођењем се бави од 2016. године, специјализује се за превод медицинске документације. У слободно време пише текстове за свој блог Преводилаштво (<https://prevodilastvo.blog/>).

Milica Dragićević is a translator for English, completed the bachelor's and master's programs at the Faculty of Philosophy in Novi Sad. She has been working as a translator since 2016, specialising in the translation of medical documents. In her spare time, she writes articles about translation for her blog Prevodilaštvo (<https://prevodilastvo.blog/>).

Софија Биланџија
Универзитет у Београду
Филолошки факултет
Капелгра за германистику
sofija.bilandzija@fil.bg.ac.rs

UDC: 811.1(049.32)
821.09(049.32)
008(049.32)
Приказ

ЈЕЗИЦИ И КУЛТУРЕ У ВРЕМЕНУ И ПРОСТОРУ 11: СЕСИЈА „ТРАДУКТОЛОГИЈА 2“

(Нови Сад, Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду,
18–19. новембар 2023)

У новембру 2023. године на Филозофском факултету Универзитета у Новом Саду одржана је међународна конференција *Језици и културе у времену и простору*, једанаеста по реду. На овој, већ традиционално веома добро организованој конференцији, имали смо прилике да чујемо преко 170 излагања, како уживо, тако и онлајн. Излагања су била груписана у више сесија, попут језика, књижевности, дијалектологије, лексикологије, студија дискурса, историје, родних студија, језика у медијима и методике, са две сесије посвећене транслатологији. Ми ћемо се у овом приказу кратко осврнути на сесију „Традуктологија 2“, оним редом како су колеге излагале.

Сесија је одржана у суботу 18.11.2023, и на њој је излагало шест учесника са пет радова, док један најављени учесник није присуствовао конференцији. На сесији су се могла чути излагања мр Јелене Борљин, асистента на Одсеку за италијанске и ибероамеричке студије Филозофског факултета у Новом Саду, др Ксеније Ајкут (Aykut), редовног професора и др Стефани Миљковић, асистента с докторатом са Катедре за оријенталистику Филолошког факултета у Београду, др Бојане Раденковић Шошић, доцента на Катедри за италијанистику Филолошко-уметничког факултета у Крагујевцу, мр Јоване Стојановић, асистента на Катедри за германистику Филолошког факултета у Београду, те др Софије Биланџије, ванредног професора на Катедри за германистику Филолошког факултета у Београду.

Колегиница **Јелена Борљин** излагала је на тему *Културна и иншер-културна комјениција у превођењу*. Овај рад заснован је нешто шире и теоријског је карактера, односно, нуди преглед теоријских приступа проучавању културне и интеркултурне компетенције у превођењу. Дат је

преглед релевантне литературе која се бави наведеном тематиком, а слушаоци су могли да се упознају са неким од основних чинилаца који учествују у размени порука не само међу језицима, него, заправо, међу културама. Колегиница Борљин се осврнула на усмено и писано превођење као важне комуникацијске алате, тачност усменог и писаног превода у интеркултурној комуникацији, која се најпре остварује управо кроз превођење, неопходна знања о изворној и циљној култури које сваки преводилац треба да поседује и остваривање комуникације као примарни циљ преводиоца. Закључак излагања је био тај да у нашој земљи постоји потреба за истраживачким пројектима који би били везани за ове теме, а све у циљу практичније осмишљених програма и активније наставе. Иако је рад заправо општијег прегледног карактера и могао је бити илустрован конкретнијим примерима недостатних интеркултурних компетенција, дао је пригодан теоријски и терминолошки увод у сесију.

Коауторски рад *Линџисџичке и кулџуролошке џрансџозиџије у џреводима књижевних дела са џурколошком џемаџиџком* излагала је проф. **Ксенија Ајкут**. Примарни циљ рада је анализа начина на које се преносе турске лексичке и семантичке јединице у преводима дела са других језика (енглеског и француског), али и начина на које се ове јединице преносе у секундарним преводима са других језика (енглески и немачки). Додатни циљеви укључују и утврђивање недоумица са којима се преводиоци типично сусрећу, као и испитивање уочених преводилачких проблема за која се могу и морају наћи адекватна решења, чак и када је реч о специфичним језичко-културолошким сегментима за које не постоји етаблирани еквивалент у српском језику. Контрастирањем текстова превода на српски језик и текстова оригинала, ауторке су утврдиле да постоји значајан степен неподударности понуђених преводилачких решења за лексику турског порекла у односу на већ познату и одомаћену еквивалентну лексику у српском језику, било да је реч о турцизмима у српском језику или о већ етаблираним преводима лексема и лексичких спојева: *Eid Mubarak* ум. *Срећан Бајрам/Бајрам мубарек олсун, џиџрово млеко за раџију* (помешану с водом) (уп. тур. *arslan sutu* «лавље млеко»), *кифле са сусамом / џрсџенови бесквасноџ хлеба* ум. *ђеврек, Деџичина кула* ум. етаблираног *Деџојачка кула* (највероватније под утицајем енг. *Maiden's Tower*). Реч је, дакле, како ауторке наводе, о неуспешним културолошким транспозиџијама, које су могле настати како због непознавања турске културе и неинформисаности, тако и због непрепознавања под утицајем полазног језика и мањка сарадње са колегама турколозима. Резултат недовољне културне компетенџије јесу грешке у преводу, које се свакако могу сматрати *џрешкама* јер је реч о елементима који су заједнички турској и српској култури. Осим лексичких примера, у излагању су изнети занимљиви примери неисправних транскрипџија личних имена, попут *Даџларка* за *Dağlarca* или *Чемал* за *Cemal*.

Доц. др **Бојана Раденковић Шошић** представила је изузетно занимљиво и информативно излагање на тему **Неизбежни ѝрим. ѝрев.: о изазовима у преводу Скуратијевог романа *М. Син века***. Она је анализирала превод романа Антонија Скуратија *М. Il figlio del secolo*, документарног романа који је оригинално објављен на италијанском језику 2018. године и описује настанак и успон фашизма у Италији између 1919. и 1925. године. Излагање је обухватило кључне аспекте улоге и компетенције преводиоца као што су видљиво-невидљива улога преводиоца, улога вантекстуалних објашњења (*ѝрим. ѝрев.*) и анализа садржаја вантекстуалних објашњења на конкретном примеру. Видљиво-невидљива улога преводиоца анализирана је на основу модела *РАСТЕ* групе, који претпоставља пет поткомпоненти преводилачке компетенције – декларативних и процедуралних знања неопходних за превођење (билингвална, теоријска, инструментална, ванјезичка и стратешка). Видљивост преводиоца се уочава путем анализе његових интервенција у процесу превођења, при чему се скреће пажња на моралну обавезу преводиоца да не скрива своје присуство и интервенције у тексту. Посебна пажња у излагању посвећена је критеријуму мере преводилачке видљивости, који представља истовремено и примарни циљ рада: испитати да ли вантекстуална објашњења читаоцу дају само неопходна ванјезичка знања или ипак могу да угрозе рецепцију дела. Ово је посебно важно у оваквој врсти романа, који говори о веома турбулентном периоду италијанске историје, о важним догађајима италијанске унутрашње и спољне политике, те обилује документарним изворима и информацијама о личностима и догађајима тога доба, али и алузијама на историјска збивања, личности и књижевноуметничку традицију Италије од античког доба наовамо. Колегиница је квалитативном анализом преко сто вантекстуалних објашњења издвојила четири супкласе: коментаре који се односе на историјске, језичке, културне и књижевне категорије. Све четири супкласе су биле богато илустроване примерима, а посредно се поставило и важно питање читалачких компетенција које су учесници могли симултано да анализирају питањем да ли би сами, без вантекстуалних објашњења, знали довољно о надимцима Данунција и Гарибалдија, разликама између италијанског и руског футуризма, интервенционистима, ардитима или берсаљерима, као и да ли би препознали одређене елементе интертекстуалности или алузивности. Ауторка на крају излагања закључује да се превођење документарних романа заснива на употреби свих преводилачких поткомпетенција, те да је нужно да у преводима намењеним широј публици видљивост преводиоца буде већа, како у коментарима заснованим на преношењу ванјезичких сазнања, тако и у коментарима који дају интертекстуална тумачења превода.

Колегиница **Јована Стојановић** се једина бавила некњижевним преводом. У раду **Конструкције са заменицом *man* у немачким новинским**

Њексџовима и њихови српски ѡреводни еквиваленџи анализираа је конструкџије са заменицом *man* у немачким новинским текстовима са информативном функцијом и њихове преводне еквиваленте на српском језику. Корпус за ово квалитативно истраживање чинили су текстови из области политике и економије који су објављени на интернет-страници медијске куће *Дојче веле (Deutsche Welle)* у периоду између марта и септембра 2023. године: оригинални текстови на немачком језику и њихови преводи на српски. Циљ истраживања је био да се утврде српски преводни еквиваленти конструкџија са заменицом *man*, да се класификују према типу дефокусирања агенса, те да се размотре статус и употреба идентификованих конструкџија. Колегиница Стојановић је прво говорила о статусу заменице *man*, коју граматике немачког језика обично сврставају у неодређене заменице, и изнела преглед досадашњих контрастивних истраживања овог проблема на пару немачки – српски/српскохрватски. Конструкџије са заменицом *man* могу имати функцију генерализације, индетерминације или анонимизације агенса и реферишу о ситуацији која подразумева постојање прототипичног вршиоца радње. Од могућих, потврђених у досадашњим истраживањима еквивалентних конструкџија, као што су квазиреференцијална употреба 2. лица једине и множине, неодређеноличне реченице, рефлексивни пасив, конструкџије са уопштеним агенсом који се исказује лексемом (*човек, свей, људи*), обезличене реченице, опште и неодређене заменице у функцији субјекта, истраживање је потврдило само три од наведених еквивалената: рефлексивни пасив ([...], *die man respektiert* > [...] *коју се ѡшџује*), опште заменице у функцији субјекта ([...] *man sei sich in der Analyse völlig einig* > [...] *да се ког анализе сви слажу*) и обезличене реченице ([...] *dass man sich weiter trifft* > [...] *да се и даље сасџаје*). С друге стране, истраживање колегинице Стојановић открило је и друге могуће еквиваленте: партиципски пасив, глагол у облику 1. и 3. лица множине, безличне квалификативне реченице, безличне инфинитивске конструкџије, као и метонимијски трансфер субјекта (нем. *Subjektschub*), при чему су најфреквентније конструкџије и даље рефлексивни пасив и обезличене реченице.

Последње излагање сесије био је рад **О (не)ѡреводивосџи културноисторијских реалија у дијакхрониском ѡреводу комедија Лудвига Холберга на српски Софије Биланџије**. У излагању је било речи о изазовима превода културноисторијских реалија у *инѡерлинѡвалном дијакхрониском ѡреводу* с обзиром на то да је реч о анализи реалија у шест изабраних комедија „оца данске књижевности“, класицисте Лудвига Холберга које су објављене 2022. године, а текст оригинала и текст превода дели 300 година (1722–2022). У том смислу су претпреводна анализа и избор конкретних преводачких решења усложњени историјском дистанцом. Термин реалија посматра се из угла бугарских

теоретичара Влахова и Флорина. Текст оригинала је од читаоца и преводиоца удаљен не само језички, већ и географски и културно, и обилује лексемама које би се могле подвести под локализме, етнографизме, историзме, егзотизме и, уопштено посматрано, безеквивалентну лексику. Реалије класификујемо примарно из перспективе предметних реалија, од којих су најбројније тзв. етнографске реалије. Анализа показује да већина ових реалија није специфична за данско културно подручје, већ да почива на ширем кругу европских и скандинавских реалија. Осим тога, у анализу су укључена имена као реалије јер су носиоци специфичних културноисторијских информација, али је предложена и проширена анализа која би обухватила референтне оквире тумачења, као што су **процеси, појаве, симболи и околности који чине оквир тумачења, а који су нераскидиво везани за културу одређене епохе.**

Након појединачних излагања уследила је дужа и веома плодна дискусија у којој учесници нису расправљали само о појединачним аспектима индивидуалних излагања, већ су повезивали одређене аспекте заједничке за изложене теме. Посебно истичемо врло пријатну и гостољубиву атмосферу конференције која се негује годинама и свакако доприноси плодним расправама.

Софија Биландџија је лингвиста, педагог и преводилац, завршила је студије скандинавских језика и књижевности на Филолошком факултету у Београду са норвешким језиком као главним. На истом факултету магистрирала и докторирала из области семантике, где данас ради као ванредни професор и предаје морфологију и лексикологију скандинавских језика. Објавила је већи број научних радова и монографију о слагању у скандинавским језицима из перспективе теорије прототипа. Са норвешког и данског језика преводи стручну прозу и лепу књижевност, поезију за децу и одрасле, драме.

Sofija Bilandžija is a linguist, pedagogue and translator; completed the program of Scandinavian Languages and Literature at the Faculty of Philology in Belgrade, majoring in Norwegian. At the same faculty, she earned her master's and doctoral degrees in the field of semantics. She currently works there as an associate professor, teaching morphology and lexicology of Scandinavian languages. She has published a number of scientific papers and a monograph on concord in Scandinavian languages from the perspective of prototype theory. She translates specialized texts, fiction, poetry and plays from Norwegian and Danish.

Иван Динић

Универзитет у Нишу

Филозофски факултет

Депарتمان за немачки језик и књижевност

(студент докторских студија)

UDC: 016:[811.163.41'374=111

016:[811.111'374=163.41

Свучни рад

СРПСКО-ЕНГЛЕСКИ (ЕНГЛЕСКО-СРПСКИ) РЕЧНИЦИ БРАНКА ВУКИЧЕВИЋА (2000–2024)

Овом кратком библиографијом желимо најпре да представимо огроман ентузијазам у вишедеценијском лексикографском раду Бранка Вукичевића и одамо му поштовање за велики допринос лексикографији, и посредно преводилаштву, у Србији. Вукичевићев рад се мери, квантитативно гледано, са преко тринаест хиљада страница и више од седамсто хиљада речничких одредница. Наш други, не и мање битан, циљ јесте да преводиоцима и преводитељкама, посебно онима у области некњижевног превођења, предочимо стручне речнике који покривају различите области – од права, криминологије, трговине и грађевинарства, преко штампарства, часовничарства и кулинарства до музичке и ликовне уметности. Многи од ових речника додатно су опремљени графиконима, формуларима и илустрацијама са називима на енглеском и слично, чиме се стручна материја и терминологија приближавају преводиоцима, али и професионалцима у датим областима.

Библиографија је састављена на основу података доступних у бази података *COBISS*. Укључени су само речници чија су прва издања објављена након 2000. године. Библиографски опис урађен је у складу са међународним стандардом за библиографски опис монографских публикација – *ISBD(M)*.

1. Грађевински речник : englesko-srpski, srpsko-engleski : 50.000 terminoloških jedinica = Dictionary of civil engineering and building construction : English-Serbian, Serbian-English : 50.000 entries. – 1. izd. – Beograd : Jezikoslovac, 2003 (Beograd :

Alter). – XIV, 982 str. : ilustr. ; 21 cm
ISBN 86-84507-01-0

2. Pravni rečnik : englesko-srpski : 50.000 terminoloških jedinica = Dictionary of Law : English-Serbian : 50.000 entries. – 1. izd. – Beograd :

Jezikoslovac, 2003 (Beograd : Altera).
– 1011 str. : obrasci ; 21 cm
ISBN 86-84507-00-2

3. Pravni rečnik : srpsko-engleski :
50.000 terminoloških jedinica = Dicti-
onary of Law : Serbian-English : more
than 50.000 entries. – 1. izd. – Beo-
grad : Jezikoslovac, 2004 (Beograd :
Compact Druck). – 1055 str. : graf.
prikazi ; 21 cm
ISBN 86-84507-03-7

4. Речник православља : енглеско-
српски : српско-енглески : 50.000
терминолошких јединица = Dicti-
onary of Orthodoxy : English-Ser-
bian : Serbian-English : more than
50.000 entries. – 1. изд. – Београд :
Језикословац, 2004 (Београд : Com-
pact druck). – 1111 стр. : илустр. ;
21 cm
ISBN 86-84507-02-9

5. Fotografski rečnik : englesko-srp-
ski, srpsko-engleski : 35.000 ter-
minoloških jedinica = Dictionary
of Photography : English-Serbian,
Serbian-English : more than 35.000
entries. – 1. izd. – Beograd : Jezikoslo-
vac, 2005 (Beograd : Compact druck).
– 602 str. ; 21 cm
ISBN 86-84507-04-5

6. Rečnik štamparstva i izdavaštva
: englesko-srpski srpsko-engleski :
40.000 terminoloških jedinica = Dictio-
nary of Printing and Publishing : Engli-
sh-Serbian Serbian-English : more than
40.000 entries. – 1. izd. – Beograd :
Jezikoslovac, 2005 (Beograd : Compact
Druck). – [8], 833 str. ; 21 cm
ISBN 86-84507-06-1

7. Rečnik kulinarstva : englesko-srp-
ski, srpsko-engleski : 36.000 ter-
minoloških jedinica = Dictionary
of Cooking : English-Serbian, Ser-
bian-English : more than 36.000
entries. – 1. izd. – Beograd : Jezikoslo-
vac, 2005 (Beograd : Compact druck).
– 566 str. ; 21 cm
ISBN 86-84507-07-X

8. Rečnik komercijalnih termina :
englesko-srpski srpsko-engleski :
16.000 terminoloških jedinica = Dicti-
onary of Commercial Terms : Engli-
sh-Serbian Serbian-English : more
than 16.000 entries. – 1. izd. – Beo-
grad : Jezikoslovac, 2005 (Beograd :
Compact druck). – 336 str. ; 17 cm
ISBN 86-84507-05-3

9. Muzički leksikon : englesko-srpski,
srpsko-engleski : 30.000 terminološ-
kih jedinica = Musical Lexicon : Engli-
sh-Serbian, Serbian-English : more
than 30.000 entries. – 1. izd. – Beo-
grad : Jezikoslovac, 2006 (Beograd :
Compact druck). – 654 str. ; 21 cm
ISBN 86-84507-08-8

10. Veliki građevinski rečnik : engle-
sko-srpski, srpsko-engleski : 80.000
terminoloških jedinica = Comprehen-
sive Dictionary of Construction Indu-
stries : english-serbian, serbian-en-
glish : more than 80.000 entries. – 1.
izd. – Beograd : Jezikoslovac, 2011.
(Zemun : Birograf). – 1138 str. : ilustr;
25 cm
ISBN 978-86-84507-11-4

11. Veliki pravni rečnik : engle-
sko-srpski : 100.000 terminoloških
jedinica = Comprehensive Dictionary

- of Law : English-Serbian : more than 100.000 entries. – 1. izd. – Beograd : AGM knjiga, 2014 (Zemun : Graphic studio). – 1483 str. : ilustr. ; 24 cm ISBN 978-86-86363-49-7
12. Veliki pravni rečnik : srpsko-engleski : 100.000 terminoloških jedinica = Comprehensive Dictionary of Law : Serbian-English : more than 100.000 entries. – 1. izd. – Beograd : AGM knjiga, 2015 (Zemun : Graphic studio). – 1348 str. : ilustr. ; 24 cm ISBN 978-86-86363-58-9
13. Lexicon of Horology: English-Serbian : 20.000 entries = Leksikon časovničarstva : englesko-srpski : 20.000 terminoloških jedinica. . – 1. izd. – Beograd : AGM knjiga, 2017 (Beograd : Donat graf) – 463 str. : ilustr. ; 22 cm ISBN 978-86-86363-84-8
14. Dictionary of Visual Arts and Crafts : English-Serbian = Rečnik likovnih umetnosti i zanata : englesko-srpski. – 1. izd. – Beograd : AGM knjiga, 2018 (Beograd : Donat graf). . – 834 str. ; 21 cm ISBN 978-86-86363-97-8
15. Dictionary of criminalistic technique : English-Serbian : Serbian-English : 50.000 entries = Rečnik kriminalističke tehnike : englesko-srpski : srpsko-engleski : 50.000 odrednica. – 1. izd. – Beograd : AGM knjiga, 2019 (Beograd : Donat Graf). – 1184 str. : ilustr. ; 25 cm ISBN 978-86-6048-014-1

Иван Динић је германиста са мастером из превођења и докторанд страних филологија на Филозофском факултету у Нишу. Поља његовог интересовања укључују средњовековну и савремену немачку књижевност, студије културе, теорију превођења, семантику и анализу дискурса.

Ivan Dinić is a Germanist with a master's degree in translation and a doctoral candidate in foreign philology at the Faculty of Philosophy in Niš. His fields of interest include medieval and modern German literature, cultural studies, translation theory, semantics and discourse analysis.

Златоје Марџинов
самостални истраживач
(Београд)
zlatoje@yahoo.com

UDC: 004(038)=111=922
Службени рад

ЕНГЛЕСКО-СРПСКО-ЕСПЕРАНТСКИ ГЛОСАР РАЧУНАРСКЕ ТЕРМИНОЛОГИЈЕ

Пред читаоцем је вишејезични глосар у коме је енглеска верзија полазна, српска пратећа, а есперантска кључна, односно циљна. Есперанто, иако млад језик у односу на националне језике (као плански језик, настао 1887. године), своју живост показује преко говорних представника широм света, али и захваљујући изузетно развијеним савременим информационо-технолошким достигнућима. Свакодневна интернетска комуникација у најразличитијим формама пружила је огромне могућности за даљи, несметани развој језика есперанта и пуну кохеренцију његових говорника широм света.

Језички развој се, дакако, односи и на неопходност импортовања нових техничко-технолошких термина, укључујући и оне везане за разумевање и савршење информационе технологије (ИТ). Као и у другим језицима, током времена усвајани су и на есперанту термини за потребе корисника ових технологија у складу са, колико год је то било могуће, основним законитостима развитка самог језика и чувањем његовог духа.

Овај глосар резултат је ауторовог истраживања и праћења текстова на есперанту у којима се покушавало да се у језик инкорпорирају нове, стручне лексеме које се тичу рачунарских, односно информационих технологија. Енглески термини који немају устаљен превод на српски или есперанто пренесени су описно.

Глосар, какав у нас досад није постојао, намењен је преводиоцима који на есперанто преводе текстове из области рачунарства и интернетских комуникација. Аутор је свестан да ће услед изузетно брзог развоја информационих технологија бити потребно улагати константан напор за њихово даље праћење, како би се глосар непрекидно допуњавао новим терминима на есперанту.

У раду на глосару, аутор је користио следеће речнике:

Waringhien Gaston et al. *La nova Plena Ilustrita Vortaro*. Dua eldono. Parizo, 2020. <https://vortaro.net/>

Nevelsteen Yves. *Komputeke*. Dua eldono. Bratislava: Espero, 2012.

Јаничић Димитрије. Српско-есперантски речник. Београд: Orion Art, 2018.

ЕНГЛЕСКИ	СРПСКИ	ЕСПЕРАНТО
А		
Access data base	Улаз у базу података	Eniro al datumbazo
Accessories	Додаци	Akcesoraĵoj
Activate (v)	Активирати	Aktivigo
Active Server Page	Активна страница сервера	Aktiva Servil-Paĝo
Ad	Рекламе	Reklamoj
Adblocker	Блокер реклама	Reklamblokilo
Adapter	Адаптер	Adaptilo
Add (v)	Додати	Aldoni
Adjust (v)	Подесити	Ĝustigi
Administrator	Администратор	Administranto
Alert	Упозорење	Averta
Algorithm	Алгоритам	Algoritmo
All caps	Само велика слова	Nur majuskloj
Allow (v)	Дозволити	Permesi
Analog	Аналогни	Analoga
Annotate (v)	Прибележити	Prinoti
Anonymous user	Анонимни корисник	Sennoma uzanto
Antivirus software	Антивирусни програм	Senvirusigilo
Application	Апликација	Aplikaĵo
Archive	Архива	Arkivo
Area code	Обласни код	Regionkodo
Artificial intelligence (AI)	Вештачка интелигенција	Artefarita intelekto (AI)
Asymmetric	Асиметричан	Malsimetria
Asymmetric encryption	Асиметрична шифра, енкрипција	Malsimetria ĉifro
Attachment	Прилог	Kunsendaĵo
Audio book	Аудио-књига	Sonlibro
Audio CD	Аудио компакт-диск (ЦД)	Sondisko

ЕНГЛЕСКИ	СРПСКИ	ЕСПЕРАНТО
Authentication	Потврда аутентичности, аутентификација	Aŭtenta kontrolo
Authorize (v)	Ауторизовати	Rajtigi
Authorized user	Ауторизовани корисник	Rajtigita uzanto
Auto-response	Аутоматски одговор	Aŭtomata respondo
Autorun	Аутоматско покретање	Aŭtomata lanĉo
Available	Расположив	Disponebla
Available disk space	Расположив простор на диску	Disponebla diskospaco
Available memory	Расположива меморија	Disponebla memoro
В		
Background	Позадина	Fono
Backup (v)	Направити резервну копију	Restaŭri (tekstojn, bildojn)
Banner	Рекламни оглас, банер	Reklam-rubando
Base	База	Bazo
Base memory	Основна меморија	Baza memoro
Battery charge	Пуњење батерије	Ŝarĝeco de la baterio
Battery charger	Пуњач батерије	Bateria ŝarĝilo
Battery life	Трајање батерије	Bateria vivdaŭro
Block (v)	Блокирати (на мрежи)	Bloki
Blog	Блог	Blogo, Reto-taglibro
Board	Табла	Tabulo
Boost	Убрзати	Plirapidigi
Boot disk	Системски диск	Praŝarĝa disko
Boot file	Системски документ	Praŝarĝa dosiero
Brightness	Осветљеност (екрана)	Ekranhelo
Browse (v) (for file)	Претраживати	Foliumi
Browse (v) (internet)	Претраживати (интернет)	Retumi
Browser	Претраживач	Dosieresploristo
Bug	Грешка, „баг“	Cimo
Bug fix	Исправка грешке („бага“)	Cimriparo
Bug report	Извештај о грешци („багу“)	Cimraporto

ЕНГЛЕСКИ	СРПСКИ	ЕСПЕРАНТО
Burn (CD or DVD)	Снимити (ЦД или ДВД)	Registri
Button	Тастер	Butono
Byte	Бајт	Bajto
С		
Cable	Кабл	Kablo
Cable connection	Кабловска веза	Perkabla konekto
Cable modem	Кабловски модем	Kabla modemo
Cache	Кеш	Kaŝmemoro
Cache file	Кеш, документ са скривеном меморијом	Kaŝdosiero
Cancel (v)	Поништити, отказати	Rezigni, nuligi
Capacity	Капацитет	Kapacito
Capital Letter	Велико слово	Majusklo
Caps Lock	Тастер за велика слова	Majuskla baskulo
Card	Картица (за рачунар)	Karto
Card reader	Читач картице	Kartlegilo
Cartridge	Кертриџ	Kartoĉo
Cassete	Касета	Kasedo
CD	Це-де (компакт-диск)	KD (K-disko)
CD burner	Це-де снимач	KD-registrilo
CD rewritable	Це-де „пиши- бриши“	KD viŝebla, KD reregistrebla
CD ROM	Це-де РОМ	Komputila KD
Central processing unit	Централна процесорска јединица, централни процесор	Ĉefprocesoro
Channel	Канал	Kanalo
Character	Знак	Signo, litero
Character formatting	Форматирање текста	Tekstaranĝo
Character spacing	Размак између знакова	Interspaco
Charge (batteries)	Пуњење (батерија)	Bateriaj ŝarĝoj
Charger	Пуњач	Ŝarĝilo
Charging time	Време пуњења	Tempo de ŝarĝado
Chart	Шема, дијаграм	Diagramo, Skemo
Chart sheet	Лист шеме, дијаграма	Diagrama folio

ЕНГЛЕСКИ	СРПСКИ	ЕСПЕРАНТО
Chat (v)	Четовати, ћаскати на интернету	Retbalili
Check (v)	Проверити	Kontroli
Check mail (v)	Проверити електронску пошту	Kontroli retpoŝton
Clean install (v)	Инсталирати последњу верзију програма након потпуног брисања претходне с диска	Malplenigi diskon kaj reinstali
Clean up (v)	Очистити (диск)	Purigi (diskon)
Click (v)	Кликнути	Klaki, alklaki
Clip (s)	Клип, исечак из целине (аудио/видео)	Eltondaĵo
Clipboard	Клипборд, бафер, табла за исечке из целине	Tondejo
Cloud storage	Складиштење података на облаку	Nelokdependa konservado
Color bar	Линија за боју, скала	Kolorbreto
Color display	Екран у боји	Kolora ekrano
Column	Стубац (у тексту)	Kolumno
Command buton	Тастер за команде	Komandbutono
Comment (on web)	Коментар (на мрежи)	Retkomento
Comment line	Линија за коментаре	Komenta linio
Compatibility	Компатибилност	Kongruenco
Compatibility Mode	Режим компатибилности	Kongruenca reĝimo
Compose (v)	Креирати, створити	Krei
Computer	Рачунар, компјутер	Komputilo
Computer center	Рачунарски центар	Komputila centro
Computer graphic	Рачунарска графика	Komputila grafiko
Computer language	Рачунарски језик	Komputila lingvo
Computer system	Рачунарски систем	Komputila sistemo
Conference on line	Конференција преко интернета, онлајн конференција	Reta konferenco
Control panel	Контролна табла	Stirpanelo
Copy paste	Копирати и залепити	Kopii kaj alglui
Cursor	Курсор	Tajpmontrilo

ЕНГЛЕСКИ	СРПСКИ	ЕСПЕРАНТО
D		
Data	Подаци	Datumoĵ
Data recovery	Спасавање података	Datumrestauro
Default	Подразумевано	Defaŭlto
Data storage	Чување података	Enmemorigo de datumoj
Delete	Избрисати (уклонити)	Forigi
Delete button	Тастер за брисање	Foriga klavo
Desktop	Радна површина	Komputila labortabulo
Device	Уређај	Aparato
Device driver	Управљачки програм (драјвер) уређаја	Aparata pelilo
Digital	Дигитални	Cifereca, digita
Disc	Диск	Disko
Display	Екран	Ekrano
Document	Документ (фајл)	Dokumento (Dosiero)
Document template	Шаблон документа	Dokumenta ŝablono
Document type	Тип документа	Dokumenta tipo
Domain name	Интернет домен	Domajno
Domain top-level	Интернет домен највишег нивоа	Retregiono
Download (v)	Преузети са мреже	Elŝuti
Driver	Управљачки програм (драјвер)	Pelilo
E		
E-banking	Електронско банкарство	Retbankumado
E-book	Електронска књига	Retlibro
Edit box	Оквир за уређивање	Redaktujo
E-mail	Електронска пошта	Retpoŝto
E-mail address	Адреса електронске поште	Retpoŝta adreso
Encrypt (v)	Шифровати	Ĉifri
Enter (v)	Ући (у одређени програм)	Eniri (programon)
Enter (password)	Унети (лозинку)	Entajpi (ĉifron)
Enter key	Тастер команде „enter“	Eniga klavo

ЕНГЛЕСКИ	СРПСКИ	ЕСПЕРАНТО
ESC (Escape key)	Тастер за излаз из програма	Eskapa klavo
Even	Парни	Para
Explorer	Прегледач	Dosiera foliumilo
External (driver)	Спољни диск	Ekstera disko
External (storage)	Спољна меморија	Ekstera memorilo
F		
Failure	Неуспешно	Paneo
File	Датотека, фајл	Dosiero
File (v)	Архивирати	Enarkivigi
File back up	Сачувана копија датотеке	Savkopio dosiera
File Manager	Управљач за документа	Dosier-administrilo
Firewall	Заштитни зид	Fajroŝirmilo
Flashcard reader	Читач меморијске картице	Legilo por fulm-memora karto
Floppy disk	Дискета	Disketo
Floppy disk driver	Драјвер дискете	Disketilo
Folder	Директоријум, фасцикла, фолдер	Dosierujo
Font size	Величина слова	Grandeco de literoj
Forward message	Проследити поруку	Plusendi mesaĝon
Front page	Главна страница	Ĉefpaĝo
Full screen mode	Режим (преко) целог екрана	Tutekrana reĝimo
G		
Gadget	Уређај, геџет	Akcesoraĵo
Generic	Генерички	Ĝenerala, komuna
Generic driver	Генерички драјвер	Komuna (ĝenerala) pelilo
Gigabyte	Гигабајт	Gigabajto
Graphic editor	Уређивач графике	Grafikilo
Graphic platform	Графичка платформа	Grafika platformo
H		
Hack (v)	Хаковати	Kodumi
Hard disk drive	Хард-диск	Fiksita disko

ЕНГЛЕСКИ	СРПСКИ	ЕСПЕРАНТО
Hard disk driver	Драјвер за хард-диск	Fiksita diskilo
Hardware	Хардвер	Aparato (komputilo, tabulkomputilo)
Hidden file	Скривена датотека	Kaŝita dosiero
High priority update	Ажурирање високог приоритета	Gravega ĝistadigo
Home network	Кућна мрежа	Hejma reto
Home page	Почетна страница	Hejma paĝo
I		
Icon	Сликовни симбол, „иконица“	Bildsimbolo, piktogramo
Idle	Неактиван	Senokupa, malaktiva
Image (graphic)	Слика	Bildo
Image gallery	Галерија слика	Bildogalerio
Import (v)	Увести у рачунар	Importi, enporti
Inbox	Сандуче за пристиглу пошту	Enirkesto
Installation wizard	Помоћник („чаробњак“) за инсталацију	Asistanto instala
Installed language	Инсталирани језик	Instalita lingvo
International access code	Међународни приступни код	Internacia alirkodo
Internet account	Налог за интернет	Interreta konto
Internet address	Интернет адреса	Retadreso
Internet Explorer	Интернет прегледач	Interreta esplorilo
Invalid address	Нетачна адреса	Nevalida adreso
J		
Java (program) (s)	Јава (програмски језик)	Ĝava programo
JavaScript	Јаваскрипт	Ĝavoskripto
Join (become member)	Учланити се	Membrigi
Join (connect)	Укључити се	Kupli
Join (link)	Повезати се	Kunligi
Junk email	Непожељна пошта	Trudmesaĝo
K		
Key (hardware)	Тастер (на тастатури)	Klavo (en komputilo)
Key (software)	„Кључ“ (за приступ и излазак из програма)	Ŝlosilo (programa eniro/ eliro)

ЕНГЛЕСКИ	СРПСКИ	ЕСПЕРАНТО
Keyboard	Тастатура	Klavaro
Keyboard language	Језик тастатуре	Klavarlingvo
Kilobyte (KB)	Килобајт (КБ)	Kilobito (kB)
Kilohertz (KHz)	Килохерц (kHz)	Kiloherco (KHz)
Keyword	Кључна реч	Ŝlosilvorto
L		
LAN	Локална рачунарска мрежа	Loka reto
LAN adapter	Адаптер за локалну мрежу	Adaptilo por loka reto
Laptop computer	Лаптоп рачунар	Tekokomputilo
Layout (cell)	Изглед, распоред (ћелије)	Aspektigo (teksto)
Layout (page)	Изглед, распоред (странице)	Enpaĝigo
Layout preview	Преглед изгледа (странице, текста)	Antaŭrigardo de la aspekto (paĝo, teksto, bildo)
Left mouse button	Леви тастер на мишу	Maldekstra musbutono
Limited access	Ограничен приступ	Limigita aliro (ekz. al retejo)
Line spacing	Проред	Interlinia distanco
Link	Повезница, веза, линк	Ligilo (kun teksto aŭ bildo)
Link (v)	Повезати (се)	Ligi
Linux	Линукс	Linukso
Lock (computer) (v)	Закључати (рачунар)	Ŝlosi (komputilon)
Lock out	Закључавање (рачунара)	Ŝlosi (de komputilo)
Log in (v)	Пријавити се, улоговати се	Ensaluti
Log out (v)	Одјавити се, излоговати се	Elsaluti
Login name	Корисничко име	Ensaluta nomo
Lost data	Изгубљени подаци	Perditaj datumoj
Low memory problem	Проблем недовољне меморије	Memor-malsufiĉa problemo

ЕНГЛЕСКИ	СРПСКИ	ЕСПЕРАНТО
М		
Mail (s)	Мејл, писмо, допис	Retmesaĝo
Mail (v)	Послати мејл (писмо, допис)	Sendi retmesaĝon
Mailbox	Поштанско сандуче	Retkesto
Mailbox storage	Меморија поштанског сандучета	Memoro de retkesto
Mailbox user	Корисник поштанског сандучета	Uzanto de retkesto
Mailing list	Листа слања, листа електронских адреса	Dis-sendolisto
Main menu	Главни мени	Ĉefa menuo
Malicious software	Злонамерни програм (софтвер)	Fiprogramo
Malware	Злонамерни програм, малвер	Fiprogramo (viruso)
Megabyte (MB)	Мегабајт (МВ)	Megabajto (МВ)
Memory card	Меморијска картица	Memorkarto
Memory size	Величина меморије	Memorkapacito
Menu	Мени	Menuo
Message	Порука	Mesaĝo
Mobile device	Преносиви уређај	Portebla aparato
Modem	Модем	Modemo
Mouse	Миш	Muso
Mouse click	Клик мишем	Musklako
Н		
Net	Мрежа	Reto
Net user	Корисник мреже	Retumanto
Network	Мрежа	Reto
Network access	Приступање мрежи	Reta aliro
Network card	Мрежна картица	Reta karto
Network ID	Мрежна идентификација	Reta identigilo
Network interface	Мрежни међусклоп (интерфејс)	Reta interfacio
Network driver	Мрежни драјвер	Reta pelilo
Network password	Мрежна лозинка	Reta pasvorto, reta ĉifro

ЕНГЛЕСКИ	СРПСКИ	ЕСПЕРАНТО
Notebook (computer)	Мобилни рачунар, лаптоп	Tekokomputilo
Notification	Обавештење	Sciigo
Numeric character set	Скуп нумеричких ознака	Nombra kodaro
Numeric keypad	Нумеричка тастатура	Nombra klavaro
О		
Odd	Непарни	Nepara
Office software	Канцеларијски програми	Programo por firmaoj kaj oficejoj
Offline (computer)	Неповезан (рачунар)	Nekonektita (komputilo)
Offline (network)	Ван мреже	Eksterrete
Online	На мрежи	Enrete
Open a file (v)	Отворити датотеку (фајл)	Malfermi dosieron
Operating system	Оперативни систем	Operaciumo
Optical disc	Оптички диск	Lumdisko
Out of memory	Недостатак меморије	Memormanko
Outdated	Застарео (нпр. програм)	Eksdata (ekz. programo)
Outgoing mail	Одлазна пошта	Eliranta poŝto
Р		
Page	Страница	Paĝo
Page header	Заглавље странице	Paĝotitolo
Page layout	Изглед странице	Paĝo-aranĝo
Page set up	Подешавање странице	Paĝo-agordo
Password	Лозинка, шифра	Pasvorto
Paste (v)	Налепити	Alglui
Patch	Закрпа (оштећеног програма)	Flikaĵo
PC	Лични (персонални) рачунар	PC (perosna komputilo)
Peak memory usage	Максимално коришћење меморије	Memoruza pinto
Personal identification number (PIN)	Лични идентификациони број (ПИН код)	Persona identiga numero (PIN)
Play (program) (v)	Покренути (програм)	Ekmovigi programon

ЕНГЛЕСКИ	СРПСКИ	ЕСПЕРАНТО
Playback	Репродуковање	Reproduktado
Plug in (v)	Укључити, утакнути	Ŝtopi
Plug	Утикач	Ŝtopilo
Portal	Портал	Portalo
Power on	Укључивање	Kurentŝalto
Power off	Искључивање	Kurentmalŝalto
Print (v)	Штампати	Presi
Printer	Штампач	Presilo
Print preview	Преглед документа пре штампања	Aspekto de la presotaĵo
Program (v)	Програмирати	Programi
Programmer	Програмер	Programisto
Protected content	Заштићени садржај	Protekta enhavo
Q		
Quick access	Брзи приступ	Rapida eniro
Quick search	Брза претрага	Rapida serĉo
Quick add dropdown	Падајући мени за брзо додавање	Rapida aldona menuo
Quick starter	Брзи покретач програма	Tujstartilo, Rapida startilo
Quit (program) (v)	Изаћи из програма	Forlasi programon
Quote (v)	Цитирати	Citi
R		
RAM	Радна меморија	Labora memoro
Read-only file	Датотека само за читање	Nurlega dosiero
Recent changes	Последње (недавне) измене	Lastaj ŝanĝoj
Record (v)	Снимити	Registri
Recorder	Снимач (апарат)	Registrilo
Recovery option	Опција опоравка	Riparopcio
Recycle bin	Корпа за отпатке	Rubujo
Redirect URL (v)	Преусмерити веб-адресу	Aldirekti retadreson
Refresh (v)	Актуелизовати, „освежити“	Aktualigi, „refreŝi“
Register (v)	Регистровати (се)	Registriĝi

ЕНГЛЕСКИ	СРПСКИ	ЕСПЕРАНТО
Remember password	Запамти лозинку	Memori pasvorton
Remote server	Удаљени сервер	Fora servilo
Removable disc	Диск који се може уклонити	Demetebbla disko
Reset (v)	Ресетовати	Rekomencigi
Restart	Рестартовати, поново покренути	Restartigi
Restricted access	Ограничен приступ	Limigita eniro
Rewritable (disc)	Диск „пиши-бриши“	Re-registrebla (disko)
Right mouse button	Десни тастер на мишу	Dekstra musbutono
Router	Рутер	Enkursigilo
Run time	Извршење програма	Plenumtempo
S		
Safe code	Сигурносни код	Sendanĝera kodo
Safe mode	Безбедни (сигурни) режим	Sendanĝera reĝimo
Sample document	Модел (узорак) документа	Specimena dokumento
Save (v)	Сачувати	Konservi
Save as (v)	Сачувати као	Konservi kiel
Scanner	Скенер	Skaniilo
Screen	Екран	Ekrano
Screen resolution	Резолуција екрана	Ekrandistingivo
Security software	Заштитни програм	Sekuriga programaro
Security update	Сигурносно ажурирање	Sekuriga ĝisdatigo
Server	Сервер	Servilo
Server subscription	Одабир сервера, претплата на сервер	Abono al servilo
Set up (v)	Подесити	Agordi
Shortcut	Пречица	Fulma aliro
Shutdown (v)	Искључити (рачунар)	Malŝalti (komputilon)
Sign in (v)	Пријавити се	Ensaluti
Sign out (v)	Изаћи (из програма)	Elsaluti
Sign off (v)	Одјавити се	Adiaŭi
Single click	Један клик мишем	Unufoje klaki

ЕНГЛЕСКИ	СРПСКИ	ЕСПЕРАНТО
Site	Сајт	Retejo
Site building	Израда сајта	Reteja konstruado
Site maintenance	Одржавање сајта	Reteja prozorgado
Site link	Веза према сајту	Ligilo al retejo
Skip (v)	Прескочити, пропустити	Transsalti
Skype (v)	Комуницирати путем Скајпа	Skajpi
Sleep mode	Режим спавања	Dormeta reĝimo
Smart card	„Паметна“ картица	Inteligenta karto
Smart card reader	Читач „паметне“ картице	Legilo de inteligenta karto
Smartphone	„Паметни“ телефон	Saĝa telefono
Smiley	„Смајли“	„Ridetulo“ (miensimbolo)
Software	Рачунарски програм, софтвер	Programaro
Software update	Ажурирање програма	Programara ĝisdatigo
Software upgrade	Побољшање (надogradња) програма	Programara plibonigo
Solid state drive	Полупроводнички диск	Solida disko
Sound card	Звучна картица	Sonkarto
Spam	Нежељена пошта	Spamo
Spyware	Шпијунски програм, спајвер	Spiona programaro
Start from scratch (v)	Отпочети од нуле	Komenci de nulo
Start up (v)	Покренути	Komenci
Storage (memory)	Меморија	Memoro
Stream	Пренос (у непрекидном протоку)	Fluo
Stream link	Повезница за видео пренос	Ligilo al videofluo
Streaming	Пренос, стриминг	Elsendfluo
Strong password	Јака лозинка	Fortika pasvorto
Surf (internet) (v)	Сурфовати (интернетом)	Retumi
System file	Системска датотека	Sistema dosiero
System requirements	Системски захтеви	Sistempostuloj
System software	Системски програм	Sistema programaro

ЕНГЛЕСКИ	СРПСКИ	ЕСПЕРАНТО
T		
Table	Табела	Tabelo
Table of contents	Садржај	Enhavtabelo
Tablet	Таблет	Tabla komputilo
Tag (v)	Означити, обележити, таговати	Marki (iun aŭ io)
Task	Задатак	Tasko
Tasklist	Листа задатака	Taskolisto
Task manager	Управљач задацима, менаџер задатака	Taska administrilo
Teleconference	Телеконференција	Telekonferenco
Template	Шаблон, образац, предложак	Ŝablono
Text body	Основа текста	Tekstokorpo
Text encoding	Кодирање текста	Teksta kodigo
Toolbar	Трака са алатима	Ilaro (komputila)
Toolbar button	Тастер за траку са алатима	Ilarbutono
Touchscreen (s)	Екран осетљив на додир	Tuŝekrano
Translation software	Програм за превођење	Tradukprogramaro
Trash	Отпад	Rubujo
Troubleshoot	Решавање проблема (на мрежи)	Problemsolvado
Turn off	Искључити	Malŝalti
Turn on	Укључити	Ŝalti
Type	Тип	Speco
Type (v)	Куцати, типкати	Tajpi
Typing options	Могућности (опције) за куцање	Tajpadaj opcioj
U		
Unapproved	Неодобрен, неовлашћен	Neaprobata
Unauthorized	Неовлашћен, неауторизован	Nerajtigita
Unavailable	Недоступан	Nehavebla
Undelete (v)	Поништити брисање	Malforigi

ЕНГЛЕСКИ	СРПСКИ	ЕСПЕРАНТО
Undo (v)	Поништити претходну команду	Malfari
Uninstall (v)	Деинсталирати	Malinstali
Unprotected (password)	Незаштићена (лозинка)	Malprotektita (pasvorto)
Update (v)	Ажурирати	Ĝisdatigi
Upload (v)	Отпремити	Alŝuti, retigi
URL	URL, URL адреса	URL – reteja adreso
USB flash drive	USB флеш меморија	USB - poŝmemorilo
User	Корисник	Uzanto
User account	Кориснички налог	Konto de uzanto
V		
Verification	Верификација (програма, корисника)	Programkontrolo / uzanto-kontrolo
Video card	Видео-картица	Vidkarto
Video conference	Видео-конференција	Vidkonferenco
Video on demand	Видео на захтев	Laŭpeta filmo
Virus protection	Заштита од вируса	Kontraŭvirusa protektado
Volume (sound)	Јачина (звука)	Sonforteco
VPN	ВПН – виртуелна приватна мрежа	VPR – Virtuala privata reto
Vulnerable program	Програм осетљив на вирусе, „рањив“ програм	Vundebla programo
W		
Warming up (program)	Припрема („загревање“) програма	Programa varmiĝado
Weak password	Слаба (нејака) лозинка	Malforta pasvorto
Web	Веб, мрежа	Reto
Web address	Веб-адреса	Retadreso
Web browser	Веб-прегледач	Foliumilo
Web site	Веб-сајт	Retejo
Webcam	Веб-камера	Reta kamerao
Webinar	Вебинар	Retseminario
Widget(s)	Помоћна апликација, „виџет“	Fenestraĵo(j)
Wi-fi	Бежична мрежа, вај-фај	Sendrata reto

ЕНГЛЕСКИ	СРПСКИ	ЕСПЕРАНТО
Window	Прозор	Fenestro
Windows	Виндоус	Vindozo
Wireless	Бежични	Sendrata
Wizard (instalation)	Помоћник, чаробњак (при инсталирању програма)	Asistanto (ĉe programinstalo)
Writable CD	Компакт -диск који се може више пута нарезивати	Skribebila KD
Write protected	Заштићен од снимања (нарезивања)	Kontraŭskribe protektita
Wrong password	Нетачна лозинка	Erara pasvorto
Z		
Zip (v)	Зиповати	Densigi
Zoom (v)	Зумирати	Zomi
Zoom (s)	Зум (платформа)	Zomo (aplikado por zomi)
Zoom in	Увећати приказ	Grandigi la bildon
Zoom out	Смањити приказ	Mlgrandigi la bildon

Златоје Мартинов је писац, преводилац и есперантолог. Објавио је две збирке прича и књигу есеја на српском језику. Између осталог саставио је, превео на есперанто и објавио двојезичну (српски/есперанто) антологију српске поезије за децу „Свету на дар“ / „Al la mondo donace“ за коју је на Светском конгресу есперантиста у Аделаиди добио награду за најбољи превод на есперанто у 1996. години. У српској књижевној периодици објавио је и неколико превода поезије са енглеског језика. Интересују га проблеми књижевног превођења на есперанто, о којима је објавио више текстова. Одржао је бројна предавања у земљи и иностранству о оригиналној и преводној књижевности на есперанту и о планским језицима као лингвистичким феноменима. Предавања су објављена у две књиге „Историја есперантске књижевности (2021) и „Историја планских језика“ (2022). Од 2021. године држи онлајн предавања слушаоцима широм света из курса „Историја есперантске књижевности“.

Zlatoje Martinov is a writer, translator and Esperantist. He has published two collections of stories and a book of essays in Serbian. Among other things, he compiled, translated into Esperanto and published a bilingual (Serbian/Espananto) anthology of Serbian poetry for children “Svetu na dar” / “Al la mondo donace”), for which he received the award for the best Esperanto translation at the World Esperanto Congress in Adelaide in 1996. He has also published several translations of poetry from English in Serbian literary periodicals. His main field of scholarly interest is literary translation

into Esperanto, on which he has published several texts. He has given numerous lectures in the country and abroad on original and translated literature in Esperanto and on planned languages as linguistic phenomena. The lectures were published in two books, "History of Esperanto Literature" (2021) and "History of Planned Languages" (2022). Since 2021, he has been giving online lectures to a global audience as part of the course "History of Esperanto Literature".

Ујуџсџво за ѣриѣрему рукоѣиса за шѣамѣу

Часопис *Преводилац* представља научно периодично издање које објављује оригиналне научне радове из области теорије, праксе и дидактике превођења и сродних дисциплина. У рубрици „Прикази“ објављују се научна критика и прикази најновијих издања из области превођења и контрастивне лингвистике. Посебне периодичне рубрике резервисане су за хронику, библиографију и глосар.

Часопис *Преводилац* прихвата радове који нису раније објављивани или понуђени за објављивање некој другој публикацији, а аутори који понуде рукопис за објављивање гарантују да он представља њихов оригиналан допринос, да није објављиван раније и да се не разматра за објављивање на другом месту. Уколико је рад био изложен на научном скупу или је део научноистраживачког пројекта, податак о томе треба да буде наведен у напмени на дну прве странице чланка.

Аутори су дужни да се придржавају етичких стандарда који се односе на научноистраживачки рад. Плагирање (неовлашћено или неназначено преузимање туђих идеја или речи) и аутоплагирање представљају грубо кршење научне етике.

Радови се објављују на српском, језицима региона, као и на светским језицима. Рукопис треба да буде граматички, правописно и стилски исправан. За радове на српском језику примењује се *Правоѣис срѣскоѣ језика* М. Пешикана, Ј. Јерковића и М. Пижурице (Нови Сад: Матица српска, 2010), а писмо рада је ћирилица. За радове на осталим језицима примењује се одговарајући важећи правопис.

Студије и расправе могу бити обима од 12.000 до 32.000 словних места (са размацима), шаљу се електронски у Word формату (*.doc) на адресе: casopis@prevodi.rs и/или casopisprevodilac@gmail.com. Обим приказа и прилога за рубрику *Хроника* је до 8.000 словних места.

Уз рад аутор прилаже кратку белешку о себи на српском и енглеском језику, као и изјаву о ауторству.

Часопис *Преводилац* излази двапут годишње, у јуну и децембру. Рок за предају радова за први број је 15. март, а за други број 15. септембар.

Радове рецензирају по два компетентна рецензента. Рецензирање је анонимно у оба смера. Аутори ће бити обавештени о томе да ли је рад прихваћен за објављивање у року од три месеца од пријема рукописа.

Елементи рада наводе се ѣо следећем редоследу:

1. Подаци о аутору на језику текста (за сваког аутора, ако их има више): име и презиме аутора, афилијација (у облику назива институције

аутора са свим организационим нивоима – нпр. Универзитет у Београду, Филолошки факултет, Катедра за оријенталистику), електронска адреса (ако је аутора више, наводи се адреса само једног аутора). Функција и звање аутора се не наводе.

2. Наслов рада: наводи се верзалом на језику текста. Уколико је рад настао као део научноистраживачког пројекта, назив и број пројекта наводе су у белешци на дну странице, која се звездицом везује за наслов рада. Ако је чланак у претходној верзији био изложен на скупу у виду усменог саопштења (под истим или сличним насловом), прихвата се под условом да није објављен, а податак о томе такође треба да буде наведен у посебној напомени на дну странице, која се звездицом (две звездице, уколико се даје напомена везана за научноистраживачки пројекат) везује за наслов рада.

Наслов треба да што верније опише садржај чланка, пожељно је да садржи речи погодне за индексирање и претраживање. Наслову се може придодати поднаслов.

Наслов приказа може бити библиографска одредница.

Наслов прилога за рубрику *Хроника* може бити назив приказиваног скупа са датумима одржавања.

Наслов прилога за рубрику *Глосар* треба да садржи тематику глосара и обухваћене језике, на пример: „Основна терминологија спољне трговине (српско-енглески)“.

Наслов прилога за рубрику Библиографија треба да одражава садржај прилога, а уколико је библиографија временски ограничена, треба навести и распон година у којима су објављене библиографске одреднице обухваћене прилогом, на пример: „Библиографија часописа *Преводилац* (1982-2021)“.

3. Сажетак (до 200 речи) и кључне речи (до 10) на језику текста. Сажетак је кратак информативан приказ садржаја чланка, пожељно је да садржи термине који се често користе за индексирање и претрагу чланака. Саставни делови сажетка су циљ истраживања, методи, резултати и закључак. Кључне речи или синтагме треба да тематски, теоријски и методолошки упућују на садржај чланка. Сажетак и кључне речи су обавезни елементи прилога за рубрику *Сјудује и расјраве*.

4. Сажетак (до 200 речи) и кључне речи (до 10) на енглеском језику, односно на српском језику ако је рад на енглеском. Сажетак и кључне речи на енглеском језику су обавезни елементи прилога за рубрику *Сјудује и расјраве*.

5. Основни текст рада. Уводни део основног текста треба да садржи циљ истраживања, теоријско-методолошки оквир, осврт на претходна истраживања. Завршни део основног текста обавезно треба да садржи кратке резултате и закључке истраживања.

6. Цитирана литература: наводи се на оригиналном писму у посебном одељку испод наслова ЛИТЕРАТУРА, и то одвојено ћирилична и латинична. За рад на српском језику прво се наводи литература на ћирилици по азбучном реду презимена аутора, а затим литература на латиници по абецедном реду презимена аутора. За рад написан на енглеском језику редослед је обрнут. Библиографске јединице које су наведене ћириличним писмом обавезно се транслитеришу латиничним писмом (упутства су наведена ниже). Дела истог аутора наводе се хронолошки. Уколико су дела истог аутора објављена у истој години, наводе се по азбучном/абецедном реду наслова. Цитирана литература је обавезан елемент прилога за рубрику *Сїудује и расїраве*.
7. Резиме: име и презиме аутора, наслов рада (испод наслова пише се *Резиме*), текст резимеа, кључне речи. Уколико је рад на српском или неком од језика региона, резиме мора бити на неком од светских језика, пожељно на енглеском језику, уз обавезно прилагање текста резимеа и на језику рада. Уколико је рад на неком другом страном језику, резиме је на српском. Резиме не може бити преведени сажетак и не би требало да прелази 10% дужине основног текста. Обавезни делови резимеа су циљ истраживања, методи, резултати и закључак. Кључне речи наводе се курзивом. Резиме је обавезан елемент прилога за рубрику *Сїудује и расїраве*.
8. Кратка биографија аутора прилога (до 200 речи). Биографија треба да садржи податке о образовању, радном ангажовању, научним и стручним интересовањима, евентуално најважнијим публикацијама.
9. Кратка биографија аутора прилога на енглеском језику (до 200 речи).
10. Прилози (фотографије, слике, табеле и сл.) се достављају посебно, означени бројем, а у основном тексту назначаваче се место прилога (прилог 1, прилог 2 итд.).

Посебна ујујсїва:

1. Форматирање текста: тип слова је Times New Roman, величина слова 12 pt, проред 1,15. Величина слова фуснота, сажетака са кључним речима и списка цитиране литературе је 10 pt. Маргине према стандарду (default), први ред пасуса увучен табулатором 1 cm, обострано поравњање (Justified). Без пагинације.
2. Фонтови који не одговарају стандарду Unicode морају се послати електронском поштом као посебан прилог уз рад. Такав рад шаље се у формату *.pdf.
3. Наслови засебних публикација који се помињу у раду пишу се на језику на коме је публикација објављена и истичу се курзивом. По потреби превод наслова на језик рада може бити наведен у фусноти.

4. Наслови појединачних радова објављених у засебној публикацији у раду се дају под знацима навода. По потреби превод наслова на језик рада може бити наведен у фусноти.
5. У раду на српском језику страна имена ван парентезе пишу се транскрибовано према правилима *Правовиса српскога језика*, а у парентезама у изворном облику.
6. У радовима на српском језику цитати се издвајају знацима „...“, а цитат унутар цитата ‘...’, док се у радовима на другим језицима приликом цитирања поштује одговарајући правопис.
7. Цитати се могу наводити на језику оригинала или у преводу, уз обавезно навођење аутора превода.
8. Фусноте се укључују и нумеришу аутоматски (References – Insert Footnote). Библиографски подаци о публикацији цитираној у тексту не наводе се у фуснотама.
9. За прилоге за рубрику *Глосар* аутори треба да поштују следећа упутства:
 - а) Глосар садржи термине одређене уже или шире стручне области. Двојезични или вишејезични глосар може садржати и опште-употребну лексику која функционише у одабраној области.
 - б) Глосар може бити двојезичан или вишејезичан. Изузетно, у случају најновије терминологије, глосар може бити једнојезичан, односно може садржати само тумачење одредница на истом језику.
 - в) Одреднице се наводе азбучним/абecedним редом зависно од полазног језика. Уколико је глосар посвећен широј области, може се поделити на уже области, а у оквиру сваке даље се наводе одреднице азбучним/абecedним редоследом.
 - г) Одреднице се наводе у табели – по једна колона за сваки језик, у првој колони наводе се одреднице полазног језика.
 - д) Одредница може бити реч или синтагма, при чему је пожељно синтагме наводити уз главну реч, а не према првој речи синтагме. Уколико термин има више еквивалената, пожељно је навести синтагме које одражавају употребу сваког еквивалента.
 - ђ) Уколико лексема има и нетерминолошко значење или има више значења везаних за различите стручне области, наводе се еквиваленти само за област тематике глосара.
 - е) Саставни део глосара је кратак опис, обима од 1800 до 2700 словних места. Опис треба да садржи осврт на стручну терминологију дате области, методологију избора термина, изворе грађе, циљну групу, иновативност у односу на већ постојеће глосаре или речнике, потешкоће у преводу стручне терминологије и слично.
10. При изради прилога за рубрику *Библиографија* руководити се Међународним стандардним библиографским описом (ISBD). Пожељно је да библиографију прати краћи уводни текст, обима од

- 1800 до 2700 словних места, у коме ће бити наведена методологија израде, циљна група, иновативност библиографије и слично.
11. Дозвољена је употреба алата вештачке интелигенције (ВИ) за проверу правописа и граматике. Није дозвољена употреба ВИ за сажамање стручне литературе, извођење закључака и писање текста. Уколико су у току истраживања и писања текста коришћени неки алати ВИ за сврхе мимо провере правописа и граматике, аутори су дужни да наведу који су алат користили и у коју сврху.

Навођење референци

1. У тексту:

- а) упућивање на монографију у целини (Драгићевић 2018) или студију у целини (Halverson 1997);
- б) упућивање на одређену страницу или више суседних и несуседних страница (Драгићевић 2018: 139, 141, 143–144);
- в) упућивање на студије истог аутора из исте године (Драгићевић 2018а), (Драгићевић 2018б); упућивање на студије истог аутора из различитих година – хронолошким редом (Драгићевић 2016; 2018);
- г) упућивање на студију двају аутора (Пипер – Клајн 2014: 220–221); при упућивању на студију више аутора наводи се само презиме првог уз употребу скраћенице и др./et al. (Пипер и др. 2005: 101), (Snell-Hornby et al. 1994: 67); истовремено упућивање на радове два или више аутора (Драгићевић 2018; Bugarski 1990; Пипер – Клајн 2014);
- д) рукописи се цитирају према фолијацији (нпр. 2а–3б), а не према пагинацији, осим ако је рукопис пагиниран.

2. Цитирана литература се даје у засебном одељку насловљеном ЛИТЕРАТУРА. У овом одељку наводи се само литература која је цитирана или парафразирана.

Испод сваке референце која није дата латиницом у угластим заградама навести њену латиничну транслитерацију. Аутоматску транслитерацију треба извршити на следећој адреси: <https://www.translitteration.com/transliteration/en/russian/ala-lc/> (дат је пример за руски језик). За референце на латиничном писму није потребно наводити транслитерацију.

Пример навођења овакве референце:

Драгићевић Рајна. *Српска лексика у љрошлосїи и данас*. Нови Сад: Матица српска, 2018.

[Dragičević Rajna. *Srpska leksika u prošlosti i danas*. Novi Sad: Matica srpska, 2018]

Лїшераїура се наводи на следећи начин:

а) књига (један аутор):

Драгићевић Рајна. *Српска лексика у љрошлосїи и данас*. Нови Сад: Матица српска, 2018.

- б) књига (више аутора):
 Пипер Предраг, Клајн Иван. *Нормативна грамађика српског језика*. Нови Сад: Матица српска, 2013.
- в) Секундарно ауторство (тематски зборници, зборници са научних скупова и др.):
 Тематски зборник:
 Пипер Предраг (ур.). *Коинитивнолинеарност и проучавања српског језика : зборник радова*. Београд: САНУ, 2006.
 Goldstein Laurence (ed.). *Brevity*. Oxford: Oxford University Press, 2013.
 Швейцер Александр Д. (ред.). *Текст и превод*. Москва: Наука, 1988.
- Зборник са научног скупа:
 Parezanović Tijana, Solujić Božana (ur.). *Jezik, književnost i budućnost*. Deseta međunarodna naučna konferencija, 24. i 25. septembar 2021. Beograd: Alfa BK Univerzitet, 2021.
- г) рад у часопису:
 Halverson Sandra. "The Concept of Equivalence in Translation Studies". *Target* 9:2 (1997): 207-34.
- д) рад у зборнику радова:
 Драгићевић Рајна. „Испитивање концептуализације љутње“.
 Пипер Предраг (ур.). *Коинитивнолинеарност и проучавања српског језика : зборник радова*. Београд: САНУ, 2006: 97–119.
- ђ) публикација у новинама:
 Avalić Gorica. „Ko je, bre, prevodio ove filmove“. *Blic* 20. 12. 2015.
- е) речник:
 РСКИНЈ: *Речник српскохрватског књижевног и народног језика* (ред. Стевановић Михаило). Књ. 1–. Београд: Институт за српскохрватски језик, 1959–.
- ж) фототипско издање:
 Новаковић Стојан. *Српска књижа : њени пројавци и читаоци у XIX веку*. Београд, 1900. Београд: Народна библиотека Србије: Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“, 1982.
- з) рукописна грађа:
 Николић Јован. *Песмарица*. Темишвар, 1780–1783: Архив САНУ у Београду, сигн. 8552/264/5.
- и) публикација доступна онлајн:
 Гарбовский Николай. *Перевод как художественное творчество*. <https://cyberleninka.ru/article/n/perevod-kak-hudozhestvennoe-tvorchestvo/viewer> 27.04.2020.

После одељка Литература наводе се евентуално извори под насловом ИЗВОРИ у засебном одељку према истим принципима библиографског описа који се примењује у одељку ЛИТЕРАТУРА.

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

81'255.4

ПРЕВОДИЛАЦ : часопис за традуктологију и сродне области = Translator :
journal for translation studies and related fields / главни и одговорни
уредник Милена Ивановић. – Год. 1, бр. 1 (апр./јуни 1982)– . – Београд :
Удружење научних и стручних преводаца Србије, 1982– (Београд :
Службени гласник). – 24 cm

Полугодишње. – Је наставак: Glasnik Udruženja stručnih prevodilaca SR
Srbije = ISSN 3009-4208
ISSN 0351-8892 = Prevodilac
COBISS.SR-ID 644111

